

E

111161

עקב כאנו שור-את-אלהים
SIVE

DE MIRABILI
CUM FILIO DEI
JACOBI LUCTA

ET POST HANC
REPORTATA VICTORIA,

Ex Gen. XXXII. vers. 24. seqq.

EXERCITIUM ACADEMICUM,

QUOD

DEO OPTIMO MAXIMO ANNUENTE

ET

PLURIMUM REVERENDA, AMPLISSIMA ATQUE SPECTA-
TISSIMA FACULTATE THEOLOGICA

IN ALMA WITTEBERGENSI CONCEDENTE,

PRESIDE

VIRO MAXIME REVERENDO, MAGNIFICO, AMPLISSIMO
ATQUE EXCELLENTISSIMO,

DN. ABRAHAMO CALOVIO,

DOCTORE THEOLOGO CONSUMMATISSIMO, DEO; UNIVERSA ECCLE-
SIA CHRISTIANA MERITISSIMO, IN ACADEMIA WITTEBERGENSI PROF. PUBL.
PRIMARIO LONGE CELEBERRIMO, ECCLESIAE WITTEBERGENSIS PASTORE, ET
CIRCULI ELECTORALIS SUPERINTENDENTE GENERALI VIGILANTISSIMO,
NEC NON SYNEDRII ECCLESIASTICI ASSESSORE GRAVISSIMO,

DN. PRÆCEPTORE, PATRONO AC PROMOTORE SUO FILIALITER
ÆTERNUMQUE DEVENERANDO,

PUBLICÆ VENTILANDUM EXHIBUIT

AUTOR ET RESPONDENS

M. STEPHANUS PILARIK, MATTHÆIVILLA HUNGARUS,

CALENDIS JULII, A. O. R. M. DC. LXIX.

JAM ALTERA VICE AUCTIUS EDITUM ET EMENDATIUS.

WITTEBERGÆ, IMPENSIS DANIELIS Schmag/ACAD. TYPOGR. 1672.

// //

יוט עמי

PROOEMIUM.

SI quid est, quod devota hominis Christiani meditatione dignum censeamus, est sanè quod Moses, *Ἰσὺς ἀνθρώπων* & *ἀπὸ πνεύματος* & *ἀγίου Πνεύματος* 2. Pet. I. 21. de stupenda & admiratione omni majore, Jacobi Patriarchæ cum Deo lucta recenset. Gen. XXXII. 24. seq. Abstrusum est cum homine Deum congregi, & ab impotentissima creatura creatorem potentissimum vinci. Unde quoddam operæ pretium nos facturos arbitramur, si quantum pagellarum & temporis permittit angustia, *Ἀνθρώπου τοιοῦτου* hanc sub pietæ & modestæ considerationis incudem revocemus, quid possint humeri, quid ferre recusent, exploraturi. Ac ad id quidem materiæ nos movit, quâ se maximè coramendat, Dignitas, Necessitas, Difficultas atq; Jucunditas. *Dignitas* quidem, cùm nihil præstantius censi possit, quàm in Lege Domini meditari die ac nocte. Psal. I. 2. nec ullus labor à Christiano suscipi queat dignior aut locari melius, quàm qui Scripturæ Testamenti utriusq; scrutandæ impenditur, usq; dum stella matutina appareat, plenumq; solis jubar pelluceat 2. Pet. I. 19. Enimverò cùm Veteris Test. Scriptura, Novi sit fundamentum, eò diligentius & attentius evolvenda est, res Novi Testamenti, cum promissionibus, vaticiniis & typis conferendæ, & fides nostra, deprehensâ doctrinæ convenientiâ, magis magisque confirmanda. Ideò Salvator scribam ad regnum Deredoctum similem esse vult Patrifamilias, proferenti è thesauro suo nova & vetera Matth. XIII. 25. *Necessitatem* ostendit oraculum Salvatoris nostri Joh. V. commate 39. ubi *ἐρευνήσω* imperat; †

† *Ἐρευνᾶτε* per Indicativum exponunt Theologi Pontificii & Calviniani, nonnulli etiam ex nostratibus. Sed rectius pro Imperativo habetur. Si Indicativus foret, Christus videretur attribuere Judæis, quod alibi ab ipsis omissum queritur. Nempe scrutinium Scripturarum accuratum, sanctū atq; devotum, quale Berrhoënsum fuit & emphaticè voce *ἐρευνᾶν* significari solet. Quâ ratione si scrutati Scripturas fuissent, neq; negligentia à Christo accusari potuissent v. 44. 46. 47. & in illis Messiam quoq; de quo testificatur, invenissent. Unde Syrus Imperativū retinet: *בין כתבא*

Beza Ketove. Quam expositionē etiā totus contextus confirmat,
 cum omnia aptē sic cohæreant: Vos videmini vobis in Scripturis
 vitam æternā habere: & illæ sunt quæ testificantur de me. Sed nō
 vultis venire ad me ut vitam habeatis. Scrutamini ergō Scriptu-
 ras & diligentissimē evolvite, ut quam videmini vobis in iis ha-
 bere vitam æternam, etiam reipsā assequamini, ut earum de me,
 vero mundi Messia testificationem agnoscat, perq; hanc ad me
 veniat. Ita fiet, ut credentes Mosi ac Prophetis, credatis quoq;
 mihi. Nam de me Moses ac Prophetæ scripserunt v. 46. Accedit,
 quod Pronomen *ὑμεῖς*, voci *ἔρευνάτε* additum non sit, quod aliās
 verbis Indicativi temporis, præmitti solet: quemadmodum etiam
 h. l. verbo *δοκῆτε* præmittitur. Imperativos autem sine Pronomi-
 nibus enunciari notissimum est. Vid. Matth. VI. 1. 33. c. VII. 1.
 I. Thess. V. 16. 17. 18. seqq. Proinde, Salvator gravissimē reprehen-
 dere hic Judæos voluit & acerbissimē objungere: quippe qui
 splendidē & magnificē de Scripturā sentirent & loquerentur, in
 ejusdem lectione vitam æternam consistere dicerent, eandemq;
 de Messia testificari agnoscerent; nihil tamen minūs quā Scri-
 pturam diligenter & attentē evolverent, nihil minūs in eā quā
 Messiam quærent. Hinc tali fortē eos argumento volebat
 convincere καὶ ἀνθροπον: Quicumq; videntur sibi in Scripturis
 vitam æternam habere, eandemq; de Messia testificari agnoscunt,
 illi ex dictamine conscientia suæ, ut vitam æternam assequantur
 & in Messia cognitionē deveniant, tenentur Scripturas scrutari.
 Atq; vos Pharisei & Scribæ, videmini vobis in Scripturis vitam
 æternam habere, eandemq; de Messia testificari agnoscitis. Ergō
 vos Pharisei atq; Scribæ tenemini ex dictamine conscientia
 vestra, Scripturas scrutari, ut vitam æternam assequamini & in
 Messia cognitionem deveniat. Optimē proinde Chrysost.
 Hom. 14. in Joh. ὁ κύριος πῶς ἰσθαίους παραγνῶν τὰς γραφὰς
 ἐρευνᾶν, ἐπιπλέον ἡμᾶς εἰς ζήτησιν ἐνάχῃ. Hinc ipsemet Jesuita
 Maldonatus, in modo imperandi, quā indicandi, rectiūs acci-
 pi, cum Chrysost. Theophyl. Augustino & omnibus autoribus
 gravioribus, observat in h. l. Tolerus etiam Athanasium adducit
 & Patres complures alios, observans hanc communissimam esse
 sententiam. Conf. Matt. Flac. Illyr. Glossa super Joh. V. f. m. 368.
 a. b. B. Dn. D. Dannhaw. Hermen. S. p. 66. seqq. & Hodol. Phœn. I.

p. 88. B. Dn. D. Wolfg. Franz. Schol. Sacrif. præfat. B. Dn. D. Gerst.
Conf. Cathol. Tom. II. l. 2. Art. 1. cap. 2. p. 1, 6. Magnif. Dn. D. Calov.
Prælection. Privatis ad Synopf. Controv. Prælim. de
Scriptura S. Th. XI. Similiter Emserus & Ditenbergius modo
Imperandi reddiderunt.

Et Apostolus, qui ταῦτα, inquit, μελέτα, ἐν τῷ τοῖς ἰσθί, hæc medi-
tare, in his esto totus. 1. Tim. IV. 15. *Difficultatem* probat *cum mentis*
nostra cecitas atq; infirmitas, in spiritualibus plus quàm Ægyptiaca
nocte noctibus offusæ, nec ad ea aliter se habentis, quàm nycticoracis
oculi ad solem intuendum: *cum materia sublimitas*, quam nullâ co-
gitatione satis assequi, nulla sua lingua eloqui poterit vel disertis-
simus homo, est enim ὑπὲρ νῦν ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατάληψιν. Sanè
hic locus ut B. Lutherus noster censet Comment. in h. l. fol. 490. *ab*
omnibus habetur inter obscurissimos totius Veteris Testamenti, quia agit
de sublimi illa tentatione, quæ dimicandum est Patriarchæ Jacob, non
cum carne & sanguine, aut cum Diabolo; sed adversus Deum ipsum.
Jucunditas deniq; Quid quæso mens Christiana concipiet jucundiùs,
quàm totius Scripturæ θεοπνεύστου τέλους σκοπιμώτατον, ultimum sco-
pum, primarium objectum, principale argumentum, præcipuum finem
& quasi centrum, Christum Jesum Psal. XL. 8. Ebr. X. 7. Luc. XXI. 27. 44.
Joh. V. 39. qui est idē heri & hodie & in secula Ebr. XIII. 8. etiam in Vet.
Test. quærere, quæsitum invenire, de eo collationem instituere, ut falsis
opinionibus ritè detectis & refutatis solidè, contrà mendacium verita-
tem asserere, assertæ arctiùs & firmiùs adhærere, & cum Apostolo 1. Co-
rinth. II. 2. nihil aliud scire se nisi Jesum crucifixum gloriari possit.

Ut autem feliciter hanc telam pertexere queamus, & verum ac
genuinum Textus nostri sensum eruere, erroris omnis præscindenda
occafio. Quà viâ, rogitas? vocabulorum evolutione, atq; Grammatica
vocum elucidatione. Non posse Scripturam intelligi Theologicè nisi
intelligatur Grammaticè, benè ait Phil. Melancht. ap. Scult. observat. in
Matt. & Marc. Vocabula sunt rerum cubilia, & qui nescit quid sit no-
minis, nescit etiam quid sit rei. Ἀρχὴ τῆς παιδείας ἡ τῶν ὀνομάτων
ἐπίσκεψις. Initium doctrinæ, nominum consideratio est, verissimè dixit
Socrates ap. Arrianum l. 1. de Epict. disp. 17. quo respectu τὰ ὀνόματα à
quibusdam judicantur dicta quasi τῶν ὄντων νοήματα. Proinde bar-
bara Dulardi vox, quantò eris melior Grammaticus, tantò pejor Theo-
logus, meritò expurgatoriam spongiam Vivetis l. 2. de causis corrupt.

art. p. 79. experta est. Et D. Georgii Calixti consilium huic non omnino
dispar, operæ pretium non videri, tantum temporis & laboris, Gramma-
ticæ & vocabulis addiscendis impendere, qui scientiam rerum adama-
ret Summè Reverendus atq; Magnif. Dn. D. Calovius, fufius examinat
& perstringit in Prefat. Ifag. ad Stud. Theol. Rectius de eadem judica-
re didicerunt Orthodoxi B. D. Chemnitz. part. 2. LL. f. 202. & 229. B. D.
Glassius Prefat. ad Gram. S. B. D. Dannhaw. Hermenevt. S. sect. 1. art. 5.
p. 110. seqq. Magnif. Dn. D. Calov. noster l. c. aliq; post B. Lutherum
plurimi, qui Grammatices & Lingvarum studium, in suis scriptis pas-
sim inculcat. Nec abs re quidem. Unde enim est, quòd in dignoscendo
veritatis & falsitatis confinio, talpæ minus perspicaces sint plurimi, &
nonnulli minimè indocti viri, ut verbis utar Cornel. à Lap. Prefat. in
Pentateuch. in re Theologica adeò leviter quandoq; abrepto axioma
sacro abutantur, ut Hæreticis cachinnum, Catholicis bilem moveant?
Ignorantia nempe Sacræ Grammaticæ, tantum sensibus eorum glauco-
ma objicit, ut inanem speciem & spectrum pro Helena amplectantur,
& asinum pro Iside aliquando venerentur. Phænomenorū cœlestium
imperitus, criniti syderis jubar, solem nocturnum interpretatur; astro-
rum cœliq; conscius, telescopii beneficio, nubem illud esse ætheream,
emendicatum è lucis fonte lumen reflectentem, advertit. Cùm igitur
nemo, regulâ hac destitutus, veritatē ex Sacris pandectis feliciter erue-
re, dextrè proponere, solidè munire, & contrâ quosvis adversariorum
insultus masculè defendere possit, meritò voces textus nostri ad eam,
tanquam minùs fallacem, aptandas censemus. Rectè Megalander
noster Lutherus Tom. V. Jen. fol. 147. scribit: Alle Wort Gottes wollen
haben / daß man darauff mercke / und nachdencke / und nicht so überhîn
lauffe / und lasse sich düncken / man habe sie zu grund rein aus verstanden /
wie die leichtfertigen / satrsamen / überdrüssigen Geister thun / wenn sie ein
Wort Gottes einmahl gehöret haben / so muß es ein alt Ding seyn / und
gaffen auff etwas Neues / als könten sie alles / und alles was sie gehöret
haben. Ante omnia itaq; de vera Textus Analyfi solliciti, singula Mo-
sis verba ordine ponderabimus. Dominus de cœlis, sine quo nihil
facere possumus Joh. XV. 6. adsit huic nostræ operæ, illabatur col-
lustratione sua superna menti nostræ, & universum hoc, quod moli-
mur, negotium, in nominis sui sanctissimi gloriam, clementer dirigat!
Amen.

TEXTUS

TEXTUS

Genes. XXXII. vers. 24. seqq.

ORIGINALIS.

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאָכֵל
אִישׁ עִמּוֹ עַד עֶלְוַת הַשָּׁחַר:
וַיֵּרָא כִּי לֹא יִכְלֶה לוֹ
וַיֵּצֵא בִּכְף ——— וַיִּרְכּוּ
וַיִּקַּע כֶּף — יֶרֶךְ יַעֲקֹב
בְּהֶאֱכָקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר
שְׁלַחֲנִי כִּי עֲלֹה הַשָּׁחַר
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם
בְּרַכְתֵּנִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶת־
שִׁמְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר
לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שִׁמְךָ
כִּי אִם — וַיִּשְׁאַל כִּי שְׁרֵת
עִם — אֱלֹהִים וְעִם — אֲנָשִׁים
וַתִּכְרַל: וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר הַיּוֹדָה נָתַתָּ שִׁמְךָ
וַיֹּאמֶר לִפְנֵי וַיִּשְׁאַל
לְשִׁמִּי וַיִּכְרַד אֹתוֹ שֵׁם:
וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם
פְּנֵי־אֵל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים
פָּנִים אֶל — פָּנִים וַתִּנָּצֵר
נַפְשִׁי: וַיִּזְרַח — לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ
כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת — פְּנֵי־אֵל
וַחֲוָה צָלַע עַל — יָרְכוּ:

VERSIO INTERLINEARIS ARIE MONTANI.

ET remansit Jahacob solus
ipse. Et luctatus est vir cum
eo, usq; ad ascendere aurora.
Et vidit, qvod non prævaleret
ei: & tetigit in curvaturam fe-
moris ejus, & movit se curva-
tura femoris Jahacob in luctā-
do illo secum. Et dixit: Dimit-
te me, qvia ascendit aurora.
Et dixit: Non dimittam te,
qvin benedixeris mihi. Et dixit
ad eum: Qvod nomen tuum?
Et dixit: Jahacob. Et dixit: Nō
Jahacob dicetur ultra nomen
tuum qvinimō Israēl: qvia
princeps fuisti cum DEO, &
cum hominibus, & prævaluisti.
Et interrogavit Jahacob, &
dixit: Ut qvid hoc interro-
gas de nomine meo? Et bene-
dixit ei ibi. Et vocavit Jahacob
nomen loci Peniel: qvia vidi
DEUM facies ad facies, & li-
berata est anima mea. Et or-
tus est ei Sol qvando transivit
Penuel, & ipse claudicans su-
per femur suum,

SECTIO

SECTIO ANALYTICA

Sistens

Analysin vocum Grammatico-Philologicam.

I.

וַיִּתְּרָה & remansit. 3. pers. m. sing. Fut. Niphal, Radicis in Kal inusitata וַיִּתְּרָה, quæ in Niphal significat remansit, residuus vel superstes fuit, unde Syriacum יִתְּרָה lucratus est, abundavit. Jod dageschandum in Vau mutatur. Vid. Excell. Dn. Sennert. Gram. Ebr. p. 89. reg. 1. Sic Exod. XXIX. 34. Si וַיִּתְּרָה remanserit vel residuum erit de carne. 1. Reg. XIX. 10. וַיִּתְּרָה & relictus sum ego solus Esa. XXXIX. 6. לֹא-יִתְּרָה non relinquetur quicquam. Particula Vau Futuri in Præteritum conversiva punctatur sequente Dagesch Grammat. pag. 84. Multas autem in Sancto codice habet significationes, quas nosse non parùm exegatam juvat Theologum. Alstedius præcognit. Theol. L. II. f. 155. ex Bruneri Grammat. triginta septem recenset, quas omnes huc transferre prolixum nimis foret. Quamvis labor iste non superfluous esset, aut hominis otiosi, cum sæpè controversiæ totius & litigii cardo, in unica particula verti, ac ab unius particula & literæ genuina expositione, pende revideatur, ut illud Ebræorum disterium optimè hic accommodari possit: אֵין כְּתוּרָה אֶפִּילוּ אִוְרָה אַחֶר שְׁאֵין עֲקָרִים גְּדוּלִּים וְחֲרָרִים אֵין כְּתוּרָה אֶפִּילוּ אִוְרָה אַחֶר שְׁאֵין עֲקָרִים גְּדוּלִּים וְחֲרָרִים h. e. non est in Lege vel una litera, à qua non dependeant fundamēta (articuli vel capita principalia fidei) magna, & montes excelsi. Primariò quidem ac communissimè particula ׀ Conjunctionis COPULATIVÆ ET officio fungitur. Deinde pro varia orationis serie & textus exigentia est particula (A) *Adversativa* SE D. ut Gen. III. 3. וּמִפְּרִי sed de fructu c. XXX. 30. וְעַתָּה sed jam. Sic cap. XLIII. 10. Ex. XIII. 18. XIV. 8. Psal. II. 6. III. 4. V. 8. XIII. 6. XVII. 15. XVIII. 19. XX. 8. XXII. 7. XXVI. 11. XXVII. 10. XXXV. 9. XXXVII. 9. 11. XLI. 11. 13. XLIV. 18. XLIX. 13. L. 7. 16. LXIV. 8. LXXIII. 23. LXXVIII. 7. LXXXI. 11. LXXXVI. 15. XCII. 9. 11. XCVI. 5. CVI. 8. 43. CXV. 3. CXVIII. 13. 18. CXXXIX. 11. Prov. II. 22. XXIX. 19. XXX. 25. seq. Ecclesiast. I. 4. II. 14. 19. IV. 8. V. 11. VII. 23. VIII. 5. 13. IX. 15. Esa. IX. 10. XXIX. 13. LIII. 5. Zach. VIII. 19. Malach. I. 2. 3. 4. &c. (B) *Comparativa* SIC, SIMILITER, quo sensu à Judæis appellatur

tur וַיִּשָּׂא יְהוָה וַאֲדֹאֲקֻוּאִיִּס; ut: Prov. X. 25. Sicut transit tur-
 bo וַיִּשָּׂא sic non est (perit) impius. Sic cap. XVII. 3. XXV. 23. 25. seq.
 Esa. LIII. 7. Job. V. 7. (C) Respondet *Adverbio Temporis*, præsertim in
 libris Historicis, & adhibetur pro וַיִּשָּׂא TUNC, E.g. Gen. III. 5. Si
 comederitis וַיִּשָּׂא tunc aperientur oculi vestri c. XVIII. 10. וַיִּשָּׂא
 tunc erit filius Sarcæ. Sic Exod. VII. 9. Lev. XXVI. 4. Jos. IV. 18. 1. Sam.
 XII. 14. 15. Ps. VII. 8. XXXI. 34. XXXIX. 12. XL. 6. XLVI. 1. 7. LXXII. 26.
 LXXIII. 22. 26. CXLII. 4. Prov. XXIV. 14. Jerem. XXIII. 22. Hof. VII.
 1. & c. (D) *Illativa & Conclusiva*, Igitur, itaque ut Psalm. II. 10.
 וַיִּשָּׂא nunc igitur Reges intelligite. VII. 8. וַיִּשָּׂא igitur cæsus popu-
 lorum circumdabit te. Sic Psalm. XVIII. 47. XXII. 20. LI. 8.
 LXXVIII. 33. CVI. 43. CXVIII. 7. CXXXIX. 16. Prov. VIII. 32. Hof. 4.
 5. XI. 6. Amos V. 27. Mich. VI. 13. & c. præprimis præcedente causali
 כִּי quia, ut Ezech. XVIII. ult. כִּי quia non deleor morte morientis
 וַיִּשָּׂא itaque avertite vos. Sic Psalm. XLV. 12. XCI. 14. CXVI. 2.
 item eadem sequente, ut Eccles. II. 17. VIII. 15. & c. (E) *Intensiva &*
Emphatica, occultâ quandam ac latentem vim orationi afferens, &
 affectum vehementem exprimens, ut exponi possit PRÆSERTIM,
 IMO, UTIQUE ut Psal. II. 6. וַיִּשָּׂא Utique ego inuoxi Regem meum.
 XVIII. 1. וַיִּשָּׂא præsertim è manu (potestate) Saul. Hinc dexterrimus
 Scripturæ interpres Magnif. Dn. D. Geier. Præc& in Psalm. XVIII.
 1. p. 263. scribit: Conjunctio copulativa (1) hoc loco singulare ali-
 quid designat, seu hostem inter cæteros eminentem maximè, a-
 dcoq; convenienter redditur, præsertim: ut Marc. XVI. 7. discipu-
 lis & Petro Jos. II. 1. terram istam & Jericho. Sic adhibetur Psal. VII.
 5. XXIX. 3. XXXI. 12. LXXVIII. 7. Prov. III. 34. VI. 16. XXIII. 18. Levit.
 V. 1. XVIII. 29. XXII. 13. Num. XXXIII. 55. Deut. V. 31. Jud. XI. 33.
 De hoc sensu conf. B. Glasf. l. 3. Phil. S. tr. 7. c. 3. p. 589. (F) *Conditio-*
nalem sensum involvit, & ut Genes. XLIV. 22 וַיִּשָּׂא & si deseruerit.
 Exod. XII. 13. וַיִּשָּׂא & si videro sanguinem. Sic vim conditionalem
 inclusam habet Lev. X. 29. Jud. VI. 13. Psal. XXXVII. 10. XLIX. 10.
 LXXVII. 4. CVII. 25. CXXXIX. 11. Prov. XVIII. 17. Ezech. III. 17. (G)
 Quando nomini interponitur, *Distributionis & Diversitatis* notio-
 nem obtinet. ut Gen. XXXVI. 24. וַיִּשָּׂא וַיִּשָּׂא cum Aja tum Hana.
 Deut. XXV. 13. Non erit tibi in loculo tuo וַיִּשָּׂא וַיִּשָּׂא lapis & lapis,

feu pondus & pondus, h. e. pondus diversum majus alterum, alterum minus. Sic. v. 14. Item Psalm. X. 6. דָּר וְדָר 'n generationem & generationem, h. e. per singulas generatio, qvæ Phrasis habetur etiam Psal. XC. 1. XLIX. 12. CXIX. 90. Prov. XXVII. 24. & alibi. Psal. XII. 3. loquuntur בֶּלֶל וְלֵב corde & corde, h. e. duplici animo. 1. Para. XXXI. 13. לְשַׁעַר וְשַׁעַר in porta & porta h. e. in singulis portis. 2. Par. XXX. 5. לְעִיר וְעִיר in urbe & urbe, h. e. in singulis urbibus. (H) Significatio ejus reduci potest ad classem *Pronominis Relativi* אֲשֶׁר QVI, QVÆ, QVOD. ut Psalm. LXVIII. 10. וְכִלְאָה qvæ defessa est. Similiter Psalm. LXXXVIII. 39. LXXXIX. 49. CIV. 25. CXVIII. 27. Proverb. XIX. 1. XXII. 5. XXVIII. 6. Eccl. VI. 12. Jud. II. 21. Hos. VIII. 4. 13. Plura in hanc rem suppeditat Dn. D. Glasius Phil. I. 3. c. 2. C. 15. p. 201. (I) Est particula *Rationalis* significans QVIA, EO QVOD, ut Psal. I. 3. וְיֵדֶךָ qvæ est tanquam arbor. Vide etiam Psal. VII. 10. LX. 13. & 1. Reg. XVIII. 3. 4. Sic Virgil. Eccl. 9. Audieras & (qvæ) fama fuit. Hoc loco sive adverbialiter, sed, cum Tremellio & LXX. ὑπὸ λέφθη δὲ Ἰακώβ μόνον, sive Adverbialiter, tunc, exponas, perinde est nec sentui quicquid am decedit.

II. יַעֲקֹב Jacob. Nomen Proprium tertii ab Abrahamo Patriarchæ Jacob, ipsam ejus indolem, naturam atque statum, nempe *Supplantatorem* inferens. Agnoscit enim Radicem עֶקֶב calx, calcaneum: Ad quas natales ipse Moses respicit Gen. XXV. 26. inquiring, idè vocatum eum Jacobum, qvæ אַחֲרָיו בְּעֶקֶב עֵשָׂו manus ejus tenebat calcaneum Esau. Unde quidam literam (י) dicunt esse ex י manus, quamvis rectius alii Propriorum formativam faciant, sicut in aliis nominibus Propriis v. g. Jehova, Ismaël, Isaac, Jephtha, Jehuda, Israël &c. Deus etiam ad etymologiam hanc digitum intendit quasi Gen. XXV. 23. definitivâ sententiâ futurum Jacobi statum prænunciens, his verbis: Major serviet minori. Quamvis verò Jacob dictus sit ab עֶקֶב calcaneo, non tamen calcaneum sed supplantatorem potius significat. Nam in significatione nominum, aliud est quandoque id, à quo imponitur nomen ad significandum, & id, ad quod significandum nomen imponitur. Regula est Thomæ p. 1. q. 13. a. 2. ad 2. Sic (יָד) dicta est à vitâ (חַיָּה) Jod in Vaumutato, at vitam non significat, ut imperitè censet Bellarm. l. 1. c. 15. de B. O. in particulari, quem refutat Cl. Hakspan. Syllog. diss. p. m. 381. †
Idem

* Idem non insolens in aliis nominibus Propriis est: שכר *Isachar* dicitur à שֶׁכֶר *merces*, Gen. XXX. 18. neque tamen mercedem sed donum significat. Conf. D. Johann. Crocius in Vindictat. Anti-Becani Tom. II. Contr. 18. Qv. 2. Sect. 1. p. m. 794. אֶרְוֹן *Aaron* est ab אֶרֶב *mons*, nec tamen montem denotat, sed montanum, ein Bergmann/ uti B. Lutherus vertit. Vid. indicem nominum Propriorum, ejusdem Billis Germanicis præfixum. הָבֵל *est* ab הָבֵל *vanitas* Gen. IV. 2. & tamen juxta Augustinum l. 15. de C. D. c. 18. Theodoretum qv. 51. in Gen. Euseb. de præparat. Evang. l. 11. non vanitatem sed luctum significat, quanquam sententiam hanc improbet rectius ex B. Bremio in Gen. IV. p. 66. B. Glasius Phil. S. l. 4. tr. 3. p. 794. Simon cognomen Cephassive Petrus sortitus est Job. l. 43. Matth. XVI. 16. 17. 18. neque tamen Papiastico sensu Petram significat, sed Petraz, qvæ Christus est, 1. Cor. X. 4. firmâ fide innitentem, & Petraz Christo, doctrinâ ac confessione suâ plurimos superædificantem. Vid. B. Glas. l. c. p. 835. Item Magnif. & summè Reverend. Dn. D. Calovius Annotat. Anti-Grot. ad Matth. Exempla Græca, quorum alia ab etymologiâ est significatio, complura congescit B. Dn. D. Dannhavver. Herm. Sacr. p. 165. seqq. qvæ ibi videri possunt. *

Aliàs sumitur vox עֶבֶר pro Principibus Judaici populi, ut Esa. XLIII. 15. & c. Quando vero Deus verus in Codice S. appellatur Deus Jacob Psal. XX. 2. & c. id non sensu exclusivo fieri censendum, cum si dominium respexeris, sit Deus omnium hominum; sed sensu encomiastico, quia eidem peculiariter se manifestavit, fœdere peculiari obstrinxit, & secundum revelationem cœlitus factam, rectè agnitus ab eo est, cum verum Dei veri cultum propagaverit & c. Qvò sensu dicitur etiâ Deus Semi Gen. IX. 26. Abrahami Gen. XXVI. 24. XXVIII. 13. XXXI. 53. Isaaci Genes. XXVIII. 13. Israëlis Gen. XXXIII. 20. Exod. v. 1. Abrahami, Isaaci, & Jacobi Exod. III. 6. 15. 16. IV. 5. Horum enim erat adoptio, & gloria, & pacta. & legis constitutio, & cultus, & promissiones, uti Paulus habet Rom. IX. 4. Conf. Ebr. XL. 8. seq. Horum adhuc post obitum Deus Deus fuit, eosque ad mensam cœlestem discumbere fecit. Matth. VIII. 11.

III. לְבַר *Solus ipse*. Adverbium exclusivum לְבַר *solùm*, seorsim, per Poitthesin indivulsè adhærens habet לְ, ac si esset radicale,

quod etiā accedentibus præfixis manet, לְבָרִי præter Genes. XLVII. 26. Similes voces, quæ à fronte agglutinatum habent לְ sunt דִּין נָתַן natio, ex דִּין, וְנָתַן sensum, ab וְ. Voce crescente assumit Dagesch, quia est ex verbo secundam geminante בָּרַר solitarius fuit Gram. p. 96. Reg. 4. Quando adjuncta sibi habet affixa, induit naturam Adjectivi Solus, norante Flac. in Clav. Script. f. 1152. Emphaticè autem hic cum affixo ponitur: †

† Emphaticè Moses describit & circumscribit solitudinem Jacobi.

Nam primò v. 23. sigillatim & studiosissimè, diligentissimèq; recenset omnia, quæ Jacobus per vadum Jabboc transmiserat, duas uxores, totidem ancillas, undecim natos. Deinde v. 24. non minori studio idem repetit: accepisse Jacobum hos ipsos & traduxisse per torrentem. Ne verò amplius quid, deportatis jam uxoribus, ancillis & liberis, remansisse putetur, mox subjungit: וְיָעֹבֵר אֶת-אֲשֶׁר-לִי & transire fecit omne quod erat ipsi q. d. Quicquid adhuc habebat, præter uxores, ancillas aut liberos, similiter traduxit. Post hæc subjicit: וְיִתְּרֵי יַעֲקֹב & residuus factus est Jacob. Quæ duo verba perfectum sensum exhibent, Antnachi subdistinguo Minori, Tipchâ terminatum. Quæ proinde sufficere potuissent, ad Jacobi solitudinem indicandam, omisâ etiâ voce לְבָרִי, utpote quæ jam in præcedenti phrasi יַעֲקֹב latebat. Nam qui transmisit uxoribus, ancillis, liberis, ac universum omnibus, quæ ad se pertinent, remanet, is solus utiq; remanere præsumitur. Nihilominus tamen particulam hanc addere, eâq; maximam Jacobi solitudinem, merorem, & invocandi studium, indicare voluit. Neq; enim alia ratio, cur ita solus & ab omnibus omninò segregatus remanserit, afferri potest, quàm summa animi tristitia & maximus invocandi ardor. *

Quamvis enim absque eo nihilominus integra foret sententia, cùm lateat jam in verbis præcedentibus וְיִתְּרֵי יַעֲקֹב; nequaquam tamen pro Pleonastico debet haberi, quia subest emphasis quædam דַּעַתָּה. Voluit Moses voce ista emphaticè exprimere, partim Jacobi perterrefacti & pavidæ vers. 7. ac subinde majora mala timentis vers. 11. tristitiam ac sollicitudinem; partim etiam ardorem invocandæ. Tristitiam quidem, quòd ea tanta sit, ut omnem hominum conversatione fugiat, & profundis deditus cogitationibus animum nunc

huc

huc nunc illuc dividat. Atq; hanc Jacobi sollicitudinem tempus
 nocturnum majorem effecisse nullum dubium est. Nox enim ne-
 mini amica terrorē anget, ut videre est Gen. *XV. 12.* Job. *IV. 13.* Matt.
XIV. 26. Marc. *XVI. 14.* Luc. *XXIV. 36.* Joh. *XX. 19.* unde impios ple-
 rosq; noctu interiisse legimus. Exemplo sunt quinque Reges, qvī
 noctu disperguntur Gen. *XIV. 15.* Assyrii noctu ab Angelo Jehovah
 caesi 2. Reg. *XIX. 35.* Beelzafer Rex Chaldaeorum noctu interfectus
 Dan. *V. 30.* Hinc apud Latinos Nox à nocendo nomen sortita est,
 partim qvòd in ea obambulantes, lumine destituti, facillè impinge-
 re, & varia pericula incurrere possint; partim qvòd ob tenebras,
 absentiam lucis, lucubrationes &c. oculis noceat; partim qvòd in
 ea latrones hominibus nocere, & eos jugulare soleant, omnis enim
 qvī malè agit, odit lucem. Joh. *III. 20.* Sive juxta alios dicatur qvāsi
 non vox, à silentio, qvīa noctu omnia silent. Cū itaq; sciat Jaco-
 bus noctem nocivam esse, noctu silere omnia, ac idèò præsentiā
 suā ab Esavo facilius animadverti posse, non paucis curis agita-
 tur, cū ratione sui, tūm ratione suorum; unde vers. 11. precatur:
 Eripe me, qvāso, è manu fratris mei, è manu Esavi, nam timeo ab i-
 plo, ne veniens cadat me, & matrem cum liberis. *Orationis* verò
fervorem, cū solitudo precationibus sit aptissima. Sic Daniel ora-
 turus ab omnibus hominibus sese separabat Dan. *VI. 11.* Elias mor-
 tuum excitaturus inclamat Jehovah in cœnáculo 1. Reg. *XVII. 19.* s.
 similiter Eliseus 2. Reg. *IV. 33.* seq. Christus montem ascendit seor-
 sim oraturus Matt. *XIV. 23.* vide etiam Matt. *XXVI. 39.* Luc. *IX. 18.*
 Petrus Tabitham excitaturus, omnibus qvī adstiterunt sibi ejectis,
 positis genibus orabat Ag. *IX. 40.* Eadem vocabuli לָבַד cum Affixis
 positi emphasis, occurrunt 1. Reg. *XIX. 10. 14.* ubi Elias statum Ecclesie
 sibi coarctat, corruptum non solum in Israēl; sed etiam in Judæa, a-
 deò, ut ministerium publicum cessaret, & Ecclesia Israēlitica Xri-
 stianum in promiscua idololatrarum turba ita lateret, ut neqvīdem
 sanctissimis & perspicacissimis ejus oculis esset obvia, tristis & anxi-
 us conqueritur: לָבַד אֲנִי לָבַד item Gen. *XLIV. 20.* *XXII. 38.* *XLVII.*
26. conf. v. 22. Dan. *X. 8.* Esa. *LIII. 3.* Consuli etiam potest Psalm. *LI. 6.*
 Prov. *IX. 12.* 2. Reg. *XIX. 15.* Psalm. *LXXXIII. 19.* Genes. *II. 18.* &c.

‡ Non pratereundus hic silentiò, geminus error, in versione Tre-
 mellianâ commissus, vitio Typothetarum fortè magis qvām in-
 terpre-

interpretis, dum v. 24. ita reddit: *Sed quum reliquus esset Jacobob;*
solus quidam luctatus est cum eo &c. Primò particulam לברר ad
 ditionem Sylluki refert, & ad colluctatorem Jacobi, non ad
 Jacobum ipsum restringit. Quæ tamen ad ditionem Atnach per-
 tinet & eandem claudit, adeoq; ad Jacobum referri debet. De-
 inde, quòd nomen וינ וגו' & indeterminatò sensu, vertat *qui-*
dam. Quàratione reddi interdum posse non negamus; (conf.
 Num. V. lit. A.) hujus tamen loci indefinita ista significatio non
 est. Ita exprimendus erat sensus: *Sed quum reliquus esset Jacobob*
solus: luctatus est Vir cum eo &c. *

IV. לִלְחָם *Et luctabatur.* 3. pers. m. Sing. Fut. Niphal, cum
 præfixo Vau conversivo & copulativo. Præformativa Jod pro Chi-
 rek habet Tseret, propter extrusum ex ל litera gutturali sequenti,
 dageſch. Gram. p. 120. Deducimus Verbum hoc à nomine לִחָם quod
 pulverem tenuem & minutissimum infert, qui vento insurgente fa-
 cillimo negotio dissipatur. Unde לִחָם אֵבִיקָא Arabibus significat
 aufugit, subduxit se. Ita adhibetur de pulvere contusorum aroma-
 tum Cant. II. 6. vehementi concertantium strepitu exorto Ezech.
 XXVI. 10. de pulvere per totam terram Egypti sparso Exod. IX. 9.
 de annihilatione prosperitatis Deut. XXVIII. 24. Esa. V. 24. XXIX. 5.
 Alii tamen, ut R. Gerundensis derivatum volunt à לִחָם amplexa-
 tus fuit *

* Non satis rectè & accuratè. Nam לִחָם propriè amplexum deno-
 tat, arctissimum quidem, qualis e.g. manuum est Eccl. IV. 5. mi-
 tiorem tamen. Unde adhibetur de mutuis sceminarum & viro-
 rum complexibus Prov. V. 20. Cant. II. 6. VIII. 3. Parentum ac libe-
 rorum Gen. XLVIII. 10. 2. Reg. IV. 16. Fratrum inter se invicem Gen.
 XXIX. 13. XXXIII. 4. De amplexatione Sapientix Prov. IV. 8. Chri-
 sti ergà sponsam Ecclesiam Cant. II. 6. VIII. 3. Vid. etiam Eccl. III.
 5. Alii לִחָם nostrum, quod bis in nostro loco, aliàs nullibi in
 Scripturâ ampliùs occurrit, complexum hostilem infert, cum
 nocendi & interimendi studio conjunctum, qualis luctatorum
 esse solebat. Igitur consanguinitatem quidem aliquam, ratio-
 ne soni & literarum, inter לִחָם & לִחָם concedimus, quanquam
 ea etiam, partialis tantum sit; minimè tamen, illud ab isto de-
 rivare, possumus. *

litera

literā initiali η in λ mutatā, ob usitatam literarum unius instru-
menti permutationem. Hinc neque desunt qui Latinum lucta à
latus i. e. complexu laterum, quibus cominus certantes innituntur,
dici arrisuntur. Rectius tamen alii à λύω seu luo, i. e. solvo, deri-
vant, quia lucta est à dissensu, qui est animorum λύσις, aut quia
pugna offert λύσιν, vel etiam, quod uterque luctatorum ab altero
se se solvere niteretur. A pulvere autem hanc significationem tra-
ductam esse constat. Nam lucta apud veteres in pulvere perageba-
tur, unde proverb. in arenam descendere, & apud Virg. 6. Æneid.
Fulva luctantur arenā. Moris etiam erat, ut luctaturi nudi con-
grederentur, ceromate, i. e. oleo cerato inuncti, tum quod unguen-
tis robur aliquod membris addi putarent, tum quod lavore ob-
ductum corpus difficilius ab ἀντιπάλῳ prehendi possit: unde Lu-
canus liquidam vocat palastram l. 9. & eadem ratione madidam o-
leo Catentius. Adhibita unctione demum inspergebantur pulve-
re, ut corpora ceromate & sudore lubrica, mutuas luctantium pre-
hensiones admitterent, & luctatores se invicem prehenso facilius
& firmiter tenerent. Quem more Lucanus 4. Pha. recenset, inveniens:

- - - Perfudit membra liquore

Hospes Olympiacæ servato more Palastræ:

Ille parum fidens pedibus conjungere matrem

Auxilium membris calidas infudit arenas.

De Patrobio Neronis Liberto refert Plin. l. 25. c. 12. quod tanto Pala-
stra studio tenebatur, ut arenam à Nilo usque juberet sibi afferri in
theatrum, quā spargeretur. Hinc factus proverbio locus: Citra pul-
veris tactum. Ubi significare volumus rem aliquam, sine discrimine
& labore acquisitam. Pulverem verò, quo conspergebantur, voca-
bant Aphe, quæ appellatio cum Ebræo אֶפֶס quod pulverem signifi-
cat, in sono convenire quodammodo videtur. Quemadmodum au-
tem pulvis exorto vento dispellitur; (unde à pulsus pullum pulve-
rem dictum quidam volunt) ita colluctantes invicem prostrernere
se ac evertere omnibus viribus anquirebantur. In pugna equidem so-
lis pugnis pugili uti licebat, in lucta verò impulsu ac suppressione,
ut non caderetur concertator, sed prostrerneretur. Atque sic pugna-
batur pertinacissime, cedere & victum se fateri habebatur turpissi-
mum, potiusque ad mortem decertantes perdurabant, quam ut hoc
dede-

Ad decus in se reciperent. Rectè ergò monet Aristot. l. 1. Rhet. c. 5. quod *lucia* τὸ θίβειν καὶ κατέχειν perficiebatur. Sc. sicut calceus dicitur θλίβειν τὴν πόδα ap. Philostratum, wann einen der Schuh drückt; vel sicut uva, quando calcatur, dicuntur θλίβονται Hesi-
o: vel sicut χεῖλα θλίβειν osculantem dicit Theocritus; vel sicut ex nimia hominum densitate ac frequentia dicitur aliquis θλίβεται wann einer gedrängt / und in dringen gedrückt wird. Meminit hujusmodi certatorum Cicero l. 5. Tuscul. quæst. inqviens: Adolescentium greges Lacedæmone vidimus ipsi, incredibili concertatione, certantes pugnis, calcibus, unguibus, morsu denique, ut exanimarentur prius, quàm se victos faterentur. Unde Aquila & Symmachus h. l. vertunt ἐκλίετο versabat & jactabat se cum illo colloccatore suo, non secus, quàm lucantes sese jactare & contorquere solent, dum unus alterum detinet, & alter alterum prosternere nititur. LXX. καὶ ἐπάλαυν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ. Conferantur marginalia B. Lutheri.

V. **וִיר** Virum significat, non indifferenter quemcumq; sed virili ac constanti animo præditum, strenuum, magnanimum & eximium 1. Sam. XXVI. 16. Psal. IV. 3. XLIX. 3. LXII. 10. Esa. II. 9. Jerem. V. 1. 1. Reg. II. 2. Est enim **וִיר**, est, †

† Confirmari hoc videtur posse, quòd pro **וִיר** sit aliquando **וִיר** vel etiam **וִיר** annotante Buxt. in Lex. voce **וִיר** vel **וִיר**. Ubi sic inquit: Est & cum **N**: **וִיר** signe Mich. V. 10. **וִיר**—**וִיר** Si est 2. Sam. XIV. 19. Hisce duobus tertium Masorethæ h. l. annumerant, quod plene cum **ו** scribitur **וִיר** **וִיר** sunt amici, Prov. XVIII. 24. & c. Quibus addi potest, quòd alia etiam nomina ab **N** incipientia, à verbis defectivis Pe Jod sint orta. Ut ex **וִיר** attulit, apportavit, adduxit, in Hiphil usitato, **וִיר**, est **וִיר** Fluvius vel aquæ ductus Dan. VIII. 23. Ex **וִיר** in usitato, Hiph. **וִיר** ejulavit, est **וִיר** **וִיר** **וִיר**, heu, ejulatus vox: **וִיר** **וִיר** **וִיר** Heu mihi Job. X. 15. Mich. VII. 1. ubi ita scribit R. Mose Kimchi: Aleph est loco primæ Radicalis Joth. Ita ex **וִיר** desolatus fuit, deduci potest m. p. **וִיר** **וִיר** **וִיר** loca desolata, juxta quosdam Esa. LVII. 10. * extitit, (à quo emphaticè sunt **וִיר**, est, **וִיר**) præposito **N** servili, & Jod quiescente in Chirek; vel ab **וִיר** **וִיר** fundamentum, atq; sic designat virum stabilem ac durabilem, sicut eidem aliàs vox **וִיר** opponitur,

nitur, quæ fragilitatis, vilitatis & contemptus quandoq; notio-
 nem obtinet, & plebejum hominem notat, quod originatio ejus ex
 תַּרְמִן infert. Vid. Psal. XLIX. 3. Prov. VIII. 4. ubi reddunt תַּרְמִינֵי
 terrigenæ, Psal. LXXXII. 7. CXVIII. 6. CXLIV. 3. Alii dictum volunt
 ab וְיָנִי virum se præbuit, Radice hodiè non occurrente præterquàm
 in Hithpaël in uno loco Esa. XLVI. 8. וְיָנִי תַּרְמִן præstate vos viros.
 Nonnulli ab וְיָנִי sonuit, referente B. Dn. D. Franzio Tract. de Interp.
 Script. Or. LI. p. m. 465. quod nomen viri semper idem sit, & eo-
 dem modo sonet, sicut ex adverso nomen fœminæ aliunde & se-
 cundum nomen mariti sonat. Ast longè petita est hæc derivatio,
 priores verò ad formalem vocis וְיָנִי significationem accedunt
 proximè, è quibus quacumq; tandem arrideat, perinde est. In Pla-
 rali regulariter habet וְיָנִי Viri Esa. LIII. 3. Psal. CXXI. 4. Prov
 VIII. 4. pro quo extra hæc tria loca, si Concordantiis fides habenda,
 semper ponitur Plurale וְיָנִי à Sing וְיָנִי. Præter istam autem
 specialem significationem, quæ ad Sexus discrimen pertinet atq;
 Virum notat, multifariâ in S. Codice adhibetur. Sumitur enim (A)
 Generaliter per Synecdochen Speciei pro quovis homine, atq; sic
 Sexum utrumq; includit, ut Exod. XIX. 13. Psal. I. 1. LXXVIII. 25. CXXI.
 1. Job. V. 17. Jer. XVII. 5. 7. XXIX. 32. Joël. II. 7. 8. Eccl. VI. 2. nisi in his &
 hujusmodi aliis simpliciter reddere velis, ille, eò quòd in Christo
 neq; mas sit, neq; fœmina Gal. III. 28. (B) Cùm aliàs tanquam Cate-
 goremataatem, sexum atq; virtutem significet, nonnunquam in
 Syncategorema abit, & tunc vel particulariter vel universaliter u-
 surpatur. Particulariter quidem ac indefinitè, pro Aliquis, quidam
 Exod. II. 1. Psal. XXXIX. 12. Prov. VI. 27. Amos V. 18. Hinc Tremellius
 & Joh. Piscator vertunt h. l. quidam luctatus est cum eo. Ita quo-
 q; in N. T. usurpata legitur vox ἀνθρώπου Joh. III. 1. VII. 31. Univer-
 saliter autem, idq; vel Affirmativè, pro QUISQUE, QUILIBET, ut
 Gen. XI. 3. 7. XXXI. 49. XXXVII. 8. Exod. XI. 2. XXXII. 27. Lev. XXV. 10.
 1. Reg. XX. 20. Psalm. XII. 3. XXXI. 21. XXXIX. 7. Esa. XXXVI. 16. Jerem.
 XXIII. 36. Joël. II. 7. Sic vox ἀνθρώπου 1. Cortinh. XI. 28. probet
 ἀνθρώπου i. e. unusquisque seipsum. Quod imitantur Germani der
 Mann gebe einen Groschen. Et hic interdum duplicatur ad diversita-
 tis ac distributionis emphasin designandâ Lev. XV. 2. XX. 20. XXIV.
 15. Num. V. 12. Ez. XIV. 3. Est I. 8. cui apud Syros respondet וְיָנִי וְיָנִי

ἀνάθεμα. Matth. XVI. 27. XXV. 15. 1. Corinth. IV. 5. Vel *Negative*, particu-
 culis negativis *לֹא*, *לֹכֵן*, *לֹכֵן* &c. additis, & debet exponi NEMO
 NULLUS. Ut Gen. XXIII. 6. Exod. XVI. 19. Deut. XXXIV. 6. 1. Sam.
 XXI. 1. 2. 2. Reg. X. 14. Esa. XLI. 28. Jer. XLV. 5. Ezech. XVIII. 7. Quid
 alicubi non attendens *Vulgatus Interpres*, erroris magni occasionem
 oscitantibus superioris seculi Monachis præbuit. Sic enim reddit
 oraculum Esa. LXIII. 3. *Calcavi torcular solus, & de gentibus* *וְנִין*
 NON est VIR mecum. Hinc Salvatoris nostri in redemptionis nego-
 zio cooperatricem Matrem ejus, Virginem beatissimam seminarunt,
 & ad stabilendam *Μαρολαργείαν*, è cultu Melechet, seu regina cœ-
 li Jer. XLIV. 16. prognatam, *Dannhav. Hodof. Phœn. 6. p. m. 504.* Mari-
 Christi adscripserunt id, quod sine contumelia Sanctissimi ejus Fi-
 lli attribui ei nec potest, nec debet. Ita enim in *Mariali*, An. 1493.
Argentina edito legitur l. 1. c. 5. *Ad ultimum fuit Dominus cum eâ (Ma-
 ria) & ipsa cum Domino, in eodem labore, & in eodem opere redemptionis,
 Mater misericordie adjuvit Patrem misericordiarum in opere nostra sal-
 lutis, unde prædictum est de prima muliere: Faciamus ei adiutorem. Quid
 est ergo, quod Dominus dicit Esa. LXIII. Torcular calcavi solus, & de
 gentibus non fuit vir mecum? Vērum est, Domine, quod non fuit vir
 tecum (egregia sc. explicatio!) sed mulier una tecum est, quæ omnia vul-
 nera, quæ tu suscepisti in corpore, suscepit in corde. Quid magis blasphemum
 dici potuit, quid S. Scripturæ contrarium magis? quæ Salva-
 torem nostrum totum redemptionis opus peregrisse diuertè asserit Esa.
 LIII. 1. seqq. LXIII. 5. 1. Johann. III. 8. 1. Cor. XV. 57. & in infinitis lo-
 cis aliis. Plura de hac voce qui desiderat Philologos adeat. Hoc lo-
 co in specie & κατ' ἐξοχήν Filio Dei tribuitur, ut inferius patebit.*

VI. *Πῶς Cum eo.* Præpositio cum Affixo 3. m. sing. ab *Πῶς*, un-
 de accedentibus affixis *Π* dageschatur Gram. p. 96. reg. 4. Varietas
 significationum peti potest ex B. Dn. D. Glafs. Phil. S. l. 3. t. 6. c. 15. p.
 562. seq. & tract. 5. can. 30. p. 513. Hoc loco adversationem & hospitita-
 tem, involvit, & idem est ac contrā, adversus, quæ significatio hujus
 particula occurrit Gen. XXVI. 20. Psal. LXXXV. 5. XCIV. 16. Quidam
 ex Patribus volunt eam esse *συνεργητικὴν*, (quò sensu habetur Gen.
 XXI. 2. 23 XXVI. 3. XXVIII. 14 XXXI. 3. 5 XXXII. 10. 13. XXXV. 3.) nec
 oppositionem, verum *ἐνέργειαν* potius & præsentiam opitulatio-
 nis gratiæ & auxilii denotare, quod vir iste præstiterit Jacobo cum

Damo-

Drumone colluctanti. Hinc Particulam **U** non contra vel adversus, sed una cum explicant, ut iste emergat sensus: Et luctabatur vir una cum Jacob adversus alium Jacobi adversarium, quem fuisse putant Diabolum faciem & lineamenta Elavi accuratissimè referentem. Audiamus *Origenem*: Is in lib. 3. *περὶ ἁγίων Ἀγγέλων*, ait, luctatus dicitur cum Jacob, quod nos non ita intelligimus, quasi luctatus fuerit Angelus contra Jacob; sed quod is, qui ei salutis causa aderat, atque ei nomen Israël imponebat, ille idem cum ipso luctatus, id est, eum eo in agone & certamine adjuvit, cum sine dubio alius quidam esset, adversus quem Jacob dimicaret &c. Hæc *Origenes*. Nec aliter post eum *Hieronymus* in e. 6. ad *Ephes.* *Talem*, inquit, colluctationem (contra principatus & potestates,) & Jacob Patriarchæ putamus fuisse, quando remansit solus, & luctabatur cum eo homo, adjuvans eum, & corroborans adversus alium nimio sudore dimicantem. Quamvis verò non negem Præpositionem **U** esse quandoq; *συνεργητικὴν* & significare non conjunctionem qualemcunq; sed præsentiam alicujus ad alterum auxilii causa, eam tamen hoc loco ita accipi posse, ut præsentis *ἐνέργειας* & auxilium notet, vel connotet, nego. Quod si etiam particulâ **U** & auxilium & oppositionem innui velis, unius vocis in eodem textu duplicem eandemq; contrariam significationem absurdè statues. Quamvis autem Antagonista hic Jacobum suo sublevaverit auxilio, quia aliàs minime prævalere potuisset, illam tamen auxilii & virium collationem non particulâ **U** in hoc versu, sed verbo *ἐνάντιον* versus sequentis exprimi arbitramur. Neq; ideò persona luctatoris à persona auxiliatoris diversa constituenda est, cum utramq; Filius Dei gesserit, hostili specie Jacobum invadens, vires quoq; eidem ad prævalendum sufficientes concedens. Plura suo loco inferius.

cessaverit pugna, & omnis ejus ulterior continuatio negetur, nam ultra Auroræ exortum lucem protractam fuisse, rei docet evidentia. Angelus enim se dimitti petit vers. 26. eâ datâ ratione, quia ascendit (in Textu est præteritum **עָלָה** conf. hic Gen. XIX. 15. cum v. 23.) Aurora. Tùm itaq; cùm Angelus se rogabat dimitti, exortam fuit Aurora; cùm verò Jacob dimissionem denegaret, instaurabatur lucis & continuabatur, atq; sic cum Aurorâ surgente lucem crevisse dicendum est ac invaluisse, non eâ ortâ cessasse. Huc spectare videtur constructio Particulæ **עַד** cum Infinitivo **עָלָה** quæ per duos Ablativos exponi potest, norante Cl. Buxtorf. Thes. l. 2. c. 19. p. m. 549. sicut Jon. IV. 2. **עַד עָלָה עִמָּוֶלִי** adhuc esse me, i. e. adhuc existente me. Sensus itaque Phræseos hujus, **עַד עָלָה הָאֵשׁ** usque ascendere auroræ, est iste: ascendente aurorâ, i. e. sese clarius exerente & conspiciendam præbente. Conf. vers. 37. Ac proinde Particulæ **עַד** non excludit tempus primum Auroræ ortum sequens, quò aurora magis magisque clarificatur, sed idem omninò includit. Vide de eodem inclusivo particulæ hujus usu Dn. D. Glass. Phil. S. l. 3. tr. 5. Cap. 12. B. Dn. D. Dannhavr. Hermenevt. S. p. m. 210. B. Dn. D. Chemnit. Har. Evang. c. 7. p. 86. f. ubi Nazianzeni verba adducit, quæ hic adscribi merentur: Particulæ donec, usque, non simpliciter opponitur Futuro tempori, sed ponit quidem illud: Quousque alterum autem (quod ab eo sequitur) non inficiatur. Quod h. m. interpretatur B. Theologus: Ita interjectum tempus statuit, ut interim sequens non neget vel excludat.

VIII. **עָלָה** Ascendere. Infinit. Kal. Radicem agnoscit Verbum Lamed He **עָלָה**. De formatione vid. Gram. p. 50. 110. 111. Primariò ac propriè notat Ascendere: pro varietate tamen subiecti non uno modo exponendum venit. Quandoq; idem est ac disparere, perire, evanescere, ut Gen. XVII. 22. Exod. XVI. 14. Esa. V. 24. Jer. XLVIII. 15. Ezech. XI. 24. Luc. XXIV. 51. Reliquas ejus significationes qui desiderat adeat Clavem Flacii in Ascendere. Hoc loco non incommode reddi posset crescere, ut sensus sit: donec crevit vel invaluit aurora, & aërem maximè illustraret. Ita enim Ascendere pro crescere aut invalescere sumitur. Deuter XXIX. 23. 2. Paral. XVIII. 34. Esa. XXXII. 13. XXXIV. 13. LIII. 7. LV. 13.

IX. **עָלָה** Nomen Sing. m. cum He emphatico, præfixo per Patach

each sequente Dagesch, quod vulgò He היריעה vocant. Gram. p. 66.
 78. Accentus distinctivus Silluk, mutat Patach penultimæ Syllabæ
 in Kametz p. 131. Significat primam diem lucem, quâ sole nondum su-
 pra horizontem elevato aër illustratur, quam Latini vocant Aurora,
 quod sub adventum solis aura lenis plerumque spirare consuevit, vel
 ab aureo ore, & aëris quasi aurescentis colore, cum intuentibus pro-
 pter surgentes interjectos vapores rubens videatur. Unde rebus ali-
 is similem quandoque coloris imaginem imprimit, cujus memorabile
 exemplum in annalibus Regum Sacris observatur 2. Reg. III. 22. ubi
 Moabitæ cum tribus Regibus, Rege Juda, Rege Israël & Rege Edom
 aperto quasi Marte congressuri, primo mane surgentes, exorto jam
 Sole superaquas, viderunt aquas rubras quasi sanguinæ, dixeruntque
 Sanguis gladii est: pugnaverunt Reges contra se, & cæsi sunt mutuo:
 nunc perge ad prædam Moab. delusi scilicet colore à nubibus ma-
 rutino sole rubentibus, rubro ac sanguineo, in torrentem impresso.
 Deducitur à Radice ררש denigrari, nigrescere, quod nigricantes &
 cum tenebris exuendis adhuc dimicantes nubes faciat, & paulatim
 elarescendo tenebras in lucem, noctem in diem commutat: vel per-
 vestigare, inquirere, (quæ significatio etiam est ררש Prov. 1. 28.
 VIII. 17.) quia Auroræ exortâ res inveniri & discerni possunt. Vid. B.
 Dn. D. Dorschhaus Pentad. disp. 1. th. 20. Sumitur autem nomen ררש
 vel *Proprie* pro matutini temporis adjuncto & signo, luce scilicet in
 nubibus summo mane, antequam corpus solis conspiciatur, pro-
 rumpente atque promicante. Vel *Tralatiivè* & minus proprie ad
 subitaneum rei ortum & celeritatem alicujus facti adumbrandam,
 ut Esa. XLVII. 11. Hof. X. 15. Joel. II. 2. Ita Psal. CXXIX. alæ auroræ
 summam celeritatem notant. Porro quando spiritali sensu poni-
 tur Vocabulum ררש, divinam gratiam per Verbum piis oblatam,
 & varia beneficia cœlestia designat, ut Esa. VIII. 20. LVIII. 8. Hof. IV.
 8. Psal. CX. 3. 2. Cor. IV. 6. 2. Pet. I. 19. Vid. Moralia D. Bortlacci Gedan.
 fol. 86. b. Insuper assidua rerum cœlestium meditatio & laudatio
 excitationi maturinæ sive ad Auroram factæ comparatur Esa. XXVI.
 9. L. 4. Psalm. V. 4. LIV. 18. LVII. 9. LXXXVIII. 14. CVIII. 2. Aurora e-
 nim contemplationibus & rerum sublimium investigationibus a-
 prissima est; cum eò tempore coctionis organa quasi ferientur, &
 somno recreati ac renovati Spiritus in corpore universo vegetiores
 reperiantur

aperiantur, ut ex voto cedant omnia. Unde illud notissimum dictum
 verbum: Aurora Musis Amica, quod Germani efferunt eleganter:
 Morgenstund trägt Gold im Mund/quod occasionem nonnullis de-
 dit arbitrandi Auroram quasi auream horam dictam esse. Nec abs-
 re pueritia apud Ebraeos אורא vocatur אורא, ut nempe Auro-
 ram non obliviscatur, sed ea utatur. Sole exorto exhibet homo ad o-
 pus suum, & ad operationem suam usque ad vespere, inquit Psal-
 tes Regius Psalm. CIV. 22. 23. Et Salomo hujus filius Eccl. XI. 6. Mane
 fere semen tuum, & vespere ne remittito manum tuam. Mane Deus
 dona sua inter nos distribuere solet, unde Jeremias de misericordia
 ejus testatur, quod innovetur super nos quolibet mane. Thren.
 III. 23.

X. ~~אורא~~ Sed vidit. 3. pers. m. Sing. Fut. Kal. cum Vau conversi-
 vo causante apocopen ultimæ Radicalis א, & Adversativæ particu-
 læ SED significationem sustinente. Est à verbo אורא vidit, à quo
 Græcum ὄρω. Refertur à quibusdam ad formam Verborum in
 quibus Characteristica habent Chirek, & in fine in duplex Scheva
 fit contractio e. g. אורא Num. XXI. 1. omisso posteriori Scheva pro-
 pter א & posito pro Chirek sub præformativâ Patach, ne, si dictum
 fuisset אורא putaretur esse à אורא vel אורא quæ sunt alterius signi-
 ficationis. Vid. Cl. Buxt. Thes. l. 6. c. 49. p. m. 171. Verbum autem
 אורא præter significationem videndi, alias etiam obtinet. Nam
 quandoque exponendum venit (A) Generaliter, percipere, experiri,
 idque in Plalmis passim, ut Psalm. IV. 7. XVI. 4. 10. XXVII. 13. LX. 5.
 LXXXIX. 49. Jer. XVII. 8. nam cum inter corporales sensus nobilis-
 simus sit visus, (Vid. Zapfius Reg. Phil. p. m. 624.) & officium ejus
 longissimè ac latissimè pateat: aliorum sensuum propria ei tribu-
 untur, ut Auditus Exod. XX. 18. Videbant tonitrua ista i. e. audi-
 ebant. Olfactus Gen. XXVII. 28. Tactus Jer. XVII. 8. (B) In specie
 ad mentem & actus animi transfertur, & quidem cum connotatione
 certitudinis, quippe visus citissimè & certissimè objectum suum ap-
 prehendit. Exempla vid. ap. Dn. D. Glafs. Rhet. S. p. 358 (C) Deo
 tribuitur, qui propriè nec carnem, nec ossa, adeoque nec oculos, aut
 quæ mediante his fieri solet visionem habet Joh. IV. 24. Luc. XXIV. 39.
 ad innuendam exactissimam ejus notitiam & providentiam in cre-
 aturis. Vid. eundem l. c. p. 138. Hoc loco emphaticum est, notitiam
 exactis-

exatissimam, cum affectu commiserationis, effectu liberationis, & externæ atque internæ opitulationis conjunctam designans. *

* Verbum נָרָא formaliter videre significat, Materialiter tamen & consequenter auxilium simul subinnuit. Ea enim Lingva Sanctæ indoles est, ubi affectum notare vult, ut sensuum verba adhibeat. Neque etiam nudè vidisse dicitur Filios DEI Jacobum, sed vidisse לֹא יָכֹל כִּי לֹא quod non prevaleret ei, ut ita misericordia, cura & auxilium à Filio DEI, Jacobo luctanti præstitum, indicetur. Sine quò si fuisset, succubisset sanè, DEUM enim quis sine DEO potest vincere? Externus oculorum motus, internæ animi constitutionis index esse solet, externam etiam opitulationem, interni affectus, & externi oculorum motus consequens, complectitur. Quorsum Græcorum illud pertinet *ὅτι τὸ ὁρᾶν τὸ ἐργᾶν*, quod de Schechem filio Chamor, infelicieventu, verificatum legimus Gen. XXXIV. 2. Ita ergò Affectus Filii DEI ergà Jacobum, hic voce נָרָא exprimitur. Neque enim visio DEI sine auxilio est. Vidit Filius DEI Jacobum se vincentem, sed ita vidit, ut procuraverit victoriam. Exemplum victoriæ sine exemplo. Jacob vinces, *visti* Invidi *virtute*, Invidum vincit. Victus, *virtute victi* invidi, *vincenti* succumbit!

Sicut enim quæ diligimus frequenter oculis usurpamus (unde Poëta: Juvat usque tueri) eademque salva & custodita esse cupimus; ita Dei Filius luctans & Jacobum respiciens, eidem benignitatem declarat, eum fovet, curat & adjuvat.

XI. כִּי *Quod*. Et Particula variarum significationum, quas nos se pretium operæ est. Nos è Scripturis recensemus sequentes. Sumitur igitur (A) & quidem primariò *Απολογισμός*, sive *Causaliter*. (B) *Expletivè* ut Gen. XXXI. 42. Nisi Deus Abraham & timor Isaac affuisset mihi כִּי modo vacuum me dimisisses. Sic 1. Sam. II. 2. 21. 22. Sam. XXIII. 5. Esa. VII. 9. Zach. III. 8. Psalm. CXVIII. 20. Ruth. III. 12. 1. Job. III. 20. In his tamen locis & similibus reddi potest assertivè, vide paulò post. (C) *Concessivè*, QVAMVIS Gen. VIII. 21. Nequam ultra maledicam terræ propter hominem, *quamvis* augmentum cordis humani malum à pueritia. Sic Gen. XLVII. 15. XLVIII. 14. Exod. XIII. 17. XXXIV. 9. Jos. XVII. 18. 1. Sam. XIV. 40. 2. Sam. XXIV. 10. Psalm. XXV. 11. XL. 5. LXXI. 14. (D) *Ratiocinativè*, cum inferre

Infert rationem conclusionis ut Psalm. XVII. 6. Ego invoco te **כי** quoniam exaudis me. Gen. XXII. 16. quia fecisti rem hanc **כי** idcirco benedicam tibi. Sic Psal. LI. 5. LXXXVI. 7. CVIII. 5. CXVI. 10. CXXV. 3. Eccl. V. 6. Usus hic est contra Reformatos, qui de filiis Heli particulam **כי** sumunt causaliter, i. Sam. II. 23. ac voluntatem Dei punitionem constituunt. causam inobedientiae & contumaciae filiorum Heli. Vide de hoc & praecedenti particula usu Magnifici Dn. D. Calov. tract. de persona Christi p. 530. seq. (E) *Adversative* SED ut Psal. CXVI. 1. Non nobis **כי** sed nomini tuo da gloriam. Ita Deut. XI. 7. Psal. XIV. 5. XXII. 10. XXXVII. 20. XLIV. 4. Eccl. IX. 11. (F) *Affertive* CERTE, SANE, PROfecto. Psal. X. 14. **כי** profectotum laborem & afflictionem consideras. Sic Psal. XVIII. 18. XXII. 17. XXXVIII. 19. LXXVII. 12. LXXXIX. 3. LXXI. 24. LXXIII. 21. CII. 9. CXVII. 10. 11. 12. CXXVIII. 4. Eccl. IV. 16. Job. VIII. 6. 1. Par. XXIX. 14. (G) *Hypotheticè*, ut Gen. IV. 24. **כי** si septies vindicabitur Cain Exod. XXI. 2. (H) *Adverbii Temporis naturam induit* DUM, CUM, QUANDO 2. Sam. VII. 1. factum est **כי** cum sedisset Rex in domo sua. Sic Jud. XXI. 22. Hof. VII. 13. VIII. 9. XI. 1. Psal. XXIII. 4. XXXII. 3. XXXVII. 24. XLI. 12. LXXI. 23. CII. 1. Prov. XXIV. 12. XXVI. 15. (I) *Disjunctivè*, ut 1. Reg. XVIII. 27. Clamante voce magna, quia aut colloquium, aut occupatio, aut iter est illi, aut dormit. Harum autem significationum nullam hic locum habere ex *anastrophe* & inductione manifestum est: sed restat alia adhuc (K) *Objectiva* nempe & specificativa, quæ hujus loci est. Ita sumitur Gen. III. 5. Novit Deus **כי** quod in die quâ comederitis &c. vers. 6. Vidit mulier **כי** quod bona arbor ad cibum **וכי** & quod desiderabilis esset. Jerem. IV. 18. Hoc mali tui est, **כי** quod amarus sit **כי** quod pertingat in cor tuum. Psal. L. 6. Indicarunt cœli justitiam ejus **כי** quod Deus Judex sit. Psal. CXXIII. 4. ecce **כי** quod ita benedicetur vir qui Deum timet.

XII. **לֹא** Non. Est Adverbium Negandi, qualia Ebraeis sunt septem, **לֹא**, **בִּלְתִּי**, **לֹא**, **כִּלִּי**, **אֵל**, **כֹּל**, **אֵין** quamvis R. David Kimchi in libro Radicum sex tantum numeret, **לֹא** omitrens. In specie de **לֹא** notandum (A) quod aliquando ponatur pro **הֲלֵא** nonne. Exod. VIII. 26. & non lapidabunt nos, i. e. nonne lapidabunt nos? illustris locus est Job III. 25. hanc acceptionem ternaria repetitione confirmans. **לֹא** nonne quiescebam, **וְלֹא** & nonne eram tranquillus, **וְלֹא**

וְלֹא & nonne quiescebam? addunt nonnulli Exod. VI. 2. Job. II. 20. XIII. 16. Psal. CV. 28. Thren. LII. Exod. XIX. 23. 2. Sam. XIII. 26. & locos alios, quos congescit ex Avenario B. Glasius l. 4. tr. 1. p. 645. (B) Observata etiam digamma est, quod negativa וְלֹא signo universalis præposita, faciat signum universale negativum, ita, ut *non omnis sit nullus*, aliter ac apud Latinos, ubi non omnis est quidam non. Exempla vide Exod. XX. 50. וְלֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה. Non facies omne opus h. e. nullum opus facies. Jerem. IX. 3. וְעַל-כֵּן-חָנָה & nulli fratrum fidatis. Sic Deut. VIII. 9. Jer. XIII. 17. Psal. XXXIV. 11. XLIX. 18. CXLIII. 2. Dan. XI. 37. Idem Nov. Test. Scriptores frequentant Marc. XIII. 20. Rom. III. 20. Gal. II. 16. (C) Interdum in sequentia etiam commata vim suam extendit, & *ὅτι* repeti debet, de quo vid. Glasii lib. 4. tr. 2, p. 721. Hoc loco verbo וְכֵן præpositum negat fortius, sicut alias adverbia Negandi Verbis apposita *ὡς ἐναντία* sunt, & contrarium affirmatum cum emphasi significant. Conf. Cl. Buxt. Thes. l. 2. c. 19. p. m. 547. & inferius num. XXVII.

XIII. וְכֵן *Prevaleret*. Est ipsa Radix, significans potuit prævaluit, superavit, & ita notante Buxtorf. in Lex. construitur cum הָ vel Affixo, quod per הָ explicandum. Conf. Gram. p. 54. an. 1. ad Præf. Reliqua quæ hic adduci debuissent habes suo loco inferius.

XIV. הִי *Ei*, (sc. Jacobo,) qui, quamvis maximis fidei luctationibus & acerrimæ disputationis laboribus per totam noctem protractis jam penè enecatus videretur, luctanti tñ. fortiter secū restitit, solas Dei omnipotentis promissiones sibi factas absque dubio, indefinenter per totam noctem urgens, ut contra Argumentum à promissionibus Dei petatum Vir ille nihil proferre aut excipere potuerit. Pronomen hoc demonstrativum singulare quandoq; est pro Plurali וְהֵם, ut 2. Sam. VIII. 23. Quæ gens est in terra, sicut populus tuus Israël, ad quam redimendum הִי *sibi* in populum *iverunt* Elohim? quâ numeri permutatione personarum divinarum pluralitatem (vocibus iverunt Elohim) & essentiæ unitatem (pronomine הִי *sibi*) innui, extra omnem dubitationis aleam positum est.

XV. וַיַּעַךְ *Igitur tetigit*, 3. m. sing. Fut. Kal, Verbi Defectivi Pe Nun נָגַע tetigit, percussit, pertigit. Formatur juxta p. 91. reg. 2.

nisi quod pro Cholem ultimæ syllabæ propter Gutturalem *ו* sit Pa-
tach p. 54. an. 1. Fut. p. 59. an. 2. Particula *ו* præterquam quod Futurum
convertat in Præteritum, illativa etiam est, cuius rei exempla vidi-
mus n. I. lit. (D) Radix *ננע* (A) omne genus offensionis exprimit, &
idem est ac lādere, vexare, ut Gen. XXVI. 11. *ננע* qui tetigerit hunc
virum aut uxorem ejus, moriendo morietur i. e. contumelia affe-
rit, aut quocunq; modo offenderit. Sic vers. 29. non *ננע* tetigi-
mus te 2. Sam. XIV. 10. Psal. CV. 13. Ruth. II. 9. &c. (B) Per Metapho-
ram de immisissis plagis usurpatur ut Gen. XII. 17. *ננע* & percussit
(plagis affecit) Deus Pharaonem. Sic 2. Reg. XV. 5. 2. Paral. XXVI. 20.
Psal. LXXIII. 5. Hæc ratione Mesias dicitur *ננע* percussus (plagis
affectus) à Deo. Esa. LIII. 4. Hinc descendit nomen *ננע* quò deno-
tantur omnis generis vehementes afflictiones & ærumna, quibus
tranquillitas, hominis bona constitutio & valetudo infestatur ac
attenuatur. Quemadmodum eò venit, primogenitorum percussio
Exod. XI. 1. belli mala & incommoda 1. Reg. VIII. 37. 38. lepra Lev.
XIII. 3. 4. seq. XIV. 3. pestis, Psal. XCI. 10. & alii impuri ac venenati
morbi, quibus quis divinitus percutitur & veluti flagellatur. Psal.
XXXIX. 11. Prov. VI. 33. Sicut etiam in Nov. Test. morbi appellantur
מדינות flagra Marc. III. 10. v. 29. 34. Luc. VII. 21. Sunt enim morbi fla-
gella Dei, quibus nos castigat, nos humiliat & in officio retinet.
Tactus autem quatuor numerant Medici: primum, qui vix sensu
percipitur; secundum, qui manifestè quidem percipitur, sed non
lædit; tertium ludentem; quartum brevi interimentem. Hoc loco
tactus denotatur asperior, varios eodemque gravissimos dolores
concitans, qui tamen mitis respectu Antagonistæ percutientis erat,
& ratione majoris ac vehementioris tactus, quem ipsi potuissent in-
fligere.

XVI. *ככה* *Acetabulum*. Nomen cum præfixo *כ* quod secum
importat Scheva p. 81. Primariò & communissimè significat IN, re-
liquas ejus significationes cum non parum inter sit nosse, non pigra-
bor paulisper ire per exempla. Notat ergo (A) *Complementum rei*
POST, POSTQVAM. Num. XXVII. 26. *כשבעתיכם* post septi-
manas vestras. B. Luther: Wann eure Wochen umb sind. Esai. XX. 1.
כשלח postquam misit. Psal. LI. 2. *כבני* postquam venit ad eum
Nathan.

Nathan. Sic Psal. *LXXVII*. 32. Prov. V. 11. (B) *Efficienter* PER, planè ut cū Græcorum Matth. V. 34. ne jurate cū τὸ ὕψος per cælum, cap. XVII. 21. cū προσευχῆ per orationem. Ut : 1. Sam. *XXIII*. 16. Confirmavit manum ejus בְּאֵלֵי הוָה per Dominum. Hos. I. 7. & servabo eos בְּיְהוָה per Jehovah. Jehova (Pater) salvatorem ait se populum per Jehovah (Filium) non in vel ad Christum, ut Reformati exponunt, qui tam etsi sæpius nos per Christum electos dicant, more tamen suo facum faciunt, ὁμοία λαλῶντες ἀνόμοια φρονοῦντες. Tò PER enim notat ipsi : Christum esse medium executionis, quod alibi à nostratibus Orthodoxis refutatur. Sic Part. ב efficienter sumitur Psal. XVIII. 30. XLIV. 6. LX. 14. (C) *Instrumentaliter*, quo pacto appellatur ad Ebræis בְּהַעֲיֹר, ut : Gen. VI. 14. כִּפְפָר pice. XLVIII. 22. בְּחַרְבִי וּבִקְשִׁתִּי gladio medio & arcu meo. Psal. II. 9. confringens eos בַּשֶּׁבֶר baculo ferreo. IX. 2. celebrabo כָּל־לְבִי toto corde meo. Sic Psal. XVII. 1. XLIV. 4. Jerem. XLII. 17. (D) *Objeſſivè* notat DE & PRO. ut : Gen. XXIX. 18. Serviam tibi septem annos בְּרַחֵל pro Rachel. Deut. VI. 7. & loqueris בְּכִי de eis. 1. Sam. XIX. 3. loquar בְּךָ de vel pro te. v. 4. & locutus est Jonathān בְּדָוִד pro Davide. Sic Psal. XLVIII. 9. LVIII. 19. LXIX. 12. LXXI. 6. (E) *Causaliter* est PROPTER. Gen. XVIII. 28. an perditurus es כְּחִמְשָׁה propter hos quinque totam civitatem. Deut. XXIV. 16. quilibet בְּחַטָּאוֹ propter peccatum suum moriatur. Sic Psal. V. 11. VI. 8. VII. 7. IX. 15. XXXI. 10. Jer. XVII. 3. Jon. I. 7. 14. (F) In compositione cum Nomine Substantivo Nominaliter & Adverbialiter ponitur. *Nominaliter*, ut Psal. XIX. 4. Vox Domini בְּכֹחַ in potentia (potens) בְּהָדָר in decore (decora) Cant. III. 8. Timor בְּלִילֵי לַיְלָה in noctibus (nocturnus) Huc refer, quando loca posterioris nominativi post Verbum Substantivum est (expressum vel subintellēctum) ponitur nomen cum præfixo ב ut Psal. LIV. 6. Dominus est בְּסוּמְכִי sustentator animæ meæ. CXVIII. Dominus est mecum בְּעֻזִּי auxiliator. LXX. κύριός ἐμὲ βοηθός. Sic Prov. XXIII. 20. Jud. XI. 35. *Adverbialiter*, ut : Exod. I. 13. 14. Servire fecerunt filios Israël בְּפֶרֶךְ in sævitia (sæviter) Psal. IX. 9. Judicabit בְּצֶדֶק in justitia (juste) Sic Psal. XVII. 10. LXXIII. 8. Eccl. IV. 12. IX. 17. (G) *Adversativè* CONTRA, ut Gen. XVI. 12. Manus ejus בְּכָל contra omnes Exod. XIV. 25. Dominus pugnat pro eis בְּמִצְרַיִם contra Egyptum. Simili signifi-

ficatu usurpatur Num. XII. 1. Psal. V. 11. XVII. 7. LXXIII. 9. LXXVIII. 19. LXXX. 5. LXXXV. 6. CV. 27. CXIX. 23. Prov. VII. 23. Esa. XXI. 8. Mich. I. 2. (H) *Transit in naturam Adverbii* QVUM, DUM, de quo infra num. XXI. (I.) Denique *Accusativum facit*, cujusmodi sunt exempla Psal. XLVI. 7. Edit בקולו vocem suam LXXII. 3. & colles בצוקים justitiam. Sic Psal. LXXXIII. 8. Prov. IX. 5. XXI. 19. Thren. I. 17. Plura exempla ubi ב accusativo propositum reperitur producit Boot. l. 1. anim. c. 1. §. 7. Ira & hoc locô: Tetigit בכף Accetabulum.

XVII. כף Nomen. scem. Stat. Constr. à Radice כפף incurvare, quæ occurrit Psal. LVII. 7. aliàs non nisi in Infinit. Esa. LVIII. 5. & bis in Participio Paul, Psal. CXLV. 14. CXLVI. 8. semel in Futuro Niphal Mich. VI. 6. Varia autem denotat. Generaliter est curvitas & cavitas rei cujuslibet. Specialiter vola manus, & per Synecdochen partis ipsa manus. Item: planta pedis, cochlear &c. Vid. Lexic. Buxtorff. Hoc loco acetabulum vel vertebam significat, sive, sinus profundiores à quibus capita femorum excipiuntur. Est autem in hac notione Metaphora; sinus enim illi ossa recipientes, quos κοτυληδόνας vocant Græci, sunt instar scutellarum aut vasis concavi, nempe formâ orbiculari, profundâ & sine marginis latitudine. Dicitur itaque Vir tetigisse acetabulum Jacobi, i. e. ossis cavitatem profundiorē, in qua femur volvitur. Das Loch oder Hohl/darein sich das Hüftbein füget: Unde nervus qui femur acetabulo colligat & adstringit pendeat, & coxa ipsa vitiata fuit. Ita enim Valla l. 4. c. 57. Coxa, inquit, pars supra femora, vertebriumque ipsum quoties vitiatum est, aut os illud, quod in vertebro volvitur, fractum, coxa vitiata fractave dicitur. Quæ non levem Jacobo dolorem causabantur; facta enim luxatione, nervi magno numero concurrentes moventur & contrahuntur, atque sic acerrimi dolores cientur. Intercedit inter vocem hanc & subsequentem lineola, Makkaph dicta de ejus usu vid. Gram. p. 26.

XVIII. ירכו Femoris ejus (Jacobi) Nom. f. cum Suffixo 3. sing. à ירך (י) antepenultima Syllabæ in (:) mutando p. 136. Cum de hominibus adhibetur, significat os omnium in corpore humano maximum & longissimum, à coxendice incipiens. Germanis est Hüfte ab hefften/ coalescere, quia ibi est coalitus partium hominis
sta uram

staturam facientium. Bohemis dici videtur *stehito à stati stare*, nam femorum virtute gradimur & nos circumagimus, sicut etiam stamus. Observandus hic mos jurandi, olim servis usitatus, qui juramento se Domino obstricturi, manum sub femore ejus posuerunt, uti legimus de servo Abrahami Gen. XXIV. 2. Judæis Scriptoribus vulgò placuit per *ירך* s. femur, mysticè intelligi *מילך* s. circumcissionem quæ extabat & fiebat in carne propè femur; tanquam eò foederis signaculo allegato veteres adjurarint & jurarint. Quid tamen sit, illud præcipuè ob semen benedictum Christum ex lumbis & femore Abrahami nasciturum à Sancto hoc Patriarchâ institutum est: ut nempe sanctissimum incarnationis mysterium familiæ suæ non tantum verbo, sed factò etiam ac signo externo inculcaret. Rectè August. Serm. 75. de tempore: *Non errabat Beatus Abraham, quando hoc fieri imperabat, sed, quia Prophetia spiritu repletus, noverat de semine suo, Christum celi & terræ Dominum nasciturum.* Et contra Secundin. Manich. c. 23. *Servus quidem ille obediendo jurebat, sed & Abrahamus jurando prophetabat, Deum scilicet celi, in eam carnem esse venturum, quæ fuisset ex ille femore propagata.* Isto verò femoris Jacobi tactu non obscurè præfiguratum arbitror, quomodo qui ex femore ejus erat nasciturus Mundi Messias, propter peccata hominum percutiendus esset, cruciatusque perpesis salutem & benedictionem reportaturus.

* Non vocibus *יגע בכך ירכו* istud exprimitur, sed ipsò femoris tactu præfiguratum est, qui plus in recessu habet, quàm præ se fert primâ fronte. Sanctus erat femoris locus Vet. Test. Patribus, unde Salvator sanctissimus erat nasciturus. Hunc non sine causa colluctator Jacobi tetigit, sed ut Passionis suæ figuraret mysterium, externo signo & verbis quasi visibilibus adumbraret. Neque enim reddi ratio potest alia, quare femur potius, quàm aliam corporis partem percutere voluerit. Ipsemet Patriarcha satis clarè idem indicat Gen. XLVII. 29. ubi ponere manum sub femur suum Josephum jubet. Cogitabat sine dubio luctam cum Filio DEI, in quâ percussus illud femur fuerat. In quâ clarior sibi Messia venturi & in terrâ Canaan passuri, revelatio facta est. Hinc ibi etiam sepeliri desiderat, ubi Messias non nasci tantum & docere, sed pati etiam, crucifigi, mori & sepeliri

debuērat. Ibi beatam resurrectionem expectare, ubi cum Mes-
sia resurrectione Sanctorum corpora praevidet. Conf. Matth.
XXVII. 52. Ita in Nov. Test. quoque factis interdum Filius DEI
docere aliquid est solitus, de quo vid. B. D. Casp. Finckius Can.
Theol. Cent. III. Can. XI. p. m. 16. 17.*

XIX. **וְהָקַע** *Impendebat luxatum vel divulsum*. 3. Sing. Fœm.
Fut. Kal cum Vau conversivo, quod h. l. commodissimè redditur
SIC, ITA, de quo Partic. 1 significatu adum num. I. B. Radicem
agnoscit **וְהָקַע** pendere luxatum, luxari, & in Hiphil suspendere.
Formatur juxta p. 89. n. 3. p. 54. an. 1. ad Fut. & p. 59. an. 2. Plura in-
ferius in **צָרַע**.

XX. **כַּף-יָרֵךְ יַעֲקֹב** *Acembulum femoris Jacobi*. De vocibus
his videantur quæ dicta sunt num. II. XVII. & XVIII. Præter quæ
notari potest, quod nomina **כַּף-יָרֵךְ** in Statu Constructo sint
posita. Sicut etiam aliàs rectio substantivorum per plures voces
continuat, ut Genes. XXV. 7. **אֵלָיו וְיָמֵי שְׁנֵי חַיָּי אַבְרָהָם**
Gram. p. 135. reg. 3. Buxtorff. Thes. p. m. 363. A **יָרֵךְ** autem pecu-
liari forma constructa sit **יָרֵךְ** ad quam referri potest **כַּתֵּף** humerus,
Constr. **כַּתֵּף**.

XXI. **בְּהִתְאַבֵּק** *In luctando ipso*, i. e. cum fortissimè, omni vi ac
robore quò pollebat, incredibili concertatione dimicaret Jaco-
bus. Da der Kampff am besten und härtesten war.

* Alii ad Antagonistam Jacobi verbum istud applicant: **כַּהֲאֹבֵק**
in luctando ipso; Viro, Jacobi Antagonistâ, *cum illo*, Jacobo.
Quamquam verò non intersit multum, siue ad Virum, siue ad
Jacobum ipsam fiat relatio, ex utraqve enim parte luctam ve-
hementem fuisse & gravissimam, constat. Jacobum tamen respi-
cere potius, quàm Jacobi est, luctatorem videtur. *Initiò*, quia
Pronomen semper ad Jacobum refertur v. 24. **עָמָּו לִבְחֹר** item **וְיִזְרַח לוֹ**
v. 25. **וְיָרֵכֹו** v. 29. **וְיִבְרַךְ אֹתֹו** v. 31. **וְיָרֵכֹו** v. 31. **וְיָרֵכֹו** v. 31.
Adeoque nulla causa est, quare idem in verbo præsenri **כַּהֲאֹבֵק**
ad Personam Jacobi respectum habere, eamus inficias. *Deinde*,
quia proximè Jacobi facta est mentio, quem proinde affixum
tertiæ personæ (ו) indigitare, obscurum esse non potest. Non
enim ad remotius nomen **אִישׁ** sed ad immediatè antecedens
יַעֲקֹב

בְּפִי, referri possulat. Ex quo constare etiam potest particulam
וְעַל, quæ sequitur, non ad Jacobum, sed Colluctatorem Jacobi
esse referendam.*

D. Infinitivo præfixum constituit Gerundinum in DO, & naturam
Adverbii CUM, DUM induit, in quam rem vid. Gram. p. 188.
reg. 5. Conf. CL. Buxr. Thes. p. m. 361. Sic h. l. וְעַל in luctando
ipso i. e. cum luctaret, vel per duos Ablativos luctante ipso. De
Emphasi verbi וְעַל vide quæ adducta sunt num. IV.

XXII. וְעַל *Adversus illum*, scil. Antagonistam suum. Præpo-
sitiō וְעַל cum, exponitur hoc loco adversus. Quomodo ferè
Latini loquuntur: inimicitias cum aliquo exercere. Et Germa-
ni: Mit jemand streiten. Plura de Syncategoremate isto protu-
limus num. VI.

XXIII. וְעַל *Tunc dixit*, 3. m. Sing. Fut. Kal, juxta p. II. 5.
ann. 2. Præfixum Van convertit Futur. in Præter. & exponi potest
TUNC, ut respectus habeatur ad antecedentia, & sensus sit: Tunc,
cum tetigisset & loco movisset acetabulum femoris Jacob, dixit
&c. Est à Radice וָעַן, quæ interpretatur (A) De λόγῳ προφορικῷ
qui ore effertur exterius, ut h. l. (B) De λόγῳ ἐνδιάπικῳ & tunc est
cogitavit, deliberavit, statuit apud se: εἰπὼν ἐν ἑαυτῷ Luc. VII. 39.
λέγειν ἐν ἑαυτῷ Match. IX. 21. Exempla passim sunt obvia. Vid. in-
terim Psalm. XXX. 7. XXXIX. 2. XCI. 2. XCIV. 18. CXIX. 82. & præ-
primis sequente וְעַל ut Deut. VII. II. 17. 4. Psalm. 4. 5. XIV. 1. XV. 25.
Esa. XIV. 14. (C) Quandoque significatio utraq; locum habere pot-
est, ut tam cogitare, quàm verbis sonoris cogitata efferre significet,
ut Psalm. XCIV. CXXIV. 1. Vid. Dr. D. Geier Comment. in h. Psalm.
(D) per וָעַן quod λόγον προφορικόν & ἐνδιάπικον designat, non
raro λόγῳ ὑποσηπκῶς Filius Dei connotatur & innuitur. Vid.
B. D. Gerhard. LL. II. f. 2. a. B. D. Dorisch. Pentad. Dissert. II. §. 26.
Magnif. Dr. D. Calov. Comment. in Gen. 1. 3. p. 148. 149. 150. Hinc
quidam per Sophe Teboth speciem Cabbalæ Judæis usitata vocem
וָעַן ita resolvunt, quod media litera D denotet מְשִׁיחַ Messiam,
qui mediator est, habens à fronte N, h. e. אָבִי Patrem, & ex altera
parte ר, h. e. רוּחַ Spiritum S. quia utriusque personæ, & Patris &
Spiritus Sancti, cum etiam suam essentiam & voluntatem, i. e. Tri-
nitatem æternam nobis manifestat.

XXIV. וְעַל

XXIV. שְׁלַחְנִי *Dimitte me.* 2. m. sing. Imp. Piel cum Aff. 1. perf. à Rad. שָׁלַח misit, emisit, ubi plerumque Accusativus subintelligendus venit, ut Gen. XLI. 14. & misit Pharaon (missum vel nuncium) 2. Sam. VI. 6. & misit Ulla (manum) ad arcam. Conf. Exod. IX. 15. Psalm. XVIII. 17. mittit (manum suam) ex alto Conf. Psal. CLXIV. 7. Sic Ps. LVII. 4. 1. Reg. II. 25. Conf. B. D. Glass. Philol. Sacr. tr. 3. p. 427. De manu usurpatum idem est, ac eam extendere, ut Exod. XXII. 10. imò aliquem manu plenè interimere, ut Gen. XXXII. 12. XXXVII. 22. Psal. LV. 21. in Piel שָׁלַח, varia significat. (A) Est dimittere, potestatem alicui abeundi quorsum vult concedere, quomodo Pharaon non שָׁלַח Populum Exod. VIII. 29. IX. 7. Sic Exod. XIV. 5. quid istud fecimus, quod שָׁלַחְנוּ Israël. Item: Gen. VIII. 8. Lev. XIV. 7. 53. XVI. 22. Jud. VII. 8. 1. Samuel. XIII. 2. Job. XXXIX. 8. (B) Ejicere aut repudiare, expellere, ablegare ut nunquam recipiendum, quomodo de repudiata à marito uxore, foris pulsa usurpatur Deut. XXII. 19. 29. XXIV. 1. 3. 4. Esa. L. 1. Jer. III. 8. de domo domini rejecta 1. Reg. IX. 7. excindam Israël em è terra data, & domum meam sanctam שְׁלַח repudiabo aut reliquam Psal. LXXXI. 13. Job. VIII. 4. (C) Latè extendere, quomodo Ezech. XVII. 7. dicitur vitis שָׁלַח extendit ramos suos. Sic vers. 6. Item cap. XXXI. 5. Psal. LXXX. 12. Conf. Dn. D. Geier in Psal. XLIV. 3. Hoc loco prius significatum amplectimur, sensus itaque est iste: Fac mihi potestatem abeundi, sine & dimitte me, ut ex animi mei sententia abeam quorsum volo.

XXV. כִּי עָלָה הַשָּׁרָר *Quia ascendit Aurora.* Præterea quæ de vocibus his notavimus num. VIII. IX. & XI. observandum, quod Particula כִּי hoc loco significet causaliter, quia, causam enim reddit cur dimitti velit, nempe quia ascendit aurora. q. d. nonne satis hæcenus per noctem ferè totam, ad mortem penè mecum decertatus es, ut claudus evaseris atq; alternos agro cuncteris poplite gressus, igitur non me amplius detine, cum videas exortam jam esse auroram & mortem tibi eò vicinorem esse, quàm proprior tibi adfuit.

XXVI. וַיֹּאמֶר *Sed dixit:* (Jacob) Vau adversativè exponitur, cujus rei exempla habuimus superius num. I. lit. A.

XXVII. **לֹא אֶפְתּוֹחַ לְךָ** *Non dimittam te*, ut scilicet ex animi tui sententia quod velis abeas; ita enim verbum **פָּתַח** in Piel usurpatur paulò ante ostensum est. Per negationem autem sententiam suam majori cum asseveratione proponit Jacob, more Ebrais usitato, qui negatione contrarium affirmatum emphaticè innuunt, Gram. p. 185. n. 6. quæ figura Litotes dicitur. Ut Lev. X. 1. Obtulerunt coram Domino ignem alienum, quòd **לֹא אֶפְתּוֹחַ לְךָ** non præceperat eis, h. e. quod ipsis maxime prohibuerat, Prov. VII. 21. **לֹא יִשְׂמַח אֲבִי** non lætabitur Pater stulti, h. e. dolore magno & continuo afficietur. Plura exempla dat B. D. Glass. Phil. 1. 3. t. 3. can. 30. p. 286. Indicatur itaque hoc loquendi genere, partim dimissionis denegatio, partim contrarii vehementior affirmatio: q. d. non modò te non dimittam, sed constantissimè etiam & firmissimè tenebo, ac omni vi adhibitâ ut abeas prohibebo. Sicut in illo: Exod. VIII. 28. IX. 7. Pharaò populum **לֹא אֶפְתּוֹחַ לְךָ** non dimisit, h. e. id omni vi adhibita fortiter prohibuit. Elucescit autem hinc Jacobi fortitudo & spei plenitudo, quam conceperat etiam in mediis dolorum angustis, ex veritate divinarum promissionum, amorisque infinita amplitudine, ut & ex prioribus tot liberationum mirabilium exemplis. Unde idem, qui prostratus jam ferè est, cui læsum pendet acetabulum, antagonista suo adhuc se opponit, non motus lætæ gravitate, eum fortiter tenet, donec victum se fateatur, & ipsi benedicat,

XXVIII. **כִּי אִם** *Nisi quòd*. Geminæ istæ particule ita conjunctæ non una significandi vi pollent. Accipiuntur autem (A) *Exceptivè*, cum terminus exceptivus superior est excipiente, ut Logici loqui amant; vel id, quod excipitur, sub propositionis Subjecto continetur, ut 2. Paral. XXI. 17. Non remansit Joramo filius **כִּי אִם** nisi Jehoachas. Nehem. II. 12. Jumentum non erat mecum **כִּי אִם** nisi jumentum cui infidebam. Dan. X. 21. Nemo est adjutor meus in his **כִּי אִם** nisi Michaël princeps vester. Sic Levit. XXI. 2. 1. Sam. XXI. 6. 2. Reg. V. 15. XIII. 7. (B) *Concessivè*, cum in oratione aliquid conceditur 1. Sam. XIV. 39. **כִּי אִם** etiam si fuerit illud in Jonathane filio meo, omninò morietur. (C) *Adversativè*, vel, ut alii loquuntur, *negativè*, cum quod excipi videbatur, sub subjecto non continetur; aut verò alias nuda innuitur oppositio ut

Gen. XV. 4. Non hereditabit te iste (Eliczer) **אֵין כִּי** sed qui egreditur de visceribus tuis. 1. Par. XXIII. 22. Eleasaro non fuerunt filii **אֵין כִּי** sed filia. 2. Reg. V. 17. Non immolaturus est servus tuus amplius diis alienis **אֵין כִּי** sed Domino. Sic 1. Sam. II. 25. Psal. I. 2. Gen. XXXV. 10. XXXIX. 6. Esa. XLV. 11. (D) *Afferitivè* ut Gen. XXVIII. 17. non est hic **אֵין כִּי** nisi Dominus Dei, id quod mox, assertivè redditur: hæc est porta cœli. Esa. XLII. 19. quis est cœcus **אֵין כִּי** nisi servus meus, ubi cœci alii non excluduntur. q. d. si quisquam cœcus est, is servus profectò meus est; vel: si servus meus cœcus non est, nemo cœcus est. 1. Sam. XXI. 6. **אֵין כִּי** imò verò mulier intercepta est nobis. (E) *Causaliter*, quia Gen. XLVII. 18. **אֵין כִּי** quia absumpta est pecunia. (F) *Hypotheticè & conditionaliter*, quod si ut Gen. XL. 14. **אֵין כִּי** quod si memor eris mei: *nisi quum*, ut Gen. XLII. 15. **אֵין כִּי** nisi quum advenerit frater vester, & h. l. non dimittam te **אֵין כִּי** nisi quum benedixeris mihi.

XXIX. בִּרְכָתִי *Benedixeris mihi.* 2. pers. m. sing. Prat. Piel, cum Aff. 1. pers. p. 120. n. 2. 157. n. 3. 131. n. 1. Radix בִּרְךְ significat benedixit, vel verbis bona precando, quod hominum est, vel bona realiter una cum verbis exhibendo & conferendo, quod est solius Dei. Cum לְבִנִי est genua fœdit honoris causa. In Piel emphaticum est בִּרְךְ benedixit intentè & quandoq; etiam (non ἀντιθέτως vel, ut alii ajunt per ἐνφρασιμόν) ex idiotismo lingvæ, maledixit. Rectè Plurimum Rev. Dn. D. Geier scribit in Psal. X. v. 3. בִּרְךְ est maledicere, non per antiphrasin (uti vult Schind. & c.) nec quia בִּרְךְ idem est ac valedicere, renunciare (uti vult M. de Rœa l. r. sing. c. 9. in app.) sed ex idiotismo lingvæ; sicut apud Latinos sacrare & imprecari. Exempla significationis hujus suppetitabit D. Glass. Rhet. S. tra. Can. 5. p. 76. Benedictio autem constitui potest duplex, Activa, & Passiva. Activa est, per quam aliquid datur à benedicente, ipsi qui benedicuntur, & tali benedictione Deus benedicit creaturis, eas bonis variis cumulando. Quò spectant benedictiones quæ fiunt à Sacerdotibus seu ministris Dei, in persona & auctoritate ipsius Dei; nec non benedictio promptæ subventionis, quâ benedicuntur pauper à divite 2. Cor. IX. 1. 1. Sam. XXV. 14. Passiva est, per quam nihil accrescit illi qui benedicuntur, istò modo Creaturæ benedicunt Deo, qui honorum nostrorum non eget, quæ

quæ benedictio appellatur aliàs laudis & gratiarum actionis, quæ bonitas Dei & majestas palàm deprædicatur. Vid. Psalm. XVI. 7. Psal. XXVI. 12. XXVIII. 6. XXXIV. 2. LXIII. 5. LXVI. 8. LXVIII. 27. CIII. 1. Construit autem vetus interpres Latinus Benedicere cum Accusativo, secutus Ebraicam & Græcam Syntaxin verborum בָּרַךְ & εὐλογεῖν. Hoc loco non vulgarem, vanam aut umbratilem benedictionem Jacob petit, sed specialem solidam ac omnigenam, quæ est instar fluvii inundantis Eccles. XXXIX. 26. includentem custodiam omnipotentem, illucescentiam faciei divinæ gratiosam, miserationem meritoriam, elevationem vultus Dei pacificam Num. VI. 22. Videtur enim Vir negasse ad Jacob promissiones spectare, unde Chrysostomus statuit, notante B. D. Gerhard. comment. in h. l. p. 614. quod prius cum eo verbis fuerit luctatus, benedictionem promissam minimè ad ipsum spectare asserens. Ideoq; Jacob eum sollicitat, quò benedictionem, quam subtraxisse ipsi ferè videbatur, si dimitti velit, reddat, ipsum benedictionis heredem pronunciet, & instituto ejus prosperum successum precetur.

* Jam Jacob cognoscit, Athletam hunc, cum quo sibi res est, non hominem esse sed DEUM. Hinc benedictionem ab ipso petit, quam non petiisset sanè, nisi eundem pro DEO habuisset. Unde verò cognoscere idem potuerit, sub obscurum videtur, quâquam nihil intersit de eò curiosè disquirere. Undecunqve cognitionem istam hauserit, habuisse ex eò constat, quòd benedictionem petierit. Interim, tria præcipuè ex v. 25. κενήσια adduci posse existimamus quorum beneficio, ante benedictionis petitionem, in agnitionem Colluctatoris sui devenerit. *Primo* quidem *Angelus viso*, quam non nudum externum videndi autem sed auxilium præsentiosissimum importare ad num. X. observavimus. Videns proinde Jacob, in acerrimo hoc agone, nihil viribus suis decedere, sed accedere potiùs plurimùm, efficacem Filii DEI Colluctatoris præsentiam sensit. Quem non noverit licet in primo congressus articulo, cognovit tamen postmodum, & antè quam cognovit præsentem sensit, non secùs atq; cæcus, qui solem non videat licet, vim tamen Solis percipit. *Deinde tactus femoris*, ex quo non tantùm bonitatem & parcendi studium Antagonistæ colligere potuit, sed mysterii etiam figurationem subsumere.

Vid. superius Num. XVII. Postremò benedictionis sibi divinitus factæ, denegatio. Quemadmodum enim benedictionis collatio verum DEUM arguit, qui solus benedictionis omnis fons est & principalis causa: Ita denegatio ejusdem, ubi divinitus facta jam benedictio est, & fide divinâ apprehensa, infinitam potentiam denegantis declarat. Quod enim DEUS decrevit, nulla creatura rescindere potest. Exinde igitur infirmitatem suam & potentiam DEI Colluctatoris immensam, colligere Jacobus potuit: Quâ collatam benedictionem avertere à se, & in Esavum transferre rursus possit, si absolutâ suâ potentia velit agere. Interim revocatis quasi in memoriam promissis, & immutabili veritate, rogabit supplex & cum lacrymis, (Hos. XII. 4.) ne concessam benedictionem aufert, sed confirmat porius & stabiliat. *

XXX. וְנִי *Qui dixit.* Vau Conversivum Pronominis Relativi QVI significatione fungitur, exempla adduximus superius num. I. lit. H. Verbum autem וְנִי septem vicibus in textu nostro repetitur, ad indicandam disputationis & conflictus vehementiam, quâ Vir Jacobo, Jacobus Viro acerrimè contradixit. Unde B. Luth. Ja und Nein / inquit, ist da auffß allerschârffst und hefftigst auffeinander gegangen. Ubi advertendum insuper, argumenta ista, quæ contra Jacobum urgit Deus Filius, non fuisse eristica aut litigiosa, sed pirastica, proposita non ad nocendum, sed ad erudiendum, in quibus non oratio, sed mens & scopus proponentis, respiciendus est, ut benè monuit B. Dn. D. Dannhaw. Id. Bon. Disp. & Mal. Soph. p. 123.

XXXI. וְעִם *Ad cum.* Præpositio cum Aff. 3. m. plur. p. 146. quando nulla affixa habet adjuncta scribitur per Segol וְעִם Significatio ejus pro contextu vario variat. Permutatur enim (A) cum IN ut Gen. VI. 6. Doluit וְעִם in corde suo. VIII. 21. XLI. 57. וְעִם in Egyptum. Sic cap. XLIX. 29. Exod. XXV. 16. I. Reg. VIII. 30. (B) cum DE ut Gen. XX. 2. & dixit Abraham וְעִם de Sara. Job. XLII. 8. non estis locuti rectè וְעִם de me. Similem hujus particulæ usum habes Jerem. XXVII. 19. XL. 16. LXXIX. 27. Ezech. XXI. 33. Psal. II. 7. (C) SUPER, ut 2. Sam. II. 9. וְעִם super Gilhadem וְעִם & super Aschæreos וְעִם & super Jizrehelem. Sic Jerem. XXXII. 42. Thren. III. 61. Psalm. LVI. 6. LXXIX. 6. (D) PROPTER ut Gen. XXXVII. 35. Descensus

furus sum **וְנ** propter filium meum in sepulchrum 1. Sam. I. 27.
וְנ propter puerum istum supplicabo. cap. IV. 21. migravit glo-
 ria ab Israël **וְנ** propter captam arcam, **וְנ** & propter &c.
 Sic 2. Sam. XXI. 1. (E) CONTRA. ut Esa. XXXII. 6. Proloquendo **וְנ**
 contra Deum errorem. Jerem. XLIX 20. **וְנ** contra Eodem, **וְנ**
 contra habitatores Themamis. Sic Ezech. XIII. 9. 20. & alibi. (F)
 CUM ut Ezech. XVI. 26. Scottantes **וְנ** cum filiis Aegyptiis. Thren.
 III. 41. Attollamus animum nostrum **וְנ** cum manibus ad Deum.
 (G) **וְנ** nota Accusativi. Exempla sunt Jud. VII. 25. Esa. XXXVIII.
 19. Jer. IV. 23. X. 2. Hoc loco ut alias communiter significat AD, &
 objectum denorat, ad quod sermo dirigitur.

XXXII. **וְנ** Pronomen interrogativum rei, Quid, Qvis, Qva,
 Qvod. Habet () propter ablatum accentum ob lineolam Mackaphi.
 per quam in unam veluti vocem cum sequenti coalescit, ac ideo
 primæ ejus literæ Dagesch Forte Euphonicum imprimit, quam con-
 nexionis formam Ebrai **וְנִי** (Arctator, Premens) appellarunt,
 quod violento quasi raptu, prior disjunctio ad sequentem rrahatur. Gram.
 p. 26. annot. 3. Est autem, porro Pronomen (A) *Exaggerantis*, ut Psal.
 III. 2. VIII. 2. XXI. 2. XXXI. 2. XXXVI. 8. XXXIX. 5. LXVI. 3. XCII. 6.
 CIV. 24. CXXXIX. 17. Prov. XV. 23. XVI. 16. XXX. 13. in quibus simul
 est admirationis affectus. (B) *Extenuantis*, ut Gen. XXIII. 15. 2. Sam.
 VIII. 18. 1. Reg. IX. 13. Psal. VIII. 5. XXXIX. 5. CXLIV. 3. Eccles. II. 22.
 Unde R. Kimchi in Cōment. Jerem. XXII. scribit **וְנִי וְנִי** hoc est,
וְנִי reperitur duplici signifi-
 catu, exaltationis rei, & extenuationis ejus. (C) *Exprobrationis &*
Expostulationis ut Gen. XII. 18. XLIV. 15. Esa. V. 4. Psal. L. 16. (D) *Insul-*
tationis & Ironia, ut Jerem. XXII. 23. &c. Hoc loco non est interro-
 gatio ignorantis; sed Jacobum tentantis & persuadere conantis,
 quod is non sit ad quem benedictio spectat q. d. quod est nomen
 tuum? annon es Jacob secundo genitus, & tamen in ea perstas opi-
 nione quasi ad te pertineat promissio & benedictio, cum tamen jure
 primogenituræ ad Esavum spectet; sicut vides eum te multo esse
 potentiorē, crescere & augeri magnā gloriā, liberis, nepotibus,
 redditibus. Frustra igitur me retines, frustra etiam benedictionem
 tibi conferri postulas, cum scias eandem non ad te, sed primoge-
 nitum fratrem tuum pertinere. Similis interrogatio tentantis ma-
 nifeste

nifestè habetur Joh. VI. v. 5. 6. quâ hic locus pulchrè illustrari & declarari potest. Ab hoc Pronomine interrogativo, Vocabulum מן Manna Exod. XVI. quidam deducunt, quod volunt idem esse quod מן in locum מן ה surrogato ; Paragogico. Atque hinc maxima & vetustissima pars interpretum verbis illis populi Israelitici Exod. XVI. 15. מן מן admirationem & quæstionem inculcari statuit, haud aliter ac si rei novitate percussi inquisivissent, quid illud demum esset, quod conspicerentur ante oculos. Quam sententiam tamen improbat B. Dn. D. Walcher. Tractat. de Manna part. 1. quæst. 3. § 12. p. m 148.

XXXIII. מן Nomen tuum. Nomen Sing. מ, cum Aff. masc. 2. Sing. Scribitur cum (·) מן, quod accedentibus Affixis mutatur in (:) מן nomen ejus, מן nomen tuum, & propter accentum distinctivum מן Gramm. p. 130. ubi simul Schera in Chirek mutatum redit. Refertur à quibusdam ad מן ibi, quod nomen sit rei dicere, rem quasi ibi sistere, ubi nomen dicitur, cum ut res doceamus verbis earum loco tanquam rerum symbolis utamur. Rectius tamen pro Radice ponitur verbum מן, quod apud Syros adhuc usurpatur מן nomen imposuit, nominavit. Latinis dicitur Nomen quasi notamen, quod res per illud noscatur, nisi malis à Græco ὄνομα, à quo etiam German. Nam / & Bohem. Meno/levi literarum metathesi & permutatione facta. Variè autem מן significat (A) est vocabulum, quo res aliqua appellatur: Sicut Pischon est nomen primi fluvii Paradysum egredientis, secundi Gichon, tertii Chiddekel, quarti Euphrates. (B) Existimatio, fama, celebritas, quæ alicujus nomine quod frequentantur diſco indicatur. Atque hoc omnibus ferè lingvis est familiare Exempla sunt Gen. VI. 4. Viri מן celeberrimi sic Gen. XI. 4. Num. XVI. 2. 1. Chron. V. 24. XI. 20. XII. 30. Esa. LVI. 4. Ezech. XXXIX. 13. Soph. III. 19. 20. Et sensu inhonesto Ezech. XXII. 5. מן מן impura nomine, i. e. infamis maximè. Sic canit Ovid. Trist. I. 1.

Donec eram sospes tituli tangebar amore.

Quærentique mihi nominis ardor erat.

(C) Sumitur pro eo qui nominatur. Sicut in illo, Est. VIII. 8. scribite מן המלך in nomine Regis i. e. jussu, potestate & autoritate Regis. Talis quoque est locutio Imperatorum, Regum & Principum.

Exempli

surum Mesſiam, quem Deus vocavit, & ut in terram patriam redirem miſit: quod licet neget quis atque perneget, non tamen ipſi adſentiar, commotus promittentis & potentia & voluntate, cui nitor inter media & ſumma pericula, utpote qui promiſſiones iſtas tenaciſſimè & conſtantiſſimè mihi eſt ſervaturus; unde non eſt quod refugias mihi conferre benedictionem, quamvis enim Jacob ſin, adeoque ſecundo genitus, tamen ad me benedictio illa ſpectat. Atque emphafiſin hanc indicat in voce וַיֹּאמֶר accentus Tipcha, qui magna h. l. diſtingvendi gaudet virtute, & emphaticè admodum adhibetur, indigitat namque וַיֹּאמֶר non coharere conſtructione Syntactica cum וַעֲקֵב, & divellit וַיֹּאמֶר à וַעֲקֵב. Conf. Excell. D. Aug. Pfeiffer. Præcept. plurimum honorandum de Accent. Ebr. p. 6. §. 7. & p. 7. §. 13.

XXXV. וַיֹּאמֶר *igitur dixit.* 1. præterquam quod Futurum in Præteritum convertat illativè exponendum eſt, ut ſenſus ſit: quia tam conſtanter & firmiter Jacob promiſſis ſibi factis innitebatur, ut colluſtator nihil adverſus eum efficere poſſet, igitur dixit: Non Jacob dicetur &c.

XXXVI. לֹא יֵעָקֵב וַיֹּאמֶר עוֹר שְׂמֶךְ *Non Jacob dicetur amplius nomen tuum.* Non ἐκκλησίας pro non ſolum accipiendum eſt, cum etiam poſt luſtam ita nominetur, uti notat & exemplis declarat D. Glaſſ. l. 3. Philol. tr. 5. Can. 13. p. 460. Huc refer regulam B. Gerhard, comment. in h. l. p. 619. Quando Deus in Scriptura nomen alicui imponit, intelligendus eſt non adimere nomen prius, ſed poſterius addere priori, ut impoſterum utroque poſſit appellari.

XXXVII. כִּי אֵם *Sed.* Adverſativè exponendum eſt, ſicut Gen. XV. 4. Non hæreditabit te iſte (Eliezer) כִּי אֵם ſed qui egredietur de lumbis tuis, exempla hujus rei alia adduximus num. XXVIII. (C)

XXXVIII. וְיִשְׂרָאֵל *Iſrahel.* Significat victorem Dei. Eſt enim nomen compoſitum ex שָׂרָא egit principaliter, inſtar principis ſeſe geſſit, & nomine divino אֱלֹהִים Deus, quam originationem cum denominationis ratione ipſe textus ſuppeditat, qui inquit: וְיִשְׂרָאֵל עִם אֱלֹהִים &c. ut principem te geſſiſti pugnando cum Deo & cum hominibus, & prævaluſti q. d. Non cum Labane tantum

cum (explicatio est B. Glass. Phil. p. 834.) & adversariis tuis, sed & cum ipso Deo jam fuisti luctatus, & fide fortiter vicisti. Quà nominis permutatione memoriale colluctationis, corroborationis & benedictionis Jacobo reliquit Filius Dei adversus omnes calamitates efficacissimum. Cum autem multis absurdum visum sit hominem appellari posse Dominum & victorem Dei, in hoc vocabulo explicando non paucos sudasse refert B. Luth. Comment. in h. l. Hieronymus verè recundè qveritur, se obrui autoritate & doctrina eloquentissimorum virorum, qui hanc vocem exponant vir videns Deum. Quo pacto **ישראל** esset compositum ex tribus vocibus: **יש** Vir, **רא** vidit, & **אל** Deus. Quamvis verò idem videatur sonus, elementa tamen non concordant, cum literæ in derivato aliter se habeant: nam **ישראל** nullum **א** gerit à fronte, neque per **ש** scribitur, sed per **ס**. Quod cum alii viderint, voluerunt **ישראל** significare **אל** **ישר** rectus Dei. Sicut idem Hieron. in Esa. 44. Propriè, inquit, juxta Ebræos & literarum fidem Israël rectus Dei dicitur. Cui sententiæ favere etiam posset, quod populus Israëliticus dicatur **ישרון** quasi rectus, à Rad. **ישר** rectus fuit. Devt. XXXII. 15. XXXIII. 5. 26. At elementa rursus non conveniunt, diversa enim est locatio puncti diacritici literæ **ש**, quod in voce **ישר** cornu dextrum occupat, in **ישראל** sinistro superimpositum est. Veram igitur derivationem agnoscimus eam quam Spiritus S. nobis suppeditat, quod sc. sit à **שור** & **אל** præposito Jod, nominum Propriorum formativo, de quo in voce **יעקב** num. II. diximus. Observandum etiam venit, quod **ישראל** non uno modo significet. Notat enim (A) *Individualiter* Jacobum. (B) *πατριάρχως* XII. tribus ut Psal. CXIV. 1. (C) *μεινωῶς* X. tribus (D) *συνεδροχικῶς* Regnum Juda cum adherentibus Israëlitis 2. Chron. XXI. 2. XXIX. 24. (E) *Spiritualiter* piis & fidelibus in Nov. T. appropriatur, ampliatio hinc & ad gentiles quoque extento termino Hos. I. 10. qui etiam ad Mesiam converti, & bonorum Ecclesiæ participes fieri debebant. Esa. XLIX. 6. LV. 3. 5. Psal. XXII. 28. 29. Usus hic habet Canon. D. Glass. Phil. l. 4. tr. 3. p. 83. Personis jam ante nomina sua habentibus, alia quandoque leguntur superimposita fuisse nomina vel cognomina, ob certam rationem in textibus Scripturæ ut plurimum expositam. Vide eundem exemplis canonem illustrantem. Id quoque receptum fuit apud Ba-

blyonios & Egyptios, quorum Reges se potestatem habere in alios
significaturi, nomen illis aut novum imponere, aut aliqua ex parte
mutare soliti sunt. Sicut Egyptius alter Pharaon nomen indidit Jo-
sepho, vocans ipsum Zophnat-paaneach Gen. XLI. 45. quam vocem
esse merè Egyptiacam Athanasius Kircherus in Pentateucho Ara-
bico Roma ex Manuscripto Vaticano edito, ostendit. Vulgata red-
dit Salvaror mundi; sed alienè, censura Sixtini Amama, qui, dicat
mihi aliquis, inquit, utra vox in Zophnat-paaneach prior an poste-
rior mundum vel Salvatorem significet? monstret mihi aliquis
ullum hujus significationis exemplum & vestigium ex lingua Æ-
gyptiaca? Afferat aliquis vel minimam conjecturam quæ Vulgatæ
huic versioni robur aliquod addat, & nos lubenter admitteremus;
nam hoc modo sub hac voce Joseph foret elegans typus Christi.
Sic Nabuchodonosor Danielis & trium ejus sociorum nomen mu-
tavit. Dan. I. 7. Ahasverus conjugem Estheram vocat Aadassa Est. II.
7. Ita quoque nomina in convitium Christianorum pervertere so-
lebant gentiles. Cyprianum mutato nomine vocarunt Coprianum,
h. e. stercoriarum, quod nempe Ethnicam religionem abjecisset &
Christianus factus esset. Lactant. lib. 5. c. 1. Baron. t. 2. f. 439. n. 35.
Christum per irrisum nominis & contemptum Chrestum: Chri-
stianos verò per ludibrium & Antiphrasin Chrestianos, quasi mi-
nimè ²⁵ h. e. commodi & ut les; Sarmenitios, quod ad Sar-
menta & ignes protinus damnabantur; Semissios, à ligno in quo
ligati fuerunt &c. Imò solum Christianorum nomē in jus vocatum
fuit: Cùm ex tabella solet recitari sententia, unum illud audieba-
tur: Talis, quia Christianus damnatur, & nunquam quòd fur esset,
adulter vel homicida. Et Nero Anno Christi LXX. suo autem XIV.
tale edictum in Christianos tulit: Quisquis Christianum se esse
confiteretur, is tanquam generis humani convictus hostis, sine ulte-
riore sui defensione capite plectitor. Idem de Waldensibus refert
Trithemius in Chronico Hirsangiensis referente B. Gerardo Conf.
Cathol. Epist. Dedic. Ut quidam scribit, inquit, eòdem die, quò
quis causatis, sive justè, sive injustè, nullius appellationis, nullius
defensionis sibi refugio proficiente, damnatus & crudelibus flam-
mis injectus est. Quod ipsum hodiè adhuc ob nomen Lutherano-
rum nobis obvenit à Papistis. Sic nempe prædixerat ipse Christus
Matth. XXIV. 9. Luc. XXI. 16. 17. Johann. XV. 20. 21.

XXXIX. כִּי-סָרִיתָ *Quia de principatu contendisti, victoriosè concertasti*, Occurrit idem Verbum in loco parallelo Osee XII. 4. ubi construitur cum מָאָה cum, vel נֹרָא Accusativi, pugnavit cum Deo vel superavit Deum. Aliàs nullibi habetur.

XL. עַם-אֱלֹהִים *Adversus Deum.* אֱלֹהִים est nomen Dei proprium, plurale tam quoad terminationem quàm quoad significationem. In Sing. est אֱלֹהִי Esa. XLIV. 8. Nehem. IX. 17. Psal. L. 22. CXIV. 7. Prov. XXX. 5. Job. III. 3. 23. IV. 9. V. 17. VI. 4. IX. 13. X. 2. XI. 5. Sicut ex nomine Masc. גִּבֹּר altitudo à Rad. גָּבַר altus excelsus fuit, Pluralis, adjectivâ multitudinis notâ מְרַבֵּם manente הָ immutabili, & solo Mappik ob vocis incrementum abjecto, formatur מְרַבֵּימָהוּ Ira ex אֱלֹהִים fit אֱלֹהִים Proinde nomen istud non terminatione tantùm, sed significatione Plurale esse, tali argumento evincimus. Omne nomen (α) plurale (β) habens singulare (γ) extrâ locutionem dignitatis & (δ) Synechdochicam adhibitum (ε) cum Verbo, Participio, nomine aut Pronomine Plurali constructum, non tantùm terminatione sed etiam significatione Plurale est. Atqui nomen אֱלֹהִים est tale. E. Conf. Dannhaw. Hodosoph. Phæn. III. p. 362. De originatione autem hujus non una omnium est sententia, quarum aliquot recenset B. Dn. D. Waltherus Spicil. part. 2. contr. 17. p. 108. Nos cum Magnif. Dn. D. Calov. Soc. Profl. p. 115. item Tom. II. super A. C. p. 408. & alibi, Erpenio, Amama, Lud. de Dieu, Glasfio, Hotting. & aliis asserimus Radicem ejus hodie non in Ebraismo quærendam, sed ex Arabismo esse petendam, quibus אֱלֹהִים Ilahon significat Deum, à Rad. אָלַהּ alaha, coluit, adoravit, Atque sic vox אֱלֹהִים nemini præterquàm soli vero Deo competit, cum hic unicè & præter eum nemo sit colendus & adorandus. Deut. VI. 13. X. 20. Matth. IV. 11. Sumitur autem (A) propriè, quomodo solius Dei proprium est & pluralitatis personarum significativum. (B) Impropriè, atque sic vel (α) Latissimè juxta Coccejum, adeò ut & Deum verum & alios λεγομενους θεους comprehendat, ut Psal. XVIII. 32. Deut. IV. 35. 1. Reg. VIII. 60. Huc accommodari etiam potest Psal. VIII. 6. Minorem fecisti eum paulisper אֱלֹהִים, quem locum de Angelis explicat Autor Epistolæ ad Ebræos cap. II. 7. siquidem Christus homo non tantùm Angelis, sed Deo etiam hominibusque factus est inferior exinanitionis tempore Esa. LIII. 3.

Philip. II. 6. (β) *Specialiter*, quo pacto creaturis tribuitur attributione proportionis & æquivoca, ob quādam eminentiæ divinæ participationem. Ut *Angelis* tanquam præcipuis Dei creaturis, nunciis atque ministris, iisque vel *bonis* Psalm. VIII. 6. Ebr. II. 7. LXXXVI. 8. XCII. 7. Ebr. I. 6. qui etiam dicuntur אלהים Job. I. 6. II. 1. XXXVIII. 7. vel *malis* I. Sam. XXVIII. 13. ubi Diabolum assumpta Samuelis specie apparuisse legimus, de quo vid. Hackspan. Syllog. Disput. p. m. 245. seq. Dn. D. Danhaw. Hodosoph. p. m. 413. Hodom. Spir. Pap. Phant. 6. p. m. 1255. Magistratibus, ut vicariis in quibus imago divinæ majestatis relucet, quasi Deos dicas vicariatu magni numinis & majestate sacrosantos. Vid. Exod. XXI. 6. XXII. 8. 28. XVIII. 11. Deut. XIX. 7. 1. Sam. II. 25. 2. Par. II. 5. Psal. LXXXIII. 6. XCII. 9. CXXXV. 5. CXXXVI. 2. CXXXVIII. 1. & singulariter Mosi Exod. IV. 16. VII. 1. (γ) Μιμητάς ἡμῶν οἰομένους idolis, non ὄντας juxta rei veritatem, sed ex hypothesi, & hominum crasse errantium dementata opinione, qui idola Deos esse, vel Deum per ea coli putabant. Exod. XXII. 20. XXIII. 24. Jos. XXIII. 16. Jud. XVI. 17. XVII. 5. 31. 1. Reg. XI. 33. Esa. XXXVI. 18. Hoc loco nomen אלהים propriè sumitur, & uni videlicet secundæ personæ S. S. Trinitatis tribuitur, ob θεολόγητον essentialē & ὁμοσχίαν quæ eadem intercedit cum personis reliquis, cum persona una non sit sine reliquis Joh. X. 30. 39. De qua θεολόγηται Aug. I. 6. de Trin. c. ult. Singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & omnia in omnibus, & unum omnia. Quod verò in præsentī loco non aliud ex אלהים quam Filius, non Pater aut Spiritus S. intelligendus sit, exinde manifestum est, quia אלהים iste dicitur Angelus Hof. XII. Jam nec Patri nec Spiritus S. sed Filio in Scriptura S. nomen Angeli tribuitur, qui ita dicitur ratione officii, quod in V. T. susceperat, quia fuit Dei ad homines nuncius, legatus, & divinæ voluntatis interpret. Unde Argumentum: Is per אלהים intelligitur qui dicitur Angelus. Pater & Spiritus S. non dicitur Angelus. E. & positivè Filius dicitur Angelus. E. Et si verò immediatè solus Filius innuatur, connotatur tamen & innuitur simul mediatè saltem, quod filius non sit solus, sed cum Filio alii sint ab eo prorsus inseparabiles, Pater simul & Spiritus S. Sed vide quæ huc pertinent inferius.

XLI. וְעַם-אֱנֹשִׁים Et contra homines. Eos scil. quorum præcipua

pua ferè studia fuerunt mala ac damna tibi inferre: His animo her-
 roico & imperterrito fortiter resististi, innixus testimoniis Dei,
 quæ fidelia sunt & indubiam merentur fidem, nec quenquam blan-
 ditis & promissionibus vanis circumveniunt, neminiq; spem faciunt
 frustraneam. Quò factum, ut adversarii tui viribus se inferiores tan-
 dem eum pudore & damno proprio experti sint; tu siquidem man-
 sisti semper superstes, & utut mergereris sapius, submergi tamen nō
 potuisti. Illi verò utut superbè hætenus ferocierint, fragiles tamē
 fuerunt **אֲנָשִׁים** variis subiecti ærumnis ac doloribus, adeoq; ro-
 bore quod sibi imaginabantur, prorsus carentes. Ita namq; adhibe-
 tur vocab. **אֲנָשִׁים** (a quo suam traxisse originem videtur Germani-
 Mensch) quò misera hominis conditio in quam post lapsum propter
 morbum peccati originalem incidit innuitur: Significat enim ho-
 minem ærumnosum, morbis variis subiectum, & omnibus miseria-
 rum telis obnoxium, sicut originatione ejus hoc infert à Rad. **אָנַשׁ**
 ager aut calamitosus fuit, morbo desperato laboravit. A quo **אָנָשׁ**
 desperatus Esa. XVII. 11. cujus salus est desperata.

XLII. **וַתִּכַּחַשׁ** *Et pravaluisti.* Luther. und bist obgelegen. H. e. utut
 subinde novos suos innovarent insultus, semper tamen omnibus
 victor revahisti potentior, non quidem tuis viribus, dignitate, vir-
 tute atqve sapientia: verum divina solùm protectione atq; justitiâ,
 adversus hostium iniquitatem ultrici. Deus enim quid peculiares
 tibi dedit promissiones, confortavit te, & contra omnes insultis ini-
 micorum, periculorum, aliarumve infirmitatum validum servavit,
 ut de ejus præsentia gratiosa, præsidio atqve protectione imposte-
 rum certus esse possis. Radix **יָכַל** significat potuit, valuit, & signi-
 ficatione compositâ prævaluit, sicuti in simili materia occurrit
 Num. XIII. 30. Ascendamus ut possideamus eam, nam **נִיכַל לָנוּ**
 pravalebimus ei. 1. Sam. XVII. 9. Si ego (Goliath) **לֹא יָכַל** pravalue-
 ro illi &c. Ps. XIII. 5. ne dicat hostis meus **יָכַלְתִּי** pravalui eum.

XLIII. **וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב** *Tunc interrogavit Jacob.* Dux istæ voces à
 sequentibus distingvuntur per Accentum Resiam **שֶׁאֵל** Sakefsaton
 distinctivum majorem, & sensum exhibent completum, ita tamen
 respectus habeatur ad ea quæ præcessere proximè, ac sensus sit iste:
 Tunc (cùm audiret se victorem Dei & hominum pronunciari) in-
 terrogavit Jacob, quæ ratione hoc de ipso dici possit, quomodo

Victor Dei evaserit. q. d. cum me victorem Dei pronuncies vellem
scire qvo sensu id intelligas, qvomodo victorem Dei me apelles, &
nomen Israëlitis mihi imponas?

*Voces has in hunc modum explico, his præcipuè ductus rationi-
bus: (a) Si textus secus exponatur, foret *ταυτολογία*, & id, qvod
verbo *וַיִּנָּחֵם* sequenti innitur, cum præcedenti *וַיִּנָּחֵם* coinci-
deret. Adeoq; (β) verbum *וַיִּנָּחֵם* hac ratione foret superfluum,
utpote sine qvo dici potuisset *וַיִּנָּחֵם וַיִּנָּחֵם*. Absurdum autem videtur & incon-
veniens, verbum *וַיִּנָּחֵם* frustra planè & absqve ullo usu esse positum. Proinde (γ) ita explican-
dum idem est, ne cum *וַיִּנָּחֵם* sensu coincidens, *ταυτολογία* faciat.
Neqve solet Scriptura, ubi interrogationes proponit, verbum
utrumq; *וַיִּנָּחֵם וַיִּנָּחֵם* conjungere, sed adhibet vel solum ver-
bum *וַיִּנָּחֵם* Gen. III. 10. 12. IV. 9. 10. XII. 18. XV. 8. XVIII. 9. 13.
XIX. 5. XX. 10. XXI. 7. 29. XXVI. 10. 27. XXVII. 20. 36. XXIX. 4. 5. 6.
35. 25. XXX. 31. XXXI. 26. XXXVII. 26. XXXVIII. 16. 18. XLII. 7.
XLIII. 6. XLIV. 7. 15. 16. XLVI. 33. XLVII. 3. 8. XLVIII. 8. &c. Aut si
utrumq; conjungit, in infinitivo alterum cum inseparabili *וְ* po-
nit, ut Gen. XXXII. 18. XXXVII. 15. XL. 7. XLIII. 7. XLIV. 19. Exod.
XIII. 14. &c. Neq; obstat, qvòd Silluk versum præcedentem 28.
ab initio sequentis 29. dividat & distingvat, Nō enim perpetuum
est, ubi Silluk habetur & Soph Pasuk, sensum ita perfici & com-
pleri, ut sequentis versus nihil ad priorem pertinent. Plurima in
Scriptura habemus exempla qvæ adduci possent. Manifestum
occurrit Gen. XXIII. ubi versus 17. & 18. per Silluk, & hoc conco-
mitantia duo puncta, distingvantur, in unum tamen constantur
versu ultimo ejusdem capituli. Idem Dan. I. vers. 3. & 4. obtinent,
qvi nisi conjungantur, nullus est sensus. Sic Gen. XIV. 18. si qvæ
et Pasuk à seinvicem distingvuntur, dividenda sunt, dividenda
erit Sacerdotalis benedictio Melchisedeciana à Sacerdotalis of-
ficii designatione, hæc trajicienda ad prolationem panis & vini.
Ut observat B. D. Dannhavr. Hodom. Calv. Phant. VI. p. 1136. Conf.
Herm. Sacr. p. 147. Idem Psal. XVI. 2. 3. contingit, notante Dn.
Grischmuth Disp. ad h. Psal. Item in N. T. Jacob. V. 29. 1. Pet. III. 16,
cujus versus initium ad præcedentem pertinet, cum qvo etiam
conjungitur in editione N. T. Amstelodamensi typis & sumptibz

Joannis

Joannis Jansonii Anno 1632. procuratâ, in formâ decimi sexti
 librorum ordinis, ex utraq; Regiâ, aliisq; optimis editionibus
 (cujus rei titulus testis est) Conf. variantes lectiones in Nov. T.
 Geslæ Anno 1669. edito ad 1. Petr. III. 16. Accentus etiam Resia
 ex eorum numero est, qui Grammaticis dicuntur Comites Ma-
 jores, וְסַקֶּסְקָטוֹן distinctivus major, formam puncti habens,
 vim Semicoli sensualis. Ergo nomini יַעֲקֹב incumbens, removel
 à יַעֲקֹב voces quæ sequuntur, & verba יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל transfert ad
 verbum præcedentem. Si non planè disjunctus foret sensus, po-
 situs fuisset וְסַקֶּסְקָטוֹן distinctivus Minor, פֶּסֶק aut Geresch,
 quod cum non fiat, magna distinctio sit, oportet. Hinc Resiatæ
 voces, sub initium versus, ad præcedens comma solent respicere.
 Vid. Gen. I. 2. XIV. 24. XV. 1. 18. XVI. 8. XXIV. 15. XLIV. 18 30. 31. 33.
 Jos. IV. 14. In ditione etiam Silluk, ad ditionem Atnach, refe-
 rendæ nonnunquam sunt e.g. Eccl. IX. 1. גַּם-אֲרֻכָּה גַּם-שְׁנָאָה
 referri debent ad ditionem præcedentem, juxta Ludov. de Dicu
 animadvers. ad h. l. p. 450. Omnes interpretes, quos vidi, inquit,
 hæc verba גַּם-אֲרֻכָּה גַּם-שְׁנָאָה jungit cum sequentibus
 הָאֵלֶם יִרְעֶה הָאֵלֶם, & pleriq; vertunt: Nec amorem nec odium, sc.
 Dei, novit homo. Unde Pontificii extruunt in certitudine gratiæ
 ac salutis. Possunt ea verba commodissimè referri ad præceden-
 tia, quamobrem & שְׁנָאָה per Resia distinguitur à sequentibus.
 Ad verbum sic verto: Justi & sapientes & opera eorum in manu
 DEI sunt, etiam amor, etiam odium: non norunt homines
 quicquam eorum quæ ante se sunt. Conf. B. Dannhavy. Hodom.
 Calv. Phant. IX. p. 385. f. Tandem illustramus hoc interrogatione
 simili ex Jud. XIII. 17. ubi non dicitur וַיֹּאמֶר וְגוֹ וְיִשְׂרָאֵל מְנוּחַ
 Sed: וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מְלָאךְ יְהוָה מִי שֹׁמֵךְ &
 solo verbo וַיֹּאמֶר adhibito. *

Radix שָׁאֵל in Kal significat postulavit, rogavit, ex data concessâ
 sibi licentia, ut 1. Reg. III. 5. שָׁאֵל postula quid tibi dare debeam.
 Esa. VII. 11. שָׁאֵל postula tibi signum. Sic 1. Reg. II. 20. 2. Reg. II. 9. Ita
 Messia datur à Deo Patre licentia petendi ea quæ ad regni majesta-
 tem requirebatur Psal. II. 8. שָׁאֵל postula à me. Item examinavit,
 interrogavit, accusavit, præsertim cum Affix. ut Jud. XIII. 6. non
 שָׁאֵלתיך examinavi istum Angelum. Esa. XLV. 11. שָׁאֵלתיך
 interrogare

gate me de futuris. Job. XXXVIII. 3. **יִשְׁאַלְנִי** interrogabo te. Ita etiam h. l. significat interrogavit LXX. **Ἡρώτησε δὲ Ἰακώβ.** Luther. Und Jacob frater ihu. Vulg: Et interrogavit eum Jacob. In Piel bis occurrit, semel Psal. CIX. 10. mendicavit, frequentissimè maximèq; supplicavit, deinde 2. Sam. XX. 18. consuluit, percontatus est.

XLIV. **וַיִּשְׁאַל** *Deinde dixit.* Postquam scil. interrogasset rationem novæ denominationis ex obrenta adversus Deum victoria factæ. Conf. quæ de voce hac notavimus superius.

XLV. **וַיִּשְׁאַל** *Nuncia indica.* Est à Rad. iouitata **נָשַׁא** vel juxta Buxtorf. in Lex. à **נָשַׁא** coram, ut idem sit ac exposuit, nunciavit coram. Occurrit tantum in Hiphil & Hophal.

XLVI. **וַיִּשְׁאַל** *Quæso.* Dictionem hanc bifariam exponi ferunt. (A) ut idem sit quod **עָתָה** jam. Unde R. Aben-Esra scribit: **עָתָה כְּמוֹ מִקְרָא כָּל נִשְׁאַל** i. e. Omne **נִשְׁאַל** in bibliis idem esse quod **עָתָה**. (B) Ut sit idem ac quæso. Hinc R. Salomon refert esse interdum **בְּקֶשׁוֹ לְשׁוֹן** obsecrantis. Sic adhibetur Gen. XIII. 8. 9. item cap. XXXVII. 16. Dispiciendum igitur nobis utra significatio **נִשְׁאַל** hic sit accipienda. LXX. planè negligunt & pro expletivo habent, quæle videtur esse Psal. CXVI. 14, CXVI. 1. 2. ita enim illi: *ἀναγγελὸν μοι τὸ ὄνομα σγ.* Tremellius, Junius, Piscator, vertunt quæso. Nos sensum eundem retinemus, quem loquitur Jacob Antagonistam suum precibus sollicitans ut nomen suum aperiat, nec de periculo ullo sollicitus amplius, precatio enim minimè quadrare videtur, ubi mens sollicita adhuc est de futuris malis ab adversario sibi infligendis. Cognoscit igitur Jacob jam plenius extàm multis indiciis sibi non cum homine aut alia creatura, sed cum ipso Dei Filio rem fuisse, ac idè obsecrat eum, ut nomen suum aperiat, quò hoc agnoscere, prædicare, & ad posteros transmittere possit.

XLVII. **וַיִּשְׁאַל** *Nomen tuum.* Non petit Jacob à Filio Dei Antagonista suo ut vocabulum quo nominatur indicet, neque enim hoc Jacobo denegatum fuisset à Filio Dei, cum paulò ante is hoc suum nomen Jacobo indicaverit, quod luctatus sit cum **אֱלֹהִים** & ante luctam etiam non semel se & nomen quò appellatur manifestaverit, unde cognitum jam nomen cognoscendi desiderio ulteriori non tenebatur Jacob: sed voluit de omnibus iis, quæ in N. demum

T. pate-

T. patefieri de Messia debuere informari, clariorem rerum in N. T. gerendarum notitiam consequi, ac gloriæ per Messiam in N. T. manifestandæ plenissimam cognitionem haurire.

* Eadem fuit sententia Clementis Alexandrini l. i. pædag. cap. 7.

p. 82. ubi inquit: Cum eo, (Jacob) sanctus Dominus Jesus col-
luctari quoque; dicitur. Remansit autem Jacob solus, & luctaba-
tur cum eo homo, nempe pædagogus usque ad matutinum. Et
paulo post: Quod autem Verbum esset, qui erat una cum Jacob
alipites & inunctor, & pædagogus humanæ naturæ, ex hoc sciri
potest: Interrogavit, inquit, (Moses) ipsum & dixit ei: Enun-
cia mihi quod sit nomen tuum, & dixit, quid interrogas nomen
meum? *novum enim nomen novo populo reservabat* -- adhuc au-
tem erat innominatus Deus Dominus, ut qui *nondum homo*
factus fuerat. Citante B. Dn. D. Stephan. Clotz. Angelolatr.
p. 243. Hoc Jacobi petitum etsi per se non erat malum, negavit
tamen Deus, quia contentum esse voluit eâ cognitione, quam
ipsi tum præbuerat, pleniori ad N. T. tempus reservatâ. Neque
enim in Vet. T. plenâ & distinctâ fide præcisè opus erat, quod
omnia illa, quæ passurus & futurus esset Messias, quemadmo-
dum nec hodie quidem præcisè omnia illa, quæ vel passus est,
vel fecisse Christus legitur, omnibus ad salutem scitu necessaria
sunt. Non tamen planè petitis Jacobi defuit, sed in-cognitio-
nem nominis sui & gloriæ in N. T. manifestandæ, consuetâ be-
nedictionis formulâ eundem deduxit. Quòd in semine ipsius
benedicendæ forent omnes terræ familiæ. Atque sic si non ex-
plicitè, implicitè tamen *nomen* suum Jacobo aperuit.*

Sensus igitur est iste: Indica mihi, quæso, nomen tuum, i. e. ea, quæ teipso olim dicentur & hominibus nominabilia fient, ut ea omnia plenè agnoscere queam. Vid. quæ ad hanc vocem dicta sunt superius Num. XXXIII. lit. C.

XLVIII. וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה? *Qui dixit; quare hoc, quid ita, quor-*
um ergo. לָמָּה particula orta ex Pronomine interrogativo
 מַה quid, & praefixo ל ad. q. d. ad quid, quem in finem, qua de
 causa. Scribitur aliàs etiam per duplex (י) לָמָּהּ ubi semper est
 Milra, praterquam in illo Jobi cap. VII. 20. Est autem (A) *Lamen-*
tantis ut Psal. X. 1. לָמָּה quare itas, in longinquo XXII. 2. לָמָּה

G

quære

quare me dereliquisti sic Psalm. XLIII. 2. XLIV. 24. LXXIV. 1. LXXX. 13. Job. XIII. 24. (B) *Exposulantis & Exprobrantis* ut Gen. III. 6. **למה** quare indignaris (ô Cain) **ולמה** & quare &c. Exod. V. 4. **למה** quare populum solvetis? Gen. XVIII. 13. **למה** quid ita risit Sara? Talem quoque exprobrandi vim obtinet h. l. q. d. Quid ita quæris de nomine meo i. e. de iis quæ olim de me hominibus nominabilia fient (ita enim nomen hic accipi paulò ante notavimus) nonne tibi in hac typorum & umbrarum nocte notitia ista sufficere potest, quam ex apparitionibus quamplurimis imprimis autem ex hac hausisti? Claritas enim major non ad hoc tempus spectat, sed N. T. propria est, ubi omnes typi, umbræ cessabunt omnes, ubi mera lux, mera erit claritas. Hic tantum in umbra & figura, quæ per *μερῶς καὶ εἰκόνος*, futuræ carnis veritas præfiguratur, me videndum præbeo, quæ illicò iterum deponetur & evanescet: ibi verò in carne assumpta in hypostasin meam, cui gloria divina communicabitur, quæq; semel assumpta nunquam deponetur, per *ὁμοφυλῶν ἀγγελῶν καὶ ἀσάνων* apparebo, DEUS in CARNE manifestatus, quod est magnum illud pietatis mysterium, plenitudini temporis reservandum.

XLIX. **למה** *Quæres vel Quæris.* Futurum adhibetur pro presenti ob actum continuum. Huc pertinet observatio R. Aben-Esra ad Psal. I. 1. Ebraei, quando loqui volunt de tempore presenti, loquuntur **למה עבר** formâ Præteriti vel etiam Futuri. Vid. de Enallage hac Temporis B. D. Glass. Phil. S. lib. 3. tr. 3. p. 386.

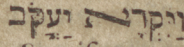

L. **למה** *De nomine meo.* **ל** obiectum quæstionis notat, exponendum proinde est per *de*, ceu Gen. XX. 13. dic **ל** de me 2. Sam. XI. 2. quæsit **למה** de muliere illa. Jerem. XXX. 17. non est requirens **למה** de ea. Sic Gen. XXVI. 7. Psalm. XXII. 31. XXV. 2. XXXV. 19. XLI. 6. LXXI. 7. XCI. 11. CXIX. 11. Prov. I. 11. Esa. IV. 17. Jon. I. 6. Mich. VII. 8. Obad. vers. 11. Addit hic Versio vulgata latina, verba: quod est mirabile, verum ea in textu Ebraeo non habentur, sicuti nec in versione LXX. nec in Paraphrasi Chaldaica; sed desumpta sunt ex Jud. XIII. 8. Unde nonnulli relicto fonte secuti illam, Angelum Jacobi custodem **למה** h. e. mirabilem appellatum suis se nungantur. De quibus Fernelius lib. 1. de abditis rerum causis

cap. II. p. 119. ita scribit: Sic proditum literis accepimus, primi Parentis custos Angelus dictus est Raziel: Abraham zakiel: Isaac, Raphael, Jacob, Peliel: Moyses Metatron. Per hos internuncios plurima illi divinitus acceperunt. At hęc fabula est, quam nos non moramur, utpote falsis fundamentis innixam, quod unus tantum Angelus custos homini datus sit, quod hic Angelus qui cum Jacob luctabatur, creatus fuerit &c. Varia Angelorum nomina apud Rabbinos occurrentia, sed ἀγχαφα & à fabularum autoribus conficta vid. Tom. 4. Systematis Magnif. Dn. D. Calovii p. 54. ubi numero 13. recenset.

LI. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִשְׂרָאֵל *Et benedixit ei.* De emphasi Verbi hujus diximus num. XXIX. ubi simul notavimus Dei benedicere esse benefacere. Ipsi dixit & facta sunt Psalm. XXXIII. 9. Sicut alias apud Ebraeos verba rei appellationem & notificationem significantia, non raro pro ipsa rei productione & essentia usurpantur, annotante D. Glass. Phil. lib. 3. tr. 3. p. 275. Hinc Heinsius observat Dei benedictionem cum primis multiplicationem ejus significare, sicut etiam Ebraei benedictionem divinam in creatione & post diluvium hominibus collatam, voce וַיְבָרֶךְ multiplicamini exprimi annotant. Vid. Genes. 1. 28. IX. 1. XVI. 20. Qualis verò Jacobo ab Angelo data sit benedictio, totidem verbis à Mose non exprimitur, nullum tamen dubium est, quod vocabulo וַיְבָרֶךְ tam corporalis quam spiritualis Jacobo collata benedictio innuatut. Unde B. Luth. in h. l. statuit conferri veteram Patribus benedictionem hic repetitam fuisse. Hęc verò nulla fuit alia quam beatitudo ipsis & semini eorum in Christo promissa Gal. III. 9. ex Gen. XII. 3. XVIII. 18. XXII. 17. Eph. I. 3. Ita enim ille: *Qualis fuerit benedictio non descripsit Moyses; Sed haud dubiè ista fuit, qua benedicti sunt Patres. In semine tuo benedicentur omnes gentes.* &c. q. d. Ego sum Dominus Deus tuus, qui variis te hactenus bonis cumulavi, qui carnalem posteritatem tibi promisi multò maximam, in me, semine tuo singulari & *μνοῖ ἐν γένει* omnes familiæ terræ benedicentur, cum in plenitudine temporis ex posteritate tua homo nasciturus sim, atque sic non tibi tantum & semini tuo; sed universo orbi benedictionem ac salutem æternam acquisiturus. Quapropter de meo favore præsidioque peculiari etiam imposterum nullus dubites, sed animo

infraſto cunctis obſiſte periculis, & obdura. Confer de Dei benedi-
ctione omnia ſecundante Genef. XXXIX. 5. Lev. XXX. 21. Deut.
XXXIII. 23. Pfalm. CXXIX. 8. Prov. X. 12.

LII. Ibi vel Tunc. Luth. daſelbſt. LXX. ἐκεῖ. Jun. Tremel.
Arias Mont. ibi Vulg. in eodem loco. Particula hæc tam pro Ad-
verbio loci (ibi) quàm temporis (tunc) uſurpatur. Utrovis modo
ſumas, conſtat de ſenſu.

LIII. Et vocavit Jacob. Radix πολύση-
μοῦ est. Significat enim (A) Vocavit, clamavit, & ſignificatione
compoſita advocavit, inclamavit voce ſignificata, conceptis & ex-
preſſis verbis, quomodo ab aliis clamandi verbis differt notante
Buxtorf. in Lex. Gen. III. 9. & inclamavit Jehova Deus
Adamum. Pfal. XLII. 8. abyſſus abyſſum inclamat vel accerſit, i. e.
calamitas aliam ſemper vocat calamitatem. Atque ſic ad preces
translatum notat earundem vehementiam & clamorem intenſi-
ſimum, non quoad externam ſemper vocis elevationem ac ſonum,
ſed quoad internos potius cordis gemitus ac motus, qui clamant
ſæpè ſine loqvela *συναγμὸν ἀλαλήτω*. Sicut de Jona ventri bale-
næ incluſo adhibetur Jon. II. 3. cui omnis vociferandi deſuit facul-
tas. Sic Pfal. III. 3. 5. IV. 2. XXII. 3. XXXIV. 7. LXXXI. 8. CXIX. 145.
CXX. 1. Hoc modo τὸ occurrit in ſuſpirio Moſaico Exod.
XIV. 15. *Deſiderium vehemens*, ait Bernhardus Serm. 10. in Pfal. 90.
eſt magnus clamor in auribus Dei, apud quem magis valet magnus amor
quàm magnus clamor. (B) *Nomen imponere, appellare, ab alio de-*
nominare, ut Gen. XLVIII. 16. & vocetur ſuper eis nomen meum
i. e. denominentur à me & referantur in numerum filiorum meo-
rum: dicantur filii mei, licet ex te nati ſint; uno ordine habeantur
cum filiis meis ex me immediatè natis, in diviſione terræ &
conſtitutione tribuum denominentur non de nomine tuo, ſed
meo, ut exponit Lyranus. Similis phraſis habetur 2. Sam. XII. 28.
Eſa. IV. 1. Unde perperam interpres Vulgatus in locis iſtis
verit per invocare, ex quo Sanctorum invocationem elicere & ro-
borare cum Eccie præter alios voluiſſe videtur Robertus Bellarm.
lib. 1. de Beat. Sanct. cap. 20. in quo vel ſuos habet diſſentientes.
Valentia l. 3. de Idol. c. 7. Riebera ad Amos 9. num. 42. Cornel. à
Lap. Ar. Mont. de Idiotism. Ebr. &c. (C) *Invocare*, cum vera fi-
ducia

ducia & infucata devotione, ut Deut. XXVIII. 10. Joël. II. 32. 1. Reg. XVIII. 24. seqq. Psal. IV. 2. L. 25. XCIX. 6. Sapientissime autem invocatio totum verum veri Dei cultum includit. Vid. Gen. IV. 26. XI. 9. XIII. 4. XXI. 33. XXVI. 26. quæ de invocatione in nomine Messiae facta accipi possunt Lev. XXV. 10. Jos. VIII. 34. Nehem. VI. 7. Esa. XL. 2. LXI. 1. Psal. XIV. 4. XVII. 6. LXVI. 17. LXXVII. 6. LXXIX. 6. CXXXVIII. 3. Jerem. X. 25. (D) Legere, ubi ad scripturam vel librum refertur, ut Exod. XVII. 19. Deut. XXXI. 11. (E) Quandoque ponitur pro esse, existere, ut Esa. VII. 14. XLVII. 3. LVI. 7. in quam rem notandus Canon B. Glasii lib. 3. tr. 3. p. 275. à nobis paulò ante adductus. Hoc loco acceptio altera tenenda ubi קרי explicatur appellavit, denominavit.

LIV. המקום נשׁ Nomen loci hujus. De vocabulo נשׁ non una vice actum. מקום nomen gen. comm. sed masc. sæpius, locum significat, qui hic determinatur ab He emphatico, & ad locum in quo luctabatur Jacobus restringitur. Est à Rad. קם surgere subsistere, quod cuncta creata in spacio & loco consistent, sicut etiam Germanis locus est Städte/ Stadt/ à stando. Luth. Und Jacob hieß die Stadt Pniel. A Rabbinis inter nomina Dei numeratur, appellant enim Deum מקום & cum articulo הַמקום per antiphrasin, quasi illocalem, infinitum, qui nullo loco circumscribatur, sed sibi ipsi locus sit, & cuncta instar loci potentiae ac providentiae ambitu complectatur: in ipso enim sumus, vivimus atque movemur, ad ipsum tanquam ad arcem munitissimam, quorsum nulla hostium penetrare potest importunitas in cunctis nostris angustiis periculisque confugimus. Is est in omni loco sine dimensione, in omni tempore sine successione, totus in omnibus totus in singulis, totus in seipso, est ubiq; per praesentiam, utpote omnia cognoscens, est ubiq; per potentiam, utpote omnia conservans, est ubiq; per essentiam, utpote infinitus, ac res aliae nihil aliud sunt quam quædam umbra; cunctis rebus adest ad eas non accedens, sed res ad eum potius accedere & ab eo recedere dicuntur. Hieronym. Epist. ad Marc. Vid. B. Gerhard. Exeg. Loc. f. 293. Conf. Dn. D. Danhaw. Hodosoph. Phœn. 2. p. m. 188.

LV. פניל Peniel. A regista & eventu, visione nempe divina ibi facta loci denominationem petit Jacobus פניל enim faciem Dei

Dei notat, unde mox subiungit: **כי ראיתי אלוקים פנים אל פנים** quia vidi Deum à facie ad faciem. Est vox composita, ac proinde in duas simplices **פני** facies, & nomen Dei **אל** resolvenda, ut idem sit ac Facies Dei. Unde LXX. vertunt **ἐδωκεν**, quam Nomen proprium quod in Fonte est, etiam in versione retinere debuissent. Conf. Glass. Phil. S. lib. 4. traç. 3. Obs. 4. p. 778. seqq. Vide etiam Marginale B. Luth. Hoc verò nomine perenne rei gestæ monumentum sibi & posteris posuit Jacob, ut recordatione ejus ad divinæ protectionis & beneficentiæ laudes & se & alios excitaret. Postea civitatis quoque nomen factum est, quæ in eo loco ubi Jacob habitabatur extructa fuit, devastata deinde à Gideone, quod exercitii Josue panem & comneatum denegasset Jos. VIII. 5. 8. 9. Jud. VIII. 8. 17. & iterum à Jeroboamo reparata 1. Reg. XII. 25. An eadem civitas sit quam Strabo lib. 10. Geogr. p. 526. Faciem Dei nominet alii videant. In N. T. **φανήλ** est nomen viri aclyron Luc. II. 36.

LVI. **כי ראיתי אלוקים** *Quia vidi Deum.* Visio Dei diversis fit modis, & quidem vel in hac vita vel in futura. Visio hujus vitæ ad quatuor potissimum capita revocari potest: Quod sit (A) *Naturalis* eaquæ; vel **ἐμφανή** implantata, ex nominis naturalibus; vel **ἐκτισμένη** acquisita, ex creaturarum & operum divinorum inspectione hausta Rom. I. 20. 1. Cor. XIII. 12. Job. XXXVI. 25. (B) *Specularis* & *Symbolica* quæ fit per externas figuras & apparitiones in formis assumptis, in quibus divina Majestas sanctis quandoque se patefecit Exod. XXXIII. 23. 1. Reg. XXII. 19. Esa. VI. 3. (C) *Fidelis* seu *Pistica*, quæ oritur ex revelatione verbi & Spiritus S. illuminatione. (D) *Apostolica* in carne unita, quomodo Deum in carne manifestatum viderunt B. Virgo, Magi, Pastores, Simeon, Johannes Bapt. Discipuli Christi, qui viderunt gloriam ejus 1. Joh. I. 1. præsertim illi intimi Petrus, Jacobus & Johannes XX. 20. Et visione infelici, quia non crediderunt, Pilatus, qui etiam monstrator fuit aliis, Herodes, Scribæ, Pharisei, alii. Visio Cœlestis solis electis in altera vita competit, nec ulli hominum in hoc mortalitatis statu contingit Exod. XXXIII. 20. 23. Esa. LXIV. 4. 1. Cor. II. 9. Joh. I. 18. 1. Tim. VI. 16. Cum h. l. dicitur Jacob Deum vidisse, visio non essentia divinæ, immediata, intuitiva ac beatifica; sed specularis, in assumpta

assumpta imagine viri, intelligitur. Non enim ipsam suam essentiam Filius Dei Jacobo conspiciendam præbuit; sed eam tantum formam, in qua aperuerat, & quam olim ex Virgine Maria assumpturus erat, perinde ut Johannes dicere potuit se Spiritum S. vidisse super Christum descendentem, cum videret columbam, in qua Spiritus S. se peculiariter revelabat. Verbum פָּנִים non pro nuda sumitur visione, sed cognitionem simul includit. Gloriatur autem Jacobus de visione & agnitione Christi, non quasi antea eundem nunquam cognovisset, sed quia incrementum ejus fuit cognitio, inq; eâ magis fuit confirmatus.

LVII. פָּנִים אֵל פָּנִים *Facie ad faciem*. פָּנִים nomen masc. plurale semper terminatione, singulare quandoque significatione. Primario & propriè faciem denotat, deinde verò ad varia transfertur. Et (A) quidem non insolens est acceptio ejus pro anteriore rei cujuslibet Parte, unde notat ante, à fronte, & adverbialiter (cum primis cum præfixo) prius antequam ut 2. Sam. X. 9. Et videns Joab adversam esse contra se aciem פָּנֵי אֵל פָּנֵי à fronte & tergo. Ezech. II. 10. erat Scriptum פָּנֵי לִפְנֵי à fronte & tergo. Psal. CII. 26. פָּנֵי לִפְנֵי antequam terram fundasses. Sic Deut. II. 10. 12. 20. Jos. XI. 10. XIV. 15. XV. 15. Jud. I. 10. 11. 23. III. 2. (B) Pro quavis externa rerum specie & superficie, ut cœli Genes. I. 2. terræ Gen. VII. 8. 9. 13. cap. XI. 4. 8. aquarum Gen. VII. 18. agri 1. Sam. XIV. 25. putei 2. Sam. XVII. 19. terræ habitabilis Esa. XIV. 12. (C) Pro affectibus animi qui ex facie ut plurimum apparent, quæ index est animi, utpote: ira Gen. XXXII. 20. Psal. XXI. 10. XXXIV. 17. LXXVIII. 2. 3. 10. tristitia 1. Sam. I. 18. Job. IX. 27. benevolentia, gratia ac favore Prov. XVII. 15. XXVII. 17. magnanimitate Ezech. III. 8. &c. (D) Synecdochicè pro Persona ponitur ut Gen. XXXII. 21. transivit munus ante faciem ejus i. e. ante ipsum. Sic Gen. XIX. 21. 2. Sam. XVII. 11. 1. Reg. II. 20. X. 24. Job. XI. 19. Psal. XLII. 12. XLV. 13. CXXXII. 10. Prov. XXVIII. 21. Eccles. VIII. 1. Esa. III. 15. XXXVI. 9. Thren. V. 15. Luc. IX. 15. Facies erat vadens Hierosolymam. Et personæ qualitatibus ut Lev. XIX. 15. nec accipitote פָּנֵי personam tenuis, neque honorem exhibeto פָּנֵי personæ magni, justè judicato proximum tuum. Psal. LXXXII. 2. & personam impiorum elevabitis h. e. respectum habebitis ad impii in judicio contendenti non tam cau-

sam quàm personæ qualitates aut externum statum. Conf. Magnif. Dn. D. Geier in h. l. (E) Ἀνθροπονπατῶς Deo tribuitur. Consulatur Dn. D. Glafs. Rhet. tr. 1. c. 7. p. 103. seq. Notetur vero h. l. Phrasin videre Deum à facie ad faciem significare (I) claram & intuitivam divinæ essentiæ visionem alterius vitæ propriam particularem, (II.) Visionem Filii Dei in forma naturæ humanæ suo tempore vel assumenda vel etiam jamdum assumptæ. Sic cum Mose Exod. XXXIII. 11. ita quoque ad Israëlitas Deut. V. 4. dicitur Filius Dei locutus à facie ad faciem, i. e. in ea forma naturæ humanæ, quam olim assumpturus erat. Sic Apostoli Filium Dei in carne manifestatum facie ad faciem viderunt Joh. I. 14. 1. Joh. I. 1. Sic Stephanus vidit eum stantem à dextris Dei Act. VII. 55. Sic Paulus eum vidit Act. IX. 17. 1. Corinth. IX. 1. XV. 8. Ita etiam h. l. phrasis intelligenda venit: Vidi Deum à facie ad faciem, i. e. in forma naturæ humanæ constituto tempore assumenda, & cum eo collocutus sum sicut homo coram homine solet colloqui familiarissimè. Vid. B. Dn. D. Gerhard. LL. Tom. IX. f. 300. a. & 348. a.

LVIII. **וַיִּרְאֵהוּ** Et erepta est. Scil. potenter, tempestivè, benignè ac mirabiliter, è periculo longè maximo ubi morti jam jam eram mancipandus. Est 3. scem. Sing. Fut. Niphal. Rad. inusitata **וַיִּרְאֵהוּ**, quæ in hac Conjugatione primò occurrit. Evasis ereptus fuit. Verbum hoc ait Dn. D. Geierus in laudato super Psalmos comment. in Psalm. XVIII. 1. involvit tum periculi magnitudinem, tum erepti infirmitatem, tum eripientis robur, tum securitatis subsecutæ salubritatem. Significat n. propriè aliquem subtrahere, fortiter eripere, tanquam ex præsentissimo vitæ periculo, ut, ex ore leonis, urfi, Goliathi 1. Sam. XVII. 37. è laqueo venatoris Prov. VI. 5. è pressuris arctissimis Psalm. VI. 5. quomodo lapis eruitur è pariete Lev. XIV. 43. è luto & limo Psalm. LXIX. 15. à via mali Prov. II. 12. ex omnibus malis ac pavoribus Psalm. XXXIV. 5. 18. 20. XL. 14. LIV. 9. à morte XXXIII. 19. LVI. 14. CXVI. 8. Prov. X. 2. XI. 4. ex inferno Psalm. LXXXVIII. 13. &c.

LIX. **נַפְשִׁי** Anima mea h. e. ego ipse, cum primis autem anima propriè dicta cum desperatione graviter colluctans. Vocabulum **נַפְשִׁי** principalem hominis partem unam, animam scilicet propriè significat. Figuratè autem in quamplurimis Scripturæ locis diver-

diversimodè usurpatur. Et (A) quidem per Meton. Subjecti vel
 Cause pro facultate animæ concupiscibili, seu appetitu qui in ob-
 jectum aliquod fertur. E. g. in mercedem Deut. XXIV. 15. in terram
 desideratam Jer. XXII. 27. in peccatum Eccl. VI. 2. Sic Ezech. VII.
 19. **נפש** appetitum suum non satiabunt. Hos. IV. 8. Non defuit
לנפש appetitui ejus quicquam ex omnibus quæ desiderat. Item
 Psal. XXIV. 4. XXV. 2. XXVII. 12. XXXV. 25. XLI. 3. LIII. 18. &c. (B)
 Pro facultate animæ vitali, vita nempe, cum per animam homo vi-
 vat & operetur. Sic Gen. IX. 5. Reposcam **נפש** **אדם** vitam homi-
 nis XXXVII. 21. ne percutiamus eum **נפש** anima, h. e. **נפש** **מכר**
 lethaliter. Exod. IV. 19. quærentes **נפש** **אדם** animam tuam.
 Targ. qui quæsiuerunt occidere te. Thren. V. 9. **נפש** **אדם** cum anima
 nostra efferebamus panem nostrum i. e. cum periculo ac vitæ nostræ
 discrimine. Sic Psal. XXXIII. 19. XXXV. 4. Job. XXXVI. 14. Esth.
 VII. 3. Matth. II. 20. (C) Per Synecdochen partistotum animatum
 vel personam ipsam designat, ut Gen. XII. 5. Da mihi **נפש** **אדם** LXX.
ἀνδρας viros. Num. XXIII. 10. moriatur **נפש** anima mea i. e. mo-
 riar ego. Lev. V. 1. & anima cum peccaverit, i. e. homo. Sic Lev.
 VII. 18. Jos. XX. 3. Esai. XLVI. 2. Psalm. III. 2. VII. 3. XI. 1. CVI. 15.
 CXI. 2. CXLII. 8. Hinc Ebræi & qui hos sequuntur Syri, Chaldaei
 atque Arabes Pronomen reciprocum quo destituuntur, interdum
 per partes & membra hominis exprimunt, quæ inter alia est
 nostrum **נפש**, ut Esai. V. 14. Dilatat sepulchrum **נפש** seipsum.
 XLVI. 2. in captivitatem abiit **נפש** LXX. *ἀντὶ*. Jer. III. 11. Justi-
 ficabit **נפש** seipsam. Sic Amos VI. 8. Conf. Ebr. VI. 14. Jer. LI. 14.
 Idem etiam usu venit apud Syros. Vide in Nov. Test. Syriaco Matth.
 IV. 6. XIX. 12. XX. 39. XXVII. 5. Joh. XXI. 18. Ebr. IX. 12. Ad hunc
 modum ampliatur Græcum **ψυχή** Matth. XVI. 26. Luc. IX. 25. Ea-
 dem quoque vocis acceptio non insolens est apud Arabes, de qua
 vid. Hackspan. Syllog. Disp. 4. §. 25. p. m. 150. (D) Per Antiphrasin,
 sicut nonnulli vocant, corpus exanime denotat, ut: Lev. XIX. 28.
 & incisionem **נפש** pro anima non dabit in carne vestra i. e. su-
 per mortuum. Num. VI. 6. **נפש** **אדם** ad cadaver mortui.
 Hagg. II. 14. **נפש** **אדם** pollutus anima i. e. immundus propter
 cadaver. Sic Lev. XXI. 11. Num. V. 2. VI. 11. XXI. 4. Psal. XVI. 10.
 Nec aliter Virgil. Æneid. 3. Animamque sepulchro condimus.

Hoc loco totum suppositum denotat, habito tamen cumprimis respectu ad animam, sicut jam dictum.

LX. **וַיֵּצֵא** Et ortus est expleto scil. noctis circulo cum splendore quodam. LXX. ἀνέτειλε δὲ. Verbum **וַיֵּצֵא** ortus exortus fuit, propriè de ortu Solis vel alterius cujusdam luminis insignioris adhibetur, & constituitur vel simpliciter, ut h. l. & 2. Sam. XXIII. 4. Jon. IV. 8. vel cum **וַ** ut Psalm. CIV. 22 CXII. 4. vel cum **וַיֵּצֵא** ut Esa. LX. 2. Exod. XXII. 3. 2. Reg. III. 22. ad exortum etiam lepræ transfertur 2. Paral. XXVI. 19.

LXI. **וַיֵּצֵא** Ei Jacobo sc. qui summo desiderio exortus solis tenebatur, quo suum Antagonistam eò melius intueri ac cognoscere posset. Cum enim luctaretur densissimis noctis tenebris circumvallatus quasi, ac initio adversus quem pugnam susceperit ignoraret, Solis adventum unicè desiderabat, qui terrorem nocturnum auferret, & hunc suum colluctatorem sibi patefaceret. Proinde emphaticè hic Pronomen Demonstrativum positum est, aliàs enim sensu manente completo omitti commodè potuisset, cum Sol non Jacobo tantum illuxerit, sed aliis etiam hominibus, regionibus, nationibus &c. quorquor solùm radiis solaribus illuminabantur.

LXII **וַיֵּצֵא** Sol. Nomen Gen. commun. *παλινδρομον*, lectione sua retrogradum, nam **וַיֵּצֵא** ante & retro legitur, cujus rationem nonnulli hanc reddunt: quod ante & pone videatur nascaturque idem, cui adjungere possumus istam, quòd lumen suum toti mundo administret, ac proinde omnium hominum qui vixerunt ante nos & victuri post nos sunt, omnium item temporum, locorum, solari suo lumine communis minister sit. Gen. I. 14. 15. 16. 17. 18. quæ ratio propius accedere videtur ad primam hujus vocis originem, quæ apud Ebræos intercidit quidem, è Chaldaismo tamen repeti potest, ubi occurrit verbum **וַיֵּצֵא** in Pabel ministravit, à quo **וַיֵּצֵא** Sol, sic dictus quod in ministrando lumine totius mundi minister sit, uti rectè monet Cl. Buxtorff. in Lex. Germanis est *Senne* forte à **וַיֵּצֵא** annus, cujus est designator.

LXIII. **וַיֵּצֵא** Pronomen Relativum cum præfixo **וַ** Servili, propter quod naturam Adverbii induit, & exponitur Sicut, quum, quando,

LXIV. **וַיֵּצֵא**

LXIV. עבר *Transivit*. Radix ipsa. Aliàs significat etiam *transgredi, deflectere*, e. g. orbitas in lege propositas Psal. XVII. 3. scodus, Jos. VII. 11. 15. os Domini Num. XXII. 18. præcepta Jer. VIII. 13. Sic Deut. XXVII. 13. 1. Sam. XV. 24. Prov. XIV. 16. Hab. I. 11. Psal. LXXIII. 7. Jer. V. 28. Item præterire, ac interire penitus, ita ut aliquid non amplius appareat. ut Neh. I. 12. Psal. XVII. 13. XXXVII. 36. Esa. XXXIX. 5. Job. XXXIV. 20. h. l. significat transivit, perambulavit.

LXV. נת-פניא *Penuelem*. Vallem scil. illam, in qua luctabatur, sub monte Libano sitam, cui nomen Penielis imposuerat vers. 30. נת est nota Accus. casus & punctator cum (·) propter Makaph. De voce פניא paulo ante adum est. Præter quæ observ. non esse diversum locum Peniel & Penuel, sed unum eundemque, pro diversa compositionis ratione diversimodè etiam appellatum. Peniel enim sicut superius notavimus, compositum est ex nomine plurali פנים facies, & אל, Deus Penuel autem constatum est ex Participio פניו visus & nomine divino אל Deus, ubi Kamez antepenultimæ Syllabæ pro more in Scheva transit. Vid. Etyma Nom. Prop. Pasor. p. m. 75. Sic non est diversus מתיא מתיא Sed unus idemque Gen. IV. 18.

LXVI. אני *Et idem ipse* Jacob scil. de quo in versibus præcedentibus sermo erat. Pronomen demonstrativum אני h. l. sua non caret emphasi, siquidem exerto quasi digito monstrat, eundem, qui Deum ipsum vicerat &c. אני illum ipsum claudicasse, adeoque docet sanctos etiam corporis defectibus aut aliis morbis atque crucibus obnoxios esse. Vid. inferius Sect. Porism. Porism. V. Sic אני emphaticum est Psal. XXXIII. 9. אני ipse dixit & facta sunt אני ipse præcepit & confiterunt, & ꝑ. 20. Auxilium nostrum & scutum nostrum אני ipse. Non raro Pronomen hoc Demonstrativum pro verbo Substantivo Sum, es, est, ponitur ut Esai. XLIII. 25. Ego אני sum delens &c. Ezecch. XXII. 24. Tu non purificata אני es. Sic Eccles. I. 17. II. 23. III. 15. V. 18. VI. 2. Psal. IX. 21. XVI. 3. XXXIX. 8. L. 6. LXXIII. 16. vel idem involvit ut Psalm. XXVIII. 8. XXXIII. 20. XCIX. 3. 5. Reuchlinus, Galatinus & Cabbalistsæ referunt id etiam inter nomina Dei; sed inconvenienter & à Scripturæ sensu nimis alienè, censente B. Glass. lib. 3. t. 2. Can. 9. pag. 187.

LXVIII. צלע *Claudicus, claudicans*, in latus labens. Nomen masc. à Radice inusitata צלע claudicavit ad alterum vel utrumque latus, quæ quidem in lingua Ebraea hodie non occurrit amplius, in usu tamen florente eâ olim fuisse præsumitur ex ejusdem filia, Lingua Arabica, in qua habetur Radix ذالعا *dsalaa* quæ significat inclinavit, propendit, unde nomen צלעון *dsalion*, curvus claudus, ad alterum vel utrumque latus propendens. Ac proinde vox צלע non leviter aut quocunque modo claudum designat; sed talem, cui proxima est ruina, qui vix incedere potest, aut pedibus suis plane stare nequit. Impediebatur illa contusione & compressione inquit B. Gerhard. ne onus corporis, quod per cotylas ossis sacri incumbit coxendicibus & adhæret eis compage sua, in femur illud imponderet, sed latus corporis quasi pendens sustinebat, doloris gravioris metu. Atque ita truncus Jacobi in latere viciata nullâ futura nitebatur, nec sustentaculum femoris tangebat. Unde non incommode quidam verbum יקע vertunt pendebar.

LXVIII. על-ירכו *Super latus suum*. Luth. An seiner Hüfte. Videantur quæ ad hanc vocem dicta sunt suo loco. De varia particula על significatione consulatur inter alios B. Glass. Phil. S. lib. 3. tr. 6. c. 12.

SECTIO LOGICA.

Intellectis ita ac expensis probè textus nostri verbis ad Analysin Logicam nos accingimus. Quamvis verò multis exosa Dialectica sit, & sudes in oculis, hac imprimis ultima mundi senescentis ætate, ubi Syncretismus, Gallionismus aliaque monstra superbum caput erigere tentant; & ut voto cedat propositum, dialecticum certandi ac resistendi perniciosus hostibus fidei studium tanquam sibi exitiosum tollere, pristinamque reduce barbariem conantur, ubi in litaniis jussu D. Ambrosii addi solitum: A LOGICA AUGUSTINI LIBERA NOS DOMINE, teste Cornelio Lanciolotto in vita S. Augustini L. II. cap. I. fol. 15.; tamen ad lucem à tenebris dijudicandam, verum à falso

à falso discriminandum, non minus necessaria est, quàm
 alà ad volandum, ac proinde dignitate maxima pollet.
 Unde ipsos Angelos eadem usos legimus, nominatim
 Michaëlem, quicum Sathana de corpore Moïsis dialecticè
 disputabat, καὶ Μιχαὴλ Μανευόλης & Διέλεγο in Epist.
 Jud. v. 9. Angelum resurrectionis Christi vindicem Marc.
 XVI. 6. Vid. B. Dn. D. Dannham. Evangelisches Denckmahl.
 p. 345. Quin imò nec ipse Dei Filius ab hac abhorruit, ad-
 versus Sathanam disputans Matth. IV. Discipulos incre-
 dulos dialecticè convincens Joh. XXIV. 37. seqq. & in loco
 præsente cum Jacobo, luctans, unde factum quod tam
 multis vicibus verbum מָנִי Moïses repetierit, sicut su-
 perius notatum num. XXX. Horum vestigiis insistentes
 duos necnemus Syllogismos, uberiores eorum declara-
 tionem per Hypomnemata simul apposituri. Sit igitur

Syllogismus Prior.

*Quicumq; (A) homo viator (B) promissionibus divi-
 nis (C) credit, iis (D) inter prospera (E) & ad-
 versa (F) innititur (G) in tentationibus (H) se-
 erigit, ac (I) pro liberatione (K) Deum (L) pre-
 cibus sollicitat: Illi Deus (M) certò (N) sub-
 venit, & (O) Salutem ac benedictionem (P)
 impertitur.*

HYPOMNEMATA.

(A) Homo viator. Dæmones & actu damnati divinx benedictio-
 nis participes non sunt, utpote qui omni salutis spe sibi denegata
 errorem suum æternum luunt. Summa in illis, verba sunt B. Dn. D.
 Dannhaw. Lib. Consc. Tom. I. p. m. 359. ad retractanda facinora in-
 flexibilitas, & in pravè semel cœptis obstinatio, dedignata supplex

feri & recomponi læso Deo; semperque quoad volvetur æternitas
ædignatura: Deficit lumen omne, quod reditum illis ad gratiam
aperiret, & impulsus, quo redigerentur in æqui rectique viam. Quan-
quam enim charitas Dei sit misericordissima, non tamen nisi in
objectum miserabile fertur, Sathan autem & actu damnati miseri
quidem sunt, non tamen miserabiles, ac proinde nec gratiæ aut
misericordiæ divinæ participes. Valet misericordia divina in hac
vitâ tantum erga pios, ibi iustitiæ locus est adversus impios. *Trium-*
phator verò & *actu salvatus* divinarum promissionum veritatem fe-
lici experimento jam plenè cognoscit, ad clarissimam visionem à
facie ad faciem admissus. Sed *homo viator*, & omnis quidem quoad
genera singulorum, non tamen eodem sed diverso gradu ac ordi-
ne. Primariò enim ad eos qui intra Ecclesiâ vivunt promissio per-
tinet, ii autem qui extra Ecclesiæ pomæria degunt non quidem
decretoria & absoluta quadam rejectione sunt exclusi à promissio-
nibus, & ad fœdus divinum reditu, cum eæ generales sunt, nec tan-
tùm ad filios Testamenti Act. III. 25. sed etiam gentiles pertineant
Act. II. 39. adeoque omnibus vera fide easdem apprehendentibus
gratiam promittant. Hinc gentiles conversi Sacrificia offerre po-
tuerunt Lev. XVII. 8. coram Deo fuerunt sicut Israëlita Num. XV.
15. Conf. 1. Reg. VIII. 41. antequam tamen Ecclesiæ membra non
fiunt, neque promissionum hæredes esse possunt, aut ad eas jus
aliquod habere, cum nulla à capite Christo in ipsos permanet in-
fluentia.

(B) *Promissionibus divinis*: non inconstantis alicujus princi-
pis; sed à Deo factis, juratis, obli-gatis, propositis non tantum
ut certis, sed ad fidem obligantibus, quamvis viles ab initio & ab-
jectæ videantur, veris tamen veritate infallibili ac fallere ignara,
constanti, sibiq; semper simili. Si enim vel unica Dei promissio fal-
lere, de omni nostræ salutis certitudine actum esset.

(C) *Credit*, fide non erronea, mortua, simulata, jactata,
temperaria, decidua; sed vera, viva & constanti Joh. VIII. 31. Ebr.
III. 14. Rom. VIII. 17. benedictiones divinas fiducialiter apprehen-
dente, sibi individualiter applicante, adversus omne rationis ju-
diciu aut sensum.

(D) *Inter*

(D) *Inter prospera*, quando omnia ex voto cedunt, ubi cavenda imaginaria de Dei bonitate præsuntio, ne quis securus sit & secundis nimium confidat, sicut benevolum Patris Isaaci affectum vendito licet jure primogenituræ Esau temerarie sibi imaginabatur.

(E) *Ei adversa* quando velut agmine facto omnis generis afflictiones & cruces cœlitus permixtae irruunt, ubi promissionum divinarum veritas jugi memoria recolenda, omniqve fidei & experientiæ contentione adversis obnitendum. Affectu proinde fiduciali, medio inter securitatem & desperationem, inter præsidentiam & diffidentiam, adversa novercantis fortunæ tela & gratus blandientis favor excipienda sunt, juxta illud Poëtæ: Nemo confidat nimium secundis, nemo desperet meliora lapsus.

(F) *Innititur* basi fidei vivida arctissima, constantissima, in Deum ejusq; promissiones solidè, fortiter, unicè recumbente, in iis acquiescente, nec unquam ab his ullo modo se depelli patiente, ut si fractus illabatur orbis, impavidum seriant ruinæ.

(G) *In tentationibus* cùm Probationis tùm Deceptionis. Illæ sunt quibus Deus (α) hominum fidem & obedientiam explorat ut conspicua fiat, quemadmodum Agonotheta milites, circumitor excubitores, athleta & pædagogus Discipulos, quantum quisque in pietate profecerit aut defecerit, quò se sit inclinaturus per prospera & adversa, sicuti tentavit Moysen Exod. XV. 25. Israëlitas Exod. XX. 26. Deut. XIII. 3. ut palàm fietet utrum diligerent eum, Tobiam Tob. XII. 13. & per speciem peccati Abrahamum Gen. XXII. 1. in naticidio imperato, insolito, & expressæ legi contrario, tam in genere Exod. XX. 13. non occides, quàm in specie Lev. XVIII. 21. ubi Sacrificia ex victimis humanis prohibentur (β) Homines castigat sicut pater Filios Deut. VIII. 2. ut affligeret & tentaret te Deus. (γ) Crucibus & calamitatibus justè punit, sed non nisi ad bonum finem, ut potentiam Dei agnoscant, à via mala & erronea ad eum se convertant. Sicut Ægyptios & Phraonem Deus tentasse legitur. Conf. B. Dannhaw. Hodol. Phœn. IV. p. 373. *Tentatio Seductionis* est sollicitatio ad $\pi\alpha\rho\sigma\iota\sigma\tau\alpha\iota$, impietatem, scelera, à veritate ad mendacia, à vita ad mortem, profecta vel ab ipso Sathana, qui est $\epsilon\pi\iota\epsilon\gamma\acute{\alpha}\gamma\omega\rho\kappa\alpha\iota\epsilon\chi\theta\epsilon\lambda\omega$ Matth. IV. 3. 1. Thess. III. 5. Apoc. II. 10. vel à Sathanæ

Sathanæ ministris, vicariis ac emissariis, mundo feris hominis affectus ad peccandum variis lenociniis alliciente, carne intus, adversus spiritum concupiscente, illicita suggerente, ad turpitudinem subinde provocante. Basilii Homil. 23. Ita nos hostis impugnat, ut nostris ipsorum desideriis, jaculorum vice adversus nos utatur, & perpetuò ex nobis ipsis vires sumat, quibus nos lædat. Sicut de Goliatho scriptum 1. Sam. XVII. Armiger ejus antecedeat eum; ita non solus pugnat Sathan, multi illum armigeri anteceduunt: Armiger ejus mundum est; armigera ejus caro est; armigeri pravi homines, quorum utitur opera. Atque hujusmodi tentationibus Diabolicis statim ac sentiuntur obviandum est, ne tanquam cancer serpendo tacite augeantur & deinde eo profundius vulnerent, ne in montes volvendo revolvendoque excrescant, & deinde magis onerent. Felix qui cito hostem nondum adultum observat & coercet. Dum parvus est hostis, ait Hieron. ad Eustach. interfice; nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine: ille prædicatur beatus, qui ut cœpit cogitare sordida, statim interficit cogitata & allidit ad petram.

(H) *Se erigit* idque non ex sese aut naturali sua virtute, sed ex Deo, ex gratiæ divinæ dono, quo denudatus facile vincitur, cum intra se concupiscentias foveat proditricas & conspiratrices, quæ tantum abest ut capitalem hostem vincant, ut januam potius ipsi aperiant, cum eo amico fœdere conspirent, sicut invidia in Saule, avaritia in Juda, libido in procis Susannæ. Quamquam igitur hujusmodi Diaboli pirasnis secundum naturalem & humanam potentiam, virtutem & efficientiam propriam resistere nemo possit, per gratiam tamen & auxilium divinum, telis quibus petitur omnibus clypeum objicere & malignum Daemonem vincere nemo non potest, juxta effatum Petrinum, 1. Pet. V. Obstitite solida fide Leonis rugienti Diabolo. Scuto fidei possumus omnia jacula mali illius ignitæ extingvere Eph. VI. 16. arma enim nostra sunt *divina* potentia Deo ad demolitionem munitionem 2. Cor. X. 4. Deus enim suo semper adest auxilio, tentatos confortans, quantum opus habent ad gloriosam victoriam, Eph. VI. 16. Deus pacis conteret Sathanam sub pedibus nostris brevi.

(I) *Ac pro liberatione, quæ consistit in miseria & afflictionis remotione, in boni desiderati collatione.* Cujus liberationis varios modos in Scripturis reperire est assatum. Aut enim pii veluti pretiosi thesauri absconduntur, sicut thesaurus absconditur contra raptores Prov. II. 7. Psal. XXXI. 20. Cant. VII. 13. ut Jeremias & Baruch Jerem. XXXVI. 26. Sic & Athanasius occultabatur olim Moses infans, Exod. II. 2. Exploratores, ut manus insequentium evaderent Jos. II. 4. Aut ex vitæ discrimine educuntur, sicut Loth Gen. XIX. pii ex obsidione Hierosolymitana, memorante Antiquitatum Judaicarum scriptore Josepho. Aut hostes cæcitate, percutiuntur, ut Sodomitæ Gen. XIX. II. Syri 2. Reg. VI. 18. Aut immissis panicis terroribus terrentur, quomodo consuluit Deus vitæ & fortunæ Jacobi immisso circumcirca civitatibus terrore, qui propugnaculi instar Jacobum custodiret Gen. XXXV. 5. Vid. Exod. XXIII. 27. Deut. II. 25. Jos. II. 9. Lev. XXVI. 36. Job. XV. 21. 2. Reg. VII. 6. Aut animo privantur Psal. LXXVI. 13. quemadmodum asper Labani animus emollitus est Gen. XXXI. 24. item Esavi cap. XXXIII. 4. Aut puniuntur & delentur, ut Pharao Exod. XIV. 27. seq. Senacheribus Esa. XXXVII. ult. Holofernes. Jud. XIII. 10. Et qui alii sunt innumeri divinæ liberationis modi.

(K) *Deum, non Sanctos* ignaros humanæ sortis, S. Franciscum, Josephum &c. quem Johannes Wilsonus in exercitiis piis & Mariæ in Iritania S. Joseph inter alia his compellat verbis p. 155. (citante B. Dn. D. Danhav. Hodom. Spir. Pap. Phant. 6. p. m. 115.)

Advocate noster,	} Audi	Per castissimam despon-	}
Sancte Joseph.			
Patrone noster,	} Exaudi	Per omnes labores & su-	}
Sancte Joseph.			
In omnibus nostris an-	}	Per omnes virtutes tuas,	} Adjuva
gustis		Per omnia merita tua,	
In hora mortis nostræ	} Adjuva	Per omnem beatitudi-	} Joseph.
Per æternam Prælecti-		nos	
onem tuam	} S. Joseph	Cientes tui, te rogamus,	}
		Audi nos.	

Quam Sanctorum invocationem in Sanctos Deum item & Christum iniquam abunde hactenus nostrates Theologi profligarunt. Non *Angelos* nominatim tum custodem, quod foret cultum soli Deo debitum Deut. VI. 13. X. 23. Matt. IV. 10. tribuere creaturae invocationis fundamento, omnipotentia, omnipraesentia, omniscientia destituta. Sed verum Deum, solum fiducialiter invocandum, unum in essentia, trinum in personis à se realiter differentibus, Patrem, Filium, & Spiritum S. *regium* Seraphico celebratum Esa. VI. 3. Conf. Joh. XII. 41. Act. XXVIII. 25. & Esa. XLVIII. 16. trina Sacerdotis benedictione designatum Num. VI. 24. trina precatione imploratum à Davide 1. Sam. XX. 41. à Paulo 2. Cor. XII. 8.

(L) *Precibus sollicitar* devotis, constantibus, actuosis, affectuosis è filiali cordis *supplicia* profectis, & *ardua* Spiritualia, quibus cum Deo quasi contendit, & repulsam quamvis unam & alteram passus, confictum instaurat, luctando vires acquirit, nec cessat, donec petiti sui compos fiat, exemplo Syrophœnisæ Matt. XV. 22. & importuni illius vicini Luc. XI. 8. qualis oratio assidua commendatur Jac. V. 16. Rom. IV. 20. Amat enim Deus aliquando secum certari, vult decreti eventui praveniri per hypotheseos praestationem gratiae divinae implorationem, veram conversionem.

(M) *Certò* non semper opinione, cui sæpè nulla salutis spes videtur reliqua dum erroribus perculsa sibi ipsi imponit: Deus nullo radio gratiae illucet E. oblitus est mei. Affligor variis calamitatibus E. sum enormis peccator; sed reipsa, sæpè praesentius cum conclamatum est. Ubi deficit humanum consilium, incipit divinum auxilium.

(N) *Subvenit* non eodem semper afflictionis momento, hac meta, hac die, hac hora, hoc ordine; sed prout commodum ipsi videtur. Potuisset Deus punctulo temporis Aegyptios in nihilum redigere populum suum liberaturus, quia tamen nihil extra ordinem ac tempus agere voluit, eò in puniendis Aegyptiis modo processit, quem descripsit Vir Dei Moses in Exodo. Sic enim in liberatione & beneficiis conferendis Deus ordinem tenet, ac horas morasque dimittit, impii interim cum consilia sua optatum exitum acquisivisse stolidè sibi persuadent & in portu se versari putant, subitò improbitatis suae poenas luunt, & quod improbè moliebantur

tur in fumum ac leves auras abit, piis sub clypeo protectionis divinæ securè ac tutò quiescentibus.

(O) *Salutem ac benedictionem* ex fonte salutis & benedictionis unico Christo Jesu fluentem, quæ varia est, alia ad vitam naturalem, corporalis & temporalis, benedictionis in bonis terrestribus; alia ad vitam gratiosam, gratiarum & charismatum dispensatrix, quæ cibamur hic in regno gratiæ, in spe; alia denique ad vitam gloriosam, quæ illic in regno gloriæ plenè & perfectè in re fruemur.

(P) *Impertitur.* Non ex operum merito; opera enim nostra debita sunt, Dei dona, summè imperfecta, ac proinde nihil à Deo mereri possunt: Non ex absoluta voluntate aut beneplacito paucis ex genere humano lapsis selectis mortalibus, cæteris omnibus absque ullo peccati respectu reprobatis & in miseria relictis, quorum prius Papæ viam legalem & Evangelicam confundentes, posterius Calviniani fingunt. Sed per & propter Christum fide firma apprehensum, constanter retentum. Constanter, inquam, non quasi semel credentes fidei naufragium pati nequeant; sed quòd lapsi ad fidem amissam reverti debeant, sicut Petrus, postquam ter Christum negaverat.

Majorem illustratam sequitur *Assumptio.*

ATQVI *is homo viator ego Jacob sum, qui promissionibus divinis* (Patribus meis Abrahamo & Isaaco datis, de possessio terræ Canaan, de nativitate Messæ ex primogenitis: mihi quoque factis, secundogenito adhuc in utero matris delitescenti, præter consuetudinem, ex sola gratia, antequam quippiam boni vel mali fecissem (Rom. IX. 12.) jus primogenitis hæcenus concessum assignando, edito oraculo Major serviet minori (Gen. XXV. 23.) in apparitione in campis Samariæ facta repetitis, dicendo: Ego sum Dominus Deus Abraham, Patris tui, & Deus Isaac. Terram in qua dormis tibi dabo & semini tuo. Eritque semen tuum sicut pulvis terræ; dilataberis ad orientem & occidentem, & septentrionem, & meridiem: benedicentur in te, & semine tuo cunctæ tribus terræ. Et ero tecum custos tuus, quocumque perexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam te, nisi complevero universa quæ dixi (Gen. XXVIII. 13. 14. 15.) revocatione in Patriam solidatis: Ego sum Deus

Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ, (Gen. XXXI. 13.) apparitione Angelorum quæ non parum me in fiducia præsentis & providentiæ divinæ confirmat, corroboratis Gen. XXXII. 1. 2.) & c.) *credit* (de iis nihil dubitat, sed certò scit, quod tenacissimè & constantissimè sint implendæ) *iis inter prospera* (in acquisitione juris primogenituræ Gen. XXV. 33. in reportatione benedictionis paternæ c. XXVII. 27. seqq. in visione mira somnianti facta Gen. XXVIII. in amica à Labane exceptione c. XXIX. 13. seqq. amplissima facultatum acquisitione, c. XXX. 43. XXXII. 10. Angelorum Dei obviatione c. XXXII. 1. 2. obtenta à Filio Dei benedictione vers. 39. fraterna cum Esau reconciliatione c. XXXIII.) & *adversa* (in fratris Esau comminatione c. XXVII. 43. domus paternæ relictione cap. XXVIII. 10. ærumnarum apud Laban perpesione, c. XXXI. 40. panico ab Esau timore XXXII. 7. seqq. acerba cum Filio Dei luctatione vers. 24.) *innititur, in tentationibus se erigit, ac pro liberatione Deum* (Goëlem, Immanuelem suum, sponsores ac liberatores Gen. XLVIII. 16.) *precibus sollicitus.*

Hæc omnia fusius declarat Moses, ut diutius hic morari non sit opus. Stat ergo *Conclusio*:

ERGO mihi Jacobo Deus certò subvenit, & salutem ac benedictionem impertitur.

Syllogismus Posterior.

Quicumq; fidelibus V. T. (A) auxilio suo subvenit,
 (B) misericordem ac beneficum se exhibuit,
 (C) salutem atq; benedictionem impertivit,
 (D) eosdemq; (E) redemit: Is est (F) verus Deus,
 & (G) in eum Fideles Veteris Testamenti crediderunt, in eo fiduciam salutis consequendæ collocarunt, eundemq; (H) tanquam verum Deum & Goëlem suum cognoverunt.

HYPO-

HYPOMNEMATA:

(A) *Auxilio suo subvenit*, non solum in ærumnis ac miseriis hujus vitæ, corporalibus; sed omni quod calamitatis nomine venit, cui per peccatum & divinæ legis transgressionem obnoxii facti fuerunt.

(B) *Misericordem ac beneficium se exhibuit*, cum justificationem à Lege impetrare non possent, & deprehensâ suâ impotentia, satisfactione propria desperatâ ad vadem venturum promissum, sponsores, liberatores, Messiam confugerent, qui eos non modo à communi Legis exactione & maledictione, quâ omnes peccatores urgentur, sed à propria etiam satisfactione, quam præstare tenebantur Deut. XXVII. vers. ult. meritoria sua & rigorosè satisfactoria redemptione liberaturus erat.

(C) *Salutem atq; benedictionem impertivit*, seu benedictionis & salutis per lapsum amissæ recuperator, qui obedientia sua activâ Legem Dei perfectè pro ipsis erat impleturus & obedientiam ei exactè præstiturus, quâquam pro se adimplere non teneretur, & vicissim obedientia sua passivâ æternæ Dei justitiæ & iræ infinitæ indubitâ suâ passione & morte satisfactionem infiniti valoris, & plenissimè ac rigorosè æquivalens pretium præstiturus, atque ita salute ac benedictione reducta, eos à maledictione Legis, potestate Sathanæ & damnatione infernali liberaturus, atque in vitâ æternæ recuperationem asserturus.

(D) *Eosdemq;* captivos, depauperatos, ad summam egestatem reductos, qui solvendo erant, obæratos aut ad solutionem aut ad luitionem Zach. IX. 11. Gal. III. 10. ac proinde morti æternæ obnoxios, interitu crudelissimo vicinissimos.

(E) *Redemit*, jure videlicet proprio consanguinitatis, interposito sanguinis sui pretio instar vindicis consanguinei, eadem in hoste persequentis, ulciscantis potenter, hostili imperio penitus adempto à se abalienatos sibi peculiatiter redimentis, & in libertatem pristinam asserentis. Hæc enim emphasis est nominis —X—. Vid. loca Scripturæ Lev. XXV. 5. 25. Num. V. 8. XXXV. 12. 19. seqq. Deut. XIX. 6. 12. Ruth. III. 9. 12. seq. Esa. XLIII. 1.

(F) *Verus Deus*, cū attributa hæc nemini præterquam vero ac æterno Deo tribuantur, nec ullus locus adduci possit in quo aut creato Angelo aut aliæ creaturæ tale quid vendicaretur, quū ne ullum quidem eorum in meram creaturam cadat.

(G) *In eum* sibi revelatum, cū nemini mortalium in mentem venire potuerit quid de eo cognoscendum & credendum, ac cognitu credituque necessarium sit, nisi revelatione divina patefactum. Matth. XI. 27. Rom. XVI. 13. 1. Cor. II. 7.

(H) *Tangvam verum Deum & Göttem suum cognoverunt.* Labet hic immorari aliquantulum dogmati Calixtinorum, negantium Messiam futurum esse verum Deum in Veteri Testamento revelatum, credituque fuisse necessarium. Audiatur D. Georgius Calixtus ipse in der Wiederlegung thes. XXXVII. Der ander Satz (D. Welleri) ist, D. Calixtus schreibt/man habe im Alten Testam. an Jesum Christum/ als wahren Gott/ nicht eben gläuben müssen/man habe auch daran in gemein nicht gegläubet. Quam thesin suam esse non diffitetur, sed ita roborare studet: Hat man ins gemein gegläubet/der zukünfftige Messias würde wahrer Gott seyn/so frage ich/ob solches vermöge Zeugnissen der H. Schrift gegläubet worden/oder ohne Zeugnissen? Wan es ohne Zeugnissen gegläubet/ ist warlich die Schrift sehr mangelhafftig gewesen/in deme ein so hoher Articul hat müssen gegläubet/und dennoch mit Zeugnissen/die gewiß und deutlich Beweißthum inne hätten/ nicht hat können erwiesen werden. Sind hierzu bündige Zeugnissen der Schrift nötig gewesen/die finden sich ja in Mosi Büchern nicht/denn das Bara Elohim, Kanithi isch eth Adonai; Pluit Dominus à Domino, wie gnugsam erkläret/wollen es nicht aufrichten. Im Buch Josuæ, der Richter/Könige/wird sich auch nicht finden damit dieß Werk konte gehoben werden. In den Psalmen Davids/und also 400. Jahr nach Mosi Zeiten/finden sich hieher gehörige Sprüche/deren doch die meisten/nicht viel aufrichten würden/wenn dieselbigen nicht in Neuen Testament angezogen und auff Christum wären gedeutet worden. Bey den Propheten finden sich zwar
noch

noch mehr / es gehet aber dennoch schwer zu / wenn daraus ein
bündiger Schluß wieder die Juden gemacht und behauptet wer-
den soll. Wenn aber Gott hätte alle Menschen / und zu ieden
Zeiten / dahin verbinden wollen / nemlich des Messia Gottheit
ausdrücklich zu glauben / so würde er dieselbe auch allwege mit
hellen deutlichen Worten offenbahret haben. Et in fine der
Verantwortung: Zu Anfang ist nicht offenbahrt gewesen / ob der
Messias seyn würde anders nicht als ein Mensch / oder ob seine
Menschliche Natur mit einer andern höhern / als Englischen oder
Göttlichen würde vereinigt werden.

Non duo hoc loco pro ingenit modulo brevissime, nec enim
aliter chartæ angustia patitur, demonstraturi sumus. I. *Deitatem
& Passionem Messia in Veteri Testamento clarè ac plenè revelatam esse.*
II. *Divinitatem Messia tanquam ad salutem necessariam credi de-*
buisse.

Quod ad I. Fatemur equidem Divinitatem Christi clarius at-
que dilucidius in N. T. patefactam esse, non denegamus tamen eò
ipso claritatem suam ac perfectionem V. Testamento, cum omnia
scitu & creditu ad salutem necessaria ab illius temporis fidelibus
hauriri inde potuerint, quia testante Apostolo 2. Tim. III. 15. literæ
Vet. Test. perfectè nos instruere possunt ad salutem per fidem in
Christum: nec aliud objectum fidei ad salutem consequendam
necessaria sit in N. Test. quia eadem est fides testamenti utriusque
quoad substantiam Act. XV. 11. per gratiam Domini Jesu Christi cre-
dimus salvari, quemadmodum & illi. Ephes. IV. 6. Unus Dominus,
una fides. Ebr. XIII. 8. Jesus Christus heri & hodie, ipse & in secula,
& nihil prædicarunt Apostoli quàm ea quæ Moses & Prophetæ locuti
sunt. Act. XXVI. 22. Dixi quoad substantiam. Datur quidem diffe-
rentia Religionis circa mediatoris humanitatem, quæ in V. T. in
typis præsentabatur, in N. T. re ipsa habetur: circa fidei qualita-
tem, quæ in V. T. ferebatur in Messiam exhibendum, in N. in ex-
hibitum: circa claritatis diversitatem, quæ illic typis & umbra-
tum nube testata fuit Col. II. 17. Ebr. X. 1. hic retesta: circa gratiæ
exhibitæ maiestatem, quæ amplior & uberior in Vet. T. est quàm
fuit in Veteri. Ibi εὐαγγέλιον hic εὐαγγέλιον regnat ibi revelatio

pro:

proposita, hic exposita. Quæ omnia circumstantiæ tantum sunt fidei, quibus mutatis ipsa fidei substantia non mutatur, sed eadem prorsus remanet.

Confirmationem nostræ sententiæ ex multis Scripturæ locis apertissimis petere possemus, præscripta tamen brevitatis memores, ad stabiliendum prius nostrum assertum, argumentum unicum petimus à Prot- Evangelio Paradyfiaco Genes. III. 15. Ubi in antecessum monemus ea quæ à Mose de gestis primi orbis in Scripturas relata sunt, fidelibus orbis secundi incognita non fuisse. Id quod commodè monet B. Dñ. D. Lyser. Trisol. veræ Relig. V. T. disp. 2. num. 10. Quæ prioribus, inquit, ad salutem necessaria fuere revelata, illa posterioribus revelationibus non fuere abolita, sed præsupponuntur, repetuntur, vel plenius declarantur. Quo præmissio Deitatem Christi Redemptoris & Passionem ejus satisfactoriam in Prot- Evangelio Paradyfiaco contineri jam probabimus. Quod ad *Messia Deitatem*, ea probatur (1.) *Ex dicentis intentione*, quæ erat protoplastos in extremum miseriæ, infelicitatis, mortis & damnationis æternæ barathrum delapsos, inque summa animi consternatione constitutos, tantæ miseriæ sufficiente consolatione erigere. Hæc autem unde desumi efficacior potuisset, quàm à Mesii Deitate, quâ Sathanæ caput conterere, peccatum abolere, & lapsos cum Deo reconciliare deberet. Si enim alio consolatio hæc fundamento superstructa fuisset, tanto cum desperatione conjuncto dolori in quem Adamum & Evam lapsos peccatum & conscientia sauciata morsus præcipitaverat minimè suffecisset, cum ista omnia majorem vim, majus robur quàm quod in meram cadit creaturam requisiverint, quia justitia divina cum qua contendendum erat solutionem ad extremum terentium rigidissimè urgebat. (2.) *Ex prædicati conteret caput serpentis consideratione* quod Deitatem Mesii manifestè evincit. Idem enim opus creaturæ nudæ aut meri hominis non est, sed solius virtutis & potentia divinæ, quæ sola Diaboli caput, vim, savitiam ac vitulentiam enervare atque destruere valet. Adeoque per Semen mulieris non *ἡ δὲ θῆλυς* intelligi potest, sed homo infinita virtute & potentia instructus, adeoque verus Deus, sicut passim in Scriptura S. opus hoc soli Deo vindicatur. Vid. Rom. XVI. 20. Ebr. II. 14. 1. Joh. III. 8. &c. (3.) *Ex*

Proto-

Protoplastarum intellectuone. Ita enim illi primum hoc Evangelium intellexerunt & sensum ejus affectu sunt, nempe venturum mundi Messiam Deum & hominem in unitate personæ futurum esse, quod viventium mater Eva clarissimè ostendit (etsi in circumstantia Virginitatis erraverit) Genes. IV. 1. cum gaudio exclamans: **קָנִיתִי אִישׁ כְּיִהְיֶה** *Possedit virum Dominum*, arbitrata se jam acquisivisse Virum illum Jehovah, *ἰδὼν* promissum capitis serpentini contritorem. Hanc piam consolationem, scribit Megalander Comment. in Gen. f. 55. *tanquam fontem ænnis misericordie & omnium promissionum scaturiginem primi parentes & eorum posteri summa diligentia didicerunt.* Et paulò post: *Adam & Heva hunc textum intellexerunt, & consolati sunt se contra peccatum & desperationem, spe hujus contritionis per Christum futura, & spe hujus promissionis in novissimo die etiam resurgent in æternam vitam.*

Quod ad *Passionem Christi Satisfactoriam* ea innuitur phrasi altera: *Tu conteres ei calcaneum.* Quà exprimitur tùm Passio ipsa, quod non illæsum dimissurus sit serpens semen mulieris, sed calcaneo ejus acerba & cruenta vulnera inflicurus, & ad crucis etiam supplicium, pedibus clavis affixis, redactus. Indigitatur enim phrasi ista conatus Satanae in oppugnando Messia capitalissimus, quò plenariam ejus interuersionem voluit, ausu tamen frustraneo: *tum è Passione elatatio* siquidem serpens non caput seminis mulieris, non ipsum semen mulieris, sed tantum calcaneum unum non utrumq; conterere valet, caput attingere non poterit. Rectè B. Dn. D. Glasius Disput. de Prot-Evang. Est hic, inquit, descriptio tentationum gravissimarum Satanae, miseriarum, illusionum, vulnerationum, dolorum & angustiarum inferni, tandemque ipsius mortis, quæ omnia Messias à Satana ejusq; organis infligia sustinuit. Verum fuit ea læsio non capitis, sed calcanei. Sanari potuit plaga & sanata est, dum ex morte redivivus Christus surrexit, & à Satana ut victor gloriosus triumphum reportavit. *Tum denique subsequuta Passione præstata satisfactio.* Siquidem dum infert plagas Serpens semini mulieris, & calcaneum ejus conterit, ipse conteritur, virtute, robore & regno suo privatur, sicque hominum genus ex potestate Satanae ereptum amissæ salutis pristinae composcit, inque libertatem & gratiam Dei quæ exciderat potenter vindicatur.

dicatur. Unde D. August. tr. 15. in Johan. scribit: *In morte Christi mors mortua est, quia vita mortua occidit mortem, plenitudo vita deglutivit mortem, absorpta est mors in Christi corpore.* Igitur Fidelibus V. T. Messiae Deitatem & Satisfactionem meritoriam clarè & perspicuè revelatam fuisse vel ex solo hoc Protevangelio tam clarum est quàm solem lucere in meridie cum sudum est. Vid. Magnif. Dn. D. Calovius Disp. de Fide Veterum in Christum p. 40. §. 29. usq; 33. qui præter argumenta alia invicta, etiam hoc pertractat falsus & à frivolis *Calixti* exceptionibus vindicat.

Similis Messiae *Ἰεσὺς θεὸς* venturi & passuri revelatio Patriarchæ nostro Jacobo in hac lucta facta est, quam cum Filio Dei susceperat. Is enim in eadem ipsi apparuit forma naturæ humanæ, quam olim ex B. Maria Virgine assumpturus erat, eundemq; de passione sua & morte quâ omnibus hominibus salutē erat acqvisiturn sine dubio informavit. Unde plenus lætitia Jacobus nomen loco novum indidit Penuel facies Dei, quòd viderit (cognoverit) Deum (secundam Deitatis personam incarnandam) facie ad faciem (in ea naturæ humanæ forma quam constituto tempore assumtura erat ut in eâ opus Redemptionis exequeretur) Neque putandum est hanc revelationē Jacobum sibi soli reservasse, nec suis enarrasse, contrarium potius ex eo manifestum est, quòd Filii Israël dicantur non comedisse nervum v. 32. in memoriam scil. rei gestæ, quòd vertebra femoris Jacobi luxata sit, cum Filius Dei in specie viri, tanquam venturus *Ἰεσὺς θεὸς* & futurus *Goël* cum ipso luctaretur. Quæ omnia prolixius deduci possent, si temporis ratio permitteret.

Quod ad II. Deitatem & satisfactionem Messiae tanquam ad salutem necessariam credi debuisse, probatur (A) A Messia Redemptoris requisitis: Verus Messias, in quem credendum & fiducia salutis adipiscendæ collocanda, non potest esse alius quàm Deus & homo in unitate personæ; nudus enim homo vel *ἀνθρώπος* iustitiæ divinæ læsæ debitam satisfactionem præstare non potest unde pro Messia agnoscere nequit. Si unicum peccatum suo onere hominem ad inferos depressit, ut Cainum, Judam, quis hominum toti peccatorum moli ferendæ par foret? Deus verò cum Spiritus sit, adeoque nec carnem nec sanguinem habeat, sanguis tamen à Messia effundendus esset, cujus interventu homo Deo reconciliari & à Satana liberari debuit,

debuit, humanam carnem assumere necessum habuit, ut interposito
 passionis & sanguinis sui $\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega$ perfectissimo ac in se abūdatissimo,
 genus humanū redimeret. At Messias in quem crediderunt veteres
 & fiduciam salutis adipiscendæ locarunt juxta Calixtinos & alios
 non est Deus & homo in unitate personæ, interposito passionis &
 sanguinis $\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega$ genus humanum redimens. Siquidem non constabat
 ipsis qualis persona Messias sit futurus, an homo nudus, an verò
 divina vel angelica natura unitus, an opus redemptionis passione
 & sanguine perfecturus, nec ne? E Messias in quem crediderunt Ve-
 teres non fuit verus Messias. Ita Fideles V. T. Atheismi nota infamant
 Joh. V. 23. alienos à testamenti promissionum faciunt Ephes.
 II. 12. à salute & vita æterna excludunt, cum omnis vitam æternam
 consecutus teneatur ad agnitionem Deitatis Patris Filiique. Joh.
 XVII. (2) *Ab expresso Scripturæ testimonio*, consanguinitatem fidei
 universalem nullo aut tempore aut loco affixæ, eundem $\pi\alpha\tau\epsilon\omega\upsilon$
 Deum colentis confirmante A&. XV. 11. Unde argumentamur:
 Quemadmodum gratia Domini nostri Jesu Christi fide apprehensa
 nos salvamur, ita etiam antiqui Patres ad Adamum Protoplasten
 salvati sunt. At nos gratia Domini nostri Jesu Christi fide apprehensa
 salvamur, quatenus credimus in Jesum Christum $\theta\epsilon\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omega\pi\omicron\upsilon$
 verum Deum & verū hominem, qui semetipsum pro nobis tradidit,
 ut nos à maledictione Legis redimeret, & sua obedientia Legi præ-
 stita justos nos constitueret Joh. XX. 28. Gal. II. 20. Rom. III. 25. E.
 & Patres antiqui ad Adamum Protoplasten gratia Domini nostri
 Jesu Christi fide apprehensa salvati sunt, quatenus crediderunt in
 Jesum Christum $\theta\epsilon\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\omega\pi\omicron\upsilon$ verum Deum & verum hominem, qui
 semetipsum pro ipsis traditurus erat; ut eos à maledictione Legis redimeret,
 & suā obedientia Legi præstanda justos constitueret. Vid.
 fusius Magnif. Dn. D. Calov. l. c. p. 31. seqq. (3) *Ab omni aliena salutis
 remotione*, ex A&. IV. 12. Quicumque omnes alias salutis vias
 excludit, nullum nomen sub cælo datum esse hominibus, in quo
 oporteat eos salvos fieri h. e. nullam rem nullū aliud medium salutis
 dari posse asserit, unicam viam à Christo salutis nostræ $\delta\epsilon\chi\eta\gamma\acute{\alpha}$
 $\eta\gamma\acute{\iota}\alpha\iota\pi\acute{\omega}$ confectam, stratam, sanguine consecratam Ebr. X. 20. pas-
 sione & morte obsignatam, omnium sanctorum in utroque Testamento
 pedibus tritam, vestigiis notatam constituit: Ille sanctos

utriusq; Testamenti una via salvari statuit. Atqvi Apostolus A^{ct}. IV. 12. &c. &c. E. Adeoq; in hoc nomine extra quod nō est salus gratiam Dei & salutem quærere debuerunt omnes Sancti quibzlibet temporibus, à mundi primordiis, & fide in Christum accipere peccatorum remissionem ab accusatione Legis absolvi, & salutis participes fieri. Cū abunde jam Majoris constet veritas Assumptionem subicimus.

ATQVI *Angelus sive vir cum Jacobo luctans fidelibus V. T. auxilio suo subvenit, misericordem ac beneficium se exhibuit, salutem atq; benedictionem imperavit, eosdemq; redemit, testante utriusq; Test. Scriptura.*

Ne cui fortean gemine istius vocis *Angelus & Vir* imponant, lubet iisdem explicandis aliquantum immorari. Ut rem ab ovo, quod ajunt, ordiar, Ebraeus מלאך quod Angelum significat, à Radice מלך quæ intercidit jam, nec occurrit uspiam, derivatur: olim tam non usitatum fuisse, mittendi, ablegandi significationem obtinuisse, ex Lingva Arabica deprehendimus, quibus ملاك malaca significat misit, ablegavit, à quo ملاك malakon Angelus. Adeoq; generaliter quemvis nuncium & legatum vice vel jussu alterius ad legationem aut aliud quoddam negotium expediendum missum designat, sive is sit visibilis invisibilis, sive corporeus sive incorporeus, ac proinde non nomen naturæ, sed officii est, observante Ambrosio in cap. I. Ep. ad Ebr. *Angelus (creatus) ex eo quod est, est Spiritus, ex eo quod agit, est Angelus, quia Angelus Græcè nuncius Latine dicitur; Sicut homo nomen naturæ, miles verò nomen officii est, sic qui erant Spiritus conditi à creatore Deo, facit eos Angelos mittendo eos nunciare quod jusserit.* Et Augustin. in Pl. 103. *Spiritus Angeli sunt: & cum Spiritus sunt, non sunt Angeli: cum verò mittantur sunt Angeli. Angelus enim officii nomen est, non naturæ: Qvaris nomen hujus naturæ? Spiritus est. Qvaris officium? Angelus est. Specialiter sumitur (A) pro legato Dei invisibilibus, spiritibus bonis, ministeria Dei obeuntibus Ebr. I. 14. qui circa pios castra metantur contra phalangem Diabolicam ut Gen. XXIV. 7. XXVIII. 12. XXXII. 1. Psal XXXIV. 8. XCI. II. CIII. 20. CIV. 4. CXLVIII. 2. Spiritibus item malis, quorum ministerio Deus in ultionem malorum, ad infligenda mala poenæ utitur,*
ut

ut Psal. LXXVIII. 49. (B) *Pro Legatis Dei visibilibus*, hisq; vel (a) *Prophetis* ut 2. Par. XXXVI. 15. 16. Hag. I. 13. Mal. III. 1. Conf. Matth. XI. 10. Marc. I. 2. Luc. VII. 27. (B) *Ecclesiasticis*, quia divinitus mittuntur, pro Christo legationem funguntur 2. Cor. V. 20. ejusdemque voluntatem hominibus interpretantes sicut Angeli Dei excipienda sunt Gal. IV. 14. ut Esa. XXXIII. 7. Mal. II. 7. Eccl. V. 5. &c. (γ) *Politicis* ut 2. Sam. XIV. 17. 20. (C) *Pro nunciis* aut legatis quibusvis ab hominibus missis ad aliquid vel perficiendum vel alteri nunciandum, ut Gen XXXII. 3. 1. Reg. XIX. 2. XX. 9. Prov. XIII. 17. XVI. 13. Esa. XIV. 32. XVIII. 2. Num. XXI. 21. XXII. 5. &c. (D) *Ἐξωχινῶς* de ipso Dei Filio dicitur Angelo illo increato creatorum Domino, idque in Scriptura passim, ut Gen. XVI. 7. 10. XXII. 11. XXXI. 11. 13. XLVIII. 16. Exod. III. 2. XIV. 19. XXIII. 20. 23. XXXII. 34. XXXIII. 2. Num. XX. 16. Jud. VI. 11. 2. Reg. I. 3. Jud. XIII. 3. Zach. I. 9. conf. Apoc. VIII. 3. Esa. LXIII. 9. Mal. III. 1. & in loco nostro parallelo Hof. XII. 3. non ratione natura, quasi naturæ sit Angelicæ sed officii, idq; propter Dei Patris per Filium ad Patriarchas & Prophetas in V. T. locutionem Ebr. I. 1. divinam ad redemptionem missionem Es. LXI. 1. consiliorum divinorum patefactionem Matth. XI. 17. Joh. I. 18. Notanda hic Regula: Quotiescunq; vel nomen Jehovah vel divina opera & divinus cultus Angelo in Scriptura tribuitur, toties intelligendus Dei Filius princeps militiæ celestis.

Altera vox explicanda est *VIR* de qua in Sect. Anal. num. V. prolixè, egimus, simulque notavimus quod Filii Dei quandoque sit propria, qui variis incarnationis praludiis in V. Test. se ostendit & cœn consiliorum divinorum perennis interpret & nunciis sub imagine viri sapiens apparuit, ob incarnationis certitudinem ac gloriam. Unde in Sancto V. T. Codice per excellentiam non semel appellatur *Uxor* Vir, ut Gen. IV. 1. Exod. XV. 3. Zach. I. 8. II. 5. VI. 12. Jud. XIII. 6. 8. 10. 11. Jos. V. 13. 14. XL. 3. 4. 5. XLIII. 6. conf. Apoc. VII. 2. VIII. 3. & Dan. X. 5. Conf. Apoc. I. 13. Dan. XII. 6. 7. Conf. Apoc. X. 5. Item *נָבִיא* ut Jer. XXXI. 22. Zach. VI. 2. XIII. 7. quæ loca de Christo nec de quoquam alio intelligenda esse alibi à Theologis nostratibus invicem demonstratum est. Videndus præ aliis Magnif. Dn. D. Calovig Syll. Theol. Tom. IV. p. 256. seqq. itemq; B. Dn. D. Dörflaus Pentad. Disp. III. ex Jerem. 31. p. 125. seqq. Satis itaque patet frequentato usu

nominis **אֵל** in Sacris Filium Dei appellari, sicut idem in N. T. Vir dicitur ut **אֵל**. II. 22. Ebr. I. 3. Quid pertinet Cabbalistica D. Seln. in append. ad libel. de voce Meimetah huius nominis ad Christum applicatio, quod Christus sit **אֵל**, is, qui humeris suis portat **נָא**, & **שׁוֹ** h. e. **אֶרֶץ** terram, **יָם** mare, & **שָׁמַיִם** cœlos, & est **אֵל** vir ille, **אֵל** sustentator, **יְהוָה** Dominus, **אֵל** omnipotens secundum divinitatem: Est etiā **אֵל**, **אֶדָם** homo, **יֵשׁוּעַ** Jesus **שְׁלֹמֹה** Salomo, vel **אָב** Pater, **בֶּן** charus **שְׁלוֹמִי** pacis. Sine quo Jesu nihil nobis remanet nisi **אֵשׁ** ignis & dominatio. Auferatur enim Jod ex verbo **אֵל** nec Jehovah nec Jesum habebimus, i. e. nullum Deum, nullum Salvatorem. Sic in presenti etiā loco per **אֵל** Vir Filius Dei significatur, quod omnes textus evincunt circumstantiā, & paulò post patebit clarius.

Cum igitur Filius Dei multoties tempore V. T. in corpore apparuerit, sciendum est hac corpora unita fuisse non (α) *ἐσσωδώς* essentialiter, qualis unio est inter personas S. S. Trinitatis quæ unam numero divinam essentiam participant. (quæquam unitatem potius quàm unionem in personis Trinitatis statuendam arbitremur, cum unio propriè sit eorum, quæ aliquando non fuerunt unum, & quæ saltem cogitatione sunt separabilia.) Non (β) *ἑσσωδώς* cuiusmodi unio est perpetua ac inseparabilis. Conf. Dn. D. Calov. Tom. IV. Syst. Theol. p. 277. seqq. Non (γ) *perichoristicè* quia non informabantur corpora sicut anima informat corpus & cum eâ unum compositum constituit. Sed (δ) *parachoristicè* & assistitivè per externam adhesionem qualis unio est inter corpus humanum & vestem, quæ assistentia consistebat in duobus, (1.) in motu, quia Filius Dei corpus assumptum movit, non motu vitali, sed ut motor unicus mobili. (2.) In representatione, Filius Dei à corpore isto tanquam suo tempore in carnem venturus quodammodo representatur. Fuit igitur schema carnis, non vera caro, apparuit *καὶ ἑμφανίσθη* & *καὶ ἐκφανίσθη*, non *καὶ ἑσώσθη*. Nihil proinde apparitiones istæ Veteris Testam. in schemate carnis factæ derogant veritati carnis Christi in N. T. nec ullum hic habent refugium Marcionitæ, Manichæi, Valentiniani & consimiles Hæretici qui veritatem Christi humanæ naturæ negarunt, affirmantes Christum non veram

veram hominis naturam, sed speciem duntaxat assumpfisse & cet
specrum sive *Φάντασμα* quoddam fuisse. Quod ipsum non tan-
tū dictū maxime horrendum est & blasphemum, sed fidem Chri-
stianam penitus evertit. Nam si *Φάντασμα* quoddam fuisset
Christus, utiqve totum redemptionis opus nihil aliud quā nuda
Φαντασία foret, atqve ita fundamentum omnis consolationis de-
strueretur, quæ ex *ὁμολογία* carnis Christi cum carne nostra est pe-
tenda: nec enim eadem essentia carnis satisfecisset quæ satisfacere
debuisse divinæ justitiæ laetæ.

Super est jam ut eorum examinemus sententiam qui per *ΩΝ*
non Filium Dei sed aliud quid intelligunt.

Non ergo hic locum habet. I. Quod Patres à nobis citati superius
Se& Anal. num. 6. tradunt adversus Jacobum certasse Diabolum
specie Esau indutum, volentem Jacobum proflernere, cui tamen
subvenit Angelus auxiliaris ne vinceretur sed vinceret. Etsi verò
Patrum canitiem meritò veneremur, huic tamen sententiæ propter
rationes jam adducendas adstipulari non possumus. Nam obstant
(1) Antagonistæ denominatio is enim *ΩΝ* dicitur, quomodo malus
Daemon quantum constat nupiam appellatur. *(2) Dimissionis dene-*
gatio. Antagonistam suum dimissionem petentem Jacobus dimit-
tere non vult, Diabolum verò eundem fuisse retenturum verisimile
non est. *(3) Benedictionis petitio & collatio.* Quis dixerit Jacobum à
Dæmone benedictionem petere voluisse, & Diabolum petitam
collaturum fuisse, cum non ipsius sit benedicere sed solius Dei? *(4)*
Nominis novi impositio, & impositi explicatio. Daemon jus nova homi-
nibus nomina, imponendi non habet adeoque neque ista nominis
permutatio à Dæmone profecta statui potest. Conf. quæ de nomine
Israël dicta sunt *Se& Anal. num. 38.* *(5) Loci appellatio & appellationis*
ratio, de qua actum num. 55. *(6) Obtena liberatio,* quando latabun-
dus exclamat: Et salvata est anima mea. Atqve hinc & ex plurimis
aliis apparet Jacobum non adversus Diabolum luctatum fuisse.
Male etiā præter Jacobum & adversarium ejus tertius aliquis stans
à partibus Jacobi. & eundem auxilio sublevans fingitur, cum nulla
non tantum ejus hic mentio fiat sed expressè etiam dicantur, Jaco-
bum remansisse solum, ab omnibus destitutum, & à nemine in acer-
rimum hoc agone adjutum præterquam ab eo, qui dicitur vidisse
quod

quod non praevaleret ei vers. 25. is autem ipse Jacobi Antagonista
erat duplicem sustinens personam, unam tentatoris alteram a
xiatoris. Conf. num. 6. Et quid obstat, si dicamus Jacobum in acer
rimo hoc agone etiam ab Angelis custodibus destitutum fuisse?
Quod enim Angeli custodes interdum deserant hominem ope sua
& auxilio, non duntaxat ex iusto iudicio, ipsi deserti, sed & pa
terno, sapienti ac inscrutabili Dei consilio homini pio non semper
ac assidue affixi sint, variis modis & exemplis ostendi & declarari
posset. Ipsum nostrum Salvatorem ab Angelis derelictum, nec pa
tienti legiones coelestes in suppetias missas fuisse legimus. Idco sic
quoque membra suo capiti assimilari debent. Vid. B. Dn. D. Dan
hav. lib. Consc. Tom. 2. p. m. 141. seq.

Huic vero assertioni suae fidem facere volunt, adducto ex Paulo
loco, qui habetur Eph. VI. 12. Ita enim Origenes l. supra cit. inter
alia: *Paulus*, inquit, *dixit nobis esse luctamen adversus principatus &*
potestates: Unde etsi Jacob luctatus est, sine dubio adversus aliquam ha
rum virtutum luctatus est, quas humano generi & sanctis precipue ad
versari & movere certamina Paulus affirmat. Nec aliter Hieron. l. c. in
quiens: *Juxta rationabilem & convenientem tanto Patriarcha luctam,*
talem illico luctationem fuisse credendum est, qualem hi habent, qui pos
sunt dicere: Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem &c.
Resp. Verba Apostoli non ita simpliciter accipienda sunt, ut pra
ter luctationem quae intercedit fidelibus cum Spiritibus malis nul
la statuatur alia, ita enim Apostolus sibi ipsi contradiceret, cum
alibi dicat: *Spiritum & carnem sibi semper adversari* Gal. V. 17. Sed
intentio Pauli ea fuit, ut doceret, iis qui Christo nomen dederunt
non tantum contra carnem & sanguinem h. e. homines & mundum
perversum, sed & cum primis cum Diabolo perpetuo in hac vita
esse decernendum, ac proinde *non idem finis* explicandum est
per *non solum* cujus rei exempla plura dabit B. Dn. D. Glass. Philol.
lib. 3. tr. 5. p. 490 seq. Deinde non negamus Diabolum in damna
piorum semper intentum esse, iisdemque movere certamina, ete
nim Nunquam bella piis, nunquam certamina defunt, Et quo
cum certet mens pia semper habet, hic tamen Satanam cum Jaco
bo in arenam descendisse negamus atque pernegamus, obstantibus
textus circumstantiis, ut jam demonstratum est.

II. Non minùs hic impingunt quamplurimi *Judeorum*, qui nŕatorem hunc faciunt Angelum bonum Esau, qui voluerit impedire Jacobum, ne intraret terram promissionis, eoqve efficere, ne complerentur in ipso benedictiones, sed in semine Esau. Quam *Judeorum* glossam recenŕet B. Lutherus in au eo suo ad h. l. comment. his verbis: *Rejicienda etiam est Judeorum glossa, qui fingunt virum luctantem cum Jacob fuisse Angelum bonum, qui fuerit custos Esau, cum pro suo officio quod ipsi debebat, cppoŕuisse se Jacob, & cum eo pugnasse. Angelum autem victum flevisse, & rogasse ut se dimitteret.*

Hi variis modis falsi sunt. (1.) In eo, quod Esavo certum aliquem ac unicum ipsi asŕiduum & quasi alligatum Angelum custodem associant. Quæ assertio fundo sacrarum literarum non est subnixa, homini non unum aliquem Agelum; sed totas turmas atqve phalanges associanti Genes. XXXII. 2. 2. Reg. VI. 17. Psalm. XXXIV. 8. XCI. 11. Zach. III. 7. Luc. XVI. 22. Ebr. I. 14. cùm homo plures sibi insidiantes habeat Dæmones Luc. II. 26. totidem Angeli custodes eorum vim reprimentes opponendi sunt. (2.) In eo, dum statuunt angelum hunc Jacobum promissi à Deo facti defraudare voluisse, quod ipsum Angelorum bonorum bonitati & sanctitati Matth. XXIV. 31. Marc. VIII. 38. omninò derogat. Falsum proinde est, Angelum bonum Esavi custodem voluntati divinæ & ordinationi resistere voluisse, quæ decretoria sententia in Jacobum jus primogenituræ & benedictionem jam contulerat, cùm Angeli nihil vel contra vel præter Dei voluntatem faciant, unde in oratione Dominica oramus; Fiat voluntas tua sicut in cœlo ita etiam in terra. Insolubile est, inquit B. Dn. D. Dannhav. Gamal. Hebr. Teut. p. 13. quod fati divini nexibus innodatum, quod æterno ac indelebili decreto fixum est, quod Deus finxit, nemo refinget, quod simpliciter fieri ac esse jusŕit, fiet, erit, stabit: qui in cœlo jactus est calculus, jacebit immotus, quem movere id sit γεμαχέν; cui refragari id Nomini divinitatem abrogaret; quem oppugnare id sit insanire. Imò si Angelus iste Esavum heredem promissionum constituere voluisset, quomodo Jacobo animam addere, palmam deferre, benedicere potuisset? quem fortitudine sua prostravisset potius, ut vo-

Iunitatis & propositi sui compos fieret. Ingentem enim vim & potentiam Angelorum testatur Scriptura Gen. XIX. 11. 2. Reg. XIX. 35. Dan. VI. 23. Joh. V. 4. Act. V. 19. Apoc. VII. 1. &c.

Quæ hic nobis obijciunt, maximam eorum cecitatem potius arguunt, quàm ut in recessu aliquid habeant. Dicunt enim (1.) Nescivisse Angelum ad Jacob benedictionem pertinere. Resp. (a) Quomodo dici id potest de Spiritu scientissimo Matth. XXIV. 36. intelligentissimo, qui res humanas per naturam intelligit, futuras quoque, quantum ex conjecturis & figuris capere potest, aut quantum Deus ut voluntatis suæ interpreti manifestat. (ß) Deinde hoc asserto sibi ipsis contradicunt. Si enim Angelus benedictionem ad Jacobum pertinere ignoravit, quomodo eandem à Jacobo in Esavum transferre in animo habuit? Ignorant enim nulla cupido.

Dicunt (2) Deum ita robur addidisse Jacobo luctanti, ut vinceret Angelum, Angelum autem victum flevisse, quòd pravalere non posset, & Esavus benedictionis non fieret particeps. Cui sententiæ robur quarunt in verbis Osee cap. XII. 5. flevit & rogavit eum, quæ ad Angelum referunt. Resp. Perperam hæc verba ad Angelum trahuntur. Obstat enim verborum series & connexio, quia verba principem se gessit, potentiâ valuit, flevit, supplex oravit, in continua serie posita ad eundem nominativum Jacob referenda sunt. Rectè Coccejus: Jacobus, inquit, rem habuit cum Angelo, qui tentavit eum, & Jacobus eum agnovit, & plorata ac supplici prece extorsit ei benedictionem. Nam flere & supplicare non est Angeli progredi nitentis, sed Jacobi retinentis, & benedictionem petentis ac exambientis. Sed de loco Hoseæ plura paulò post dicentur.

III. A janua aberrant Pontificiorum nonnulli, & Photiniani, exitiales Antitrinitariorum simiæ, Virum cum quo luctatus est Jacob Angelum creatum fuisse operosè contendentes.

Repugnant sanè commento huic Photiniano-Papistico (1) *Benedictionis petitio* vers. 26. ejusdemque collatio vers. 29. quæ creato Angelo tribui non possunt. (2) *Angeli appellatio*, dicitur enim אֱלֹהִים vers. 28. 30. à cujus vocis propriâ significatione, quâ solum Deum notat, recedendum non est, nisi textus circumstantiæ

Rantia aut alia rationes prægnantes diversum svadeant. Imò
 Angelo creato uni nusquam nomen **אלהים** tribuitur. (3.)
Nominis Ismælis impositio, quæ Jehovah expressè tribuitur 1. Reg.
 XVIII. 31. Conf. Gen. XXXV. 9. seqq. 2. Reg. XVII. 34. (4.) *An-*
geli cum hominibus conjunctio vers. 28. is enim hic intelligitur, qui
 strictè hominibus opponitur, hic autem non Angelus aliquis
 creatus est, sed Deus ipse. (5.) *Loci denominatio* vers. 31. Nuspiam
 Angelum aliquem creatum loco alicui nomen dedisse legimus
 Penueis, Facies Dei, ob apparitionem angelicam ibi factam,
 sed solum Deum. (6.) *Phmsis* **אלהים פנים אל פנים** explicatio.
 Dicit enim Jacob vidisse se **אלהים פנים אל פנים** Deum
 à facie ad faciem, i. e. in ea forma naturæ humanæ, quam suo
 tempore ex Maria Virgine assumpturus erat. Angelus autem crea-
 tus in carnem venturus non erat, sed potius ipse Dei Filius (7.)
subsecuta liberatio, qualis nemini Angelorum creatorum vendica-
 tur, de qua superius plura num. LVIII. (8.) *Loci paralleli collatio*
 Hos. XII. 3. 4. Ubi nota (α) Hunc luctatorem vocari **אלהים**
 vers. 3. quo nomine unus creatus Angelus nuspiam designatur,
 ut paulò ante observatum est. (β) Jacob Angelum adorasse cum
 lacrymis & misericordiæ ac benedictionis impetratione, cum
 lacrymis non arte eliquatis, non Esavicis, quibus jactura primo-
 genituræ; Non Israëlitis, quibus defectus carniū Num. II.
 non Hamanicis, quibus dignitas Mardochai deplorata est; sed
 Petrinis illis analogis Marc. XVIII. 72. gemitibus ac suspiriis co-
 mitatis, cum lacrymis veræ poenitentia, fideiqve ardentis, quas
 desiderium summi boni & benedictionis divinæ exsudat. Quæ
 non nisi in verum & æternum Deum fertur, nequaquam verò ad
 creaturam dirigi debet, postulante ita tota Scriptura Sacra Matt.
 IV. 10. Deut. VI. 13. Rom. X. 13. Dicitur enim **וַיִּתְחַנֵּן לוֹ** &
 supplex oravit eum, ob impetrandam **חַן** gratiam, denuoque
 sibi benignam faciem conciliandam, omnibus modis subiectum
 se exhibuit. Hic enim vocis illius est usus. Vid. 1. Reg. IX. 3.
 VIII. 19. 33. Esth. IV. 8. VIII. 3. Gen. XLII. 21. Deut. III. 23. Job.
 VIII. 5. IX. 15. XIX. 6. Psal. CXLII. 2. (γ) Jacob Angelum, cum
 quo luctatus est, in Bethel invenisse, Angelus verò in Bethel in-
 ventus creatus non fuit, sed verus Deus, cui altare extruxit &

sacrificia obtulit, quæ non nisi Deo debentur, imò qui sonora voce testatus est se verum Deum, Gen. XXVIII. 13. 19. ac se Deum in Bethel vocavit Gen. XXX. 13. XXXV. 1. (d) Angelum intelligendum esse illum, cujus memoriale sit Dominus Deus exercituum, qui non alius est, quàm ipse Dei Filius. Exod. III. 14. Vid. Magnif. Dn. D. Calov. Annotat. Anti-Grot. in Hoseam, & Syst. Theol. Tom. IV. p. 233. seqq.

Sed videamus jam, quibus telis nos sententiæ istius patroni adorianantur. *Objiciunt* 1. *Pererius* in Gen. p. 1155. & *Enjedinus* p. 37. quod & homines & Angeli nobis benedicant. Resp. Non denegamus hominibus & Angelis benedictionem, quæ desiniente B. Dn. D. Dannhavr. Hodol. p. m. 510. est Virtus, alteri in nomine Dei, ex pio devoto corde quævis bona & malorum aversionem adprecans, cum ipso gratias agens, eumque affectum pro viribus opere ipso demonstrare satagens, nec minus divina dona cum precibus & gratiarum actione suscipiens. Ast benedictio ista est tantum causarum instrumentalium. Jacob verò ab Antagonista suo tanquam causa salutis ac benedictionis principali rogavit benedictionem, quam eidem etiam ut causa principalis impertivit. Quæ benedictio solius Filii Dei est, benedictionis omnis fontis, unde in abstracto vocatur *יְיָ* salus ipsa. Gen. XLIX. 18. Esa. XXV. 7. LII. 16. LXIII. 11. Conf. A& XIII. 47. utpote qui unicum est salutis fundamentum, 1. Cor. III. 11. auctor aternæ salutis omnibus. Ebr. V. 9. Conf. quæ dicta sunt superius Syll. 2. lit. C. & B. Clotz. Angelol. pag. 241.

Objicit 2. *Pererius*: Quod fuerit Angelus quantum ad personam, quantum verò ad representationem & auctoritatem Deus, ita enim scribit: *Personaliter erat Angelus, repræsentativè autoritativèq; Deus*. Nec aliter *Enjedinus* p. 37. Hic Angelum dici Deum, non quia fuerit Deus, sed Dei Patris Legatus: siquidem Dei Legatus nomen & Personam legantis & mittentis sustineat. Delrius in glossa liter. ad Gen. 32. *Literali sensu verus Angelus fuit iste luctator, secunda persona Sanctissimæ Trinitatis personam gerens, non ipsa persona secunda in assumpto corpore, verum in typo duntaxat*. Qui Augustinum secutus videtur 1. 16. de C. D. c. 39. inqvientem: *Hoc nomen (Israël) illi ab Angelo impositum est, qui cum illo fuerat in itinere de Mesopotamia redeunte*

redeunte luctatus, typum Christi evidentissimum gerens &c. Resp. (1)
In Textu nulla est inter Deum, qui per Angelum se patefecerit, & Angelum distinctio, siquidem Angelus ille, qui cum Jacob luctatus est, Deus fuisse perhibetur vers. 20. 28. Hof. 12. (2) Legato non fas est ea quæ Regi sunt propria & ipsi soli strictissimè vendicantur, sibi aut arrogare, aut tribui citra læsæ Majestatis crimen permittere, utpote nomen personæ, titulum Regis, insignia, coronam, Reginæ thalamum & quæ sunt alia. Ita Eg. Legatus Imperatoris non potest dicere: Ego sum Imperator in casu reſo, quia Imperatoris vices sustinet. Ministri Ecclesiæ, Legati Christi dicuntur 2. Cor. V. 20. Ep. VI. 20. nō tamē Christus appellari possunt. Ipse Christus legatus Patris est, voluntatem Patris sui cœlestis nobis interpretans, quis verò ipsum Deum Patrē dixerit? Negam⁹ ergo Angelum creatum posse Dei nomen aut personam sustinere. Deus enim gloriam suam alteri essentialiter à se diverso non dat Esa. XLII. & XLVIII. Ab Angelica etiam humilitate id alienum est, nec ullo Scripturæ exemplo confirmatum, quin contrarium potius, quòd attributa divina sibi tribui recusaverit, luculentum est ex Apoc. XIX. & XXII.

Objicit Enjedinus (3.) Hunc luctatorem supplicasse, & dixisse, Dimitte me: Jacobum illum abire volentem quasi invitum retinuisse. Quæ sint indigna & inconvenientia Deo æterno. Resp. Aliud est tentatio, aliud supplicatio. Quando dimitti voluit Angelus, non supplicabat, sed tentabat Jacobum, utrum constans in fiducia mansurus sit; non quasi ignoraret fidem ejus, sed ut adversitate quasi igne probatam contra quavis adversa confirmaret, & toti mundo notam faceret. Verba præ se ferunt severitatem, affectus interim bonus est, ut Jacobo, cum quo ipsi res est, commodet. Neque sequitur: Angelus dixit ad Jacob: Dimitte me, E. Jacobo supplicavit. Ipse Deus Israël dicit ad Moſen Exod. XXXII. 10. Dimitte me ut irascatur furor meus adversus eos, Ergone Deus Moſi supplicavit? Nequaquam, Moſes potius supplex eundem orabat, ut memor promissionum & fœderis sui populo parceret. Neque invitus Jacobus Filium Dei retinuisse dicendus est, quamvis enim reverà abire voluerit, non tamen voluntate absoluta, ubi nulla conditio intervenit, quis enim voluntati ejus resistet? Rom.

IX. 19. sed voluntate conditionata ac hypothetica, inclusam habente conditionem vel retentionis vel dimissionis, si scilicet Jacob volentem abire dimiserit, nec precibus retinuerit, unde etiam instante Jacobo precibus in actum deduci non potuit. Frustrâ sanè alias imò impiè abitum ipsi denegasset, nisi sperasset esse eundem conditionatum, sperans fore, ut si eum firmiter tenuerit, benedictionem quoque sit impetraturus.

Objicit Enjedinus p. 36. (4.) Hic athleta fuit infirmior homine, utpote quem vicit Jacobus, E. non fuit Deus Israël, quippe qui est omnipotens, & vinci ab homine nequit. Resp. Negamus, Athletam hunc infirmio rem homine fuisse, aut alicujus impotentia ex eo argui posse, quòd à Jacobo victus sit. Non enim usus est potentia sua absoluta, utpote quam nulla creatura retardare aut inhibere potest Esa. XIV. 27. Dan. IV. 35. quia Jacobum non vincere solum sed prosternere etiam ac in nihilum redigere potuisset; sed certæ œconomiz, per quam Jacobo misericorditer condescendit, secundum infirmitatem ejus ita se accommodans, ut vires assumpti corporis non aliter moderaretur, quàm ut Jacobus victoriam referret, non quidem ex viribus nativis ac propriis, sed per vires dativas cœlitus erogatas, misericordia & auxilio colluctatoris sui Filii Dei communicatas, qui vires eidem addidit, ut prævalere posset. : יפיו זרעו וריו פירו אכיר ועקב : *Roborata sunt brachia manuum ejus, à manibus robusti DEI Jacobi!* Gen. XLIX. 24. Ita potentia Filii Dei paternæ erga Jacobum misericordiæ favore tinctâ & temperata erat, ut nihil quicquam facere posset, quod veritati suæ & promissioni aut saluti Jacobi officere videretur. Constans enim est Deus & fidelis in suis promissis, & verbum ejus est verbum veritatis. Nihil apud eum est impossibile nisi quod non vult Gen. XVIII. 14. Jer. XXXII. 17. 27. Zach. VIII. 6. Matth. XIX. 6. Marc. XIV. 36. Luc. I. 37. XVIII. 26. Eph. III. 20. Unde cum certa fuerit & immutabilis Filii Dei Jacobum benevolè respicientis sententia de eo in Patriam reducendo, vi divini promissi Gen. XXVIII. 15. haudquaquam fieri potuit, ut in nihilum eundem redigeret. Potentia igitur Dei h. l. non consideratur absolutè nullo habito respectu vel ad certam *circumstantiam* vel ad alia attributa, veritatem scil. sapientiam, justitiam

tiam & divina voluntatis propositum; sed relatè cùm respectu ad eadem, quomodo Deus nihil agit quod Sapientiæ, Justitiæ, Misericordiæ vel Veritati suæ repugnet & adversetur. Quo respectu invincibilem ligare, & omnipotentem vincere possunt piorum preces; exemplo Loth Gen. XIX. 22. Moïsis Exod. XXXII. 10. Ephraim Jerem. XXXI. 20. Labet hæc paulò dilucidius explicatè similitudine à Patrefamilias mutuata, quam recenset Brent. ad Luc. 4. p. 2720. Finge, ait, Patrem quendam familias, amissis clavibus suis ad clausas ædium suarum fores accedere. Ibi, quia nemo domi est, qui aperiat, & ipse claves amisit, rectè dicere solet, non possum in ædes meas intrare. Quid ita, annon potest fores suas violentia effringere & ædes intrare? Potest. Sed alia est potentia ejus violenta, alia ordinata. Si quicquam violenter agere voluerit, potest non solum fores ædium effringere, sed etiam ipsas ædes ferris, ascillis & securibus subvertere. Sed si voluerit per ordinatam januam, non effracta fera, intrare ædes, certè id non potest, nisi clavem habeat. Hucusque Brent. Idem de Antagonista Jacobi Filio Dei cogitandum est, qui, si usus fuisset absoluta & imperferutabili sua omnipotentia, Jacobum non modò vincere, sed in idu oculi enecare potuisset: sed si promissiones suas Jacobo factas respiciat, non potest quicquam facere, quod misericordiæ & veritati ejus officeret, unde non potest Jacobum quamdiu is promissionibus innititur vincere, si attendatur quæ omninò attendenda est potentia ejus revelata. Rectè ergò dicitur: Filius Dei non potuit Jacobum vincere, non quòd ipse impotens esset; sed quòd propter fidem Jacobi, promissiones apprehendentem & propter veritatem suam revelatam non posset.

Obijcit Enjedinus (5.) Cùm ait Jacobus: Vidi Deum, & salva facta est anima mea, ipsum non dicere, se adeò salutem esse consecratum, quia viderit Deum, sed gratulari sibi, quòd cùm Angelum, quì personam Dei sustinuisset, viderit, non tamen mortuus sit: Quia à conspectu Dei, aut Angeli mortem secuturam putarint, ut historia Gideonis & Manue ostendat. Resp. Sponte jam corrumpit Enjedini exceptio ex dictis ad Object. 2. quæ conficta est, nec ullum in textu habet fundamentum. Jud. VI. 22. item XIII. 22. quæ allegat, Angelus increa-

increateus intelligitur, Filius nempe Dei, quod textus *ἡσυχίας* evincunt. Aliàs non negamus, sanctos etiam qui carnem adhuc circumferunt, quoties apparuerunt ipsis Angeli horrorem concepisse, solatio tamen statim abactum; verum hic Angelum talem non intelligi sufficienter hucusque demonstratum est. Quando verò Deus visus dicitur dist. inter divinam essentiam & œconomiam. Divina essentia visa non est, ac proinde manet invisibilis, *ὁμοιοφανὴς* verò in corpore & aspectabili forma videri voluit. Vid. plura apud Magnif. Dn. D. Calovii Armin. p. 65. seqq.

(6.) Pererius suæ sententiæ argumentum invenisse se credit Hof. XII. Ita enim ille: *Eum, qui luctatus est cum Jacobo, fuisse Angelum aperte nos docet Hoseas cap. 12. ita loquens de Jacob: In utero supplantavit fratrem suum & in fortitudine sua directus est cum Angelo, flevit & rogavit eum, & ibi locutus est nobiscum. Ecce tibi luctatorem illum appellat præcisè Angelum, quomodo nuppiam reperire est in Sacris literis appellari Filium Dei: Nam ubi vocatur Angelus, ibi semper adjungitur aliquid, quo significatur non vocari eum Angelum quantum ad personam, sed quantum ad similitudinem quandam muneris Angelici, & ideo dicitur Magni Consilii Angelus, & Angelus Testamenti. Conspirat Enjedinus: Deum, inquit, & Filium nuppiam vocari Angelum, nulli enim Angelorum dixit Pater, Filius meus es tu. Ita quoque Hof. 12. ad Angelum creatum trahit, quæ de Angelo increato accipienda sunt Grotius. Resp. Athletam hunc apud Hoseam dici Angelum non negamus, sed Angelum creatum eum fuisse demonstrandum erat, contrarium nos probavimus superiùs. Probat id Périerius, quod Luctator iste appelleretur præcisè Angelus, quomodo nusquam reperitur in Scripturis appellari Filium Dei. Quo ipso ultrò ignorantiam suam prodit Pererius, Filius enim Dei Angelus dicitur non cum addito tantum, ut מלאך פניו Esa. LXIII. 9. מלאך הברור Mal. III. 2. מלאך ויהוה Gen. XVI. 7. 10. XXII. 34. Jud. VI. 11. XIII. 3. 2. Reg. I. 3. מלאך מלך Job. XXXIII. 23. מלאך האלהים Exod. XIV. 19. מלאך הנהל Genes. XLVIII. 16. &c. Sed sine addito etiam מלאך Exod. XXIII. 20. XXXIII. 2. Num. XX. 16. & cum ה Emphatico מלאך Zach. I. 9. II. 7. Quæ dicta non possunt, nisi de vero Deo intelligi, quod alibi invictè nostrates demonstrant. Vid. Dn. D.*

Dn. D. Calov. System. Tom. IV. p. 5. seqq. Quod verò Enjedinus evincere conatur. Filium Dei nusquam vocari Angelum adducto loco Ebr. I. 5. ubi nulli Angelorum dictum profertur Filius meus es tu, in re seria ludere videtur. Nec enim simpliciter verba Apostoli sumenda sunt, cum Spiritus illi expressè vocentur Filii Dei Job. I. 6. II. 1. XXXVIII. 7. Sed limitate & cum certa restrictione. Nullus Angelus creatus accepit nomen Filii Dei, ut Deus ad ipsum dixerit ab æterno, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ubi de Angelis creatis sermonem esse patet ex oppositione Christi qui ex eorum censu eripitur, vers. 4. qui proinde manet Angelus increatus: dicitur Angelus ἐξ οὐκινῶς quia ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ tanquam legationis ad genus humanum autor, consiliarius, executor, quia Angelorum Dominus & caput, non ratione ὁμογενείας vel communionis ejusdem cum Angelis creatis naturæ Ebr. II. 16. sed dominio, quia inde ab initio missus est ad homines peccatores. Primus scil. in Paradiso Evangelii preco, qui Patriarchis & Prophetis locutus est, iis viam salutis æternæ consequendæ monstravit &c. Grotius prolixius refutat Magnif. Dn. D. Calov. Annotat. Anti-Grot. in Hos. item Comment. in Gen.

Cætera quæ hic obijciunt adversarii ita comparata sunt, ut à quoquam facillimè falsitatis convinci possint. Sequitur ergo Conclusio.

ERGO Angelus sive Vir cum Jacobo luctans est verus Deus, & in cum Fideles Veteris Testamenti crediderunt, in eo fiduciam salutis consequendæ collocarunt, eundemq; tanquam verum Deum & Goclem suum cognoverunt.

SECTIO PORISMATICA.

Superest, ut Porismata quædam rationem temporis habentes breviter producamus. Quamquam enim ea ex hætenus dictis multò plurima à quocunque facillimè deduci possint, non tamen gravabor unum vel alterum apponere.

I. Lucta Jacobi vera fuit, non imaginaria. Confirmatur (1.) Colluctatoris denominatione, qui **ΩΝ** dicitur. Conf. Sec. Anal.

M

Num.

Num. V. Verbi **קכח** *emphasi*, de qua actum Sect. Anal. Num. IV. (2.) *Durationis adjuncto*, cum demum aurora clarescitur deserit, adeoque per longum temporis spatium duraverit. (3) *Collocutionis descriptione*. Nec enim aliter colloquium quo inter luctandum ubi sunt descripsit Moses, quam sicut in ipsa lucta se habuit. Sicut Jacob recitavit, inquit B. Lutherus, ita Moses scripsit historiam. (4) *Femoris luxatione*. Imaginatio, quæ multum sapere quidem potest, claudum aliquem efficere nequit. (5) *Jacobi fletu atque precatione*, Quæ Osee XII. 3. describuntur. Contrarium statuunt R. Mose Ægyptius p. 310. p. 2. c. 42. ex R. Chijah, item Rupertus & Thomas, sed asserto suo ex textu fidem facere nequeunt.

II. *Non omnis simulatio est illicita*. Ut ea, quæ divinæ voluntati & charitati proximi non adversatur. Ita h. l. Filius Dei simulabat se hostiliter cum Jacobo agere, affectu interim paterno eum prosequitur, ut fidem ejus toti orbi reddat conspicuam. Ita simulabat Deus se velle naticidium Abrahami, item erga Chananzam, quæ simulatio nihil erat aliud, quam fidei probatio, & ejusdem coram universo mundo declaratio. *Illicita* autem est simulatio, quæ divinæ voluntati proximique charitati repugnat, qualis est simulatio papæ religionis rituum ceremoniarum, aspersorum, lustralium, rosationum, processionum, quæ signum bestię proprium ac distinctivum colitur, quæ quis scorto se Babylonico ad amplexum prabet, idololatrias obfirmat, infirmos scandalo offendit. 1. Cor. X. 21. 1. Thes. V. 22. Vid. B. Dn. D. Dannhav. Lib. Consc. Tom. I. p. m. 651. seq.

III. *Jacob clauditate triumphi sui admonebatur*. Non aliter ac Cocles, qui accepto vulnere claudus factus est, cui cum cruris vitium obiectaretur, per singulos, inquit, gradus admoneor triumphi mei Plutarch. in Publ. Item: *Philippus Macedo*, cum accepto in coxa lancea ictu in clauditatem incidisset, laudi hanc sibi vertebat apud calumniatores, referente Cæll. 8. c. 5.

IV. *Atala natura, monstrositas corporis, cæcitas, aliique corporis defectus homini pio exprobranda non sunt, nec eorum causa severius de quoquam judicandum*. Spectanda enim sunt tanquam cælitus immissa Exod. IV. 11. Quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum aut surdum, aut sensibus valentem, aut cæcum? nonne

nōne ego. qvisum Jehova? Nullus, ait Augustinus quæst. 8. in
 Exod. nisi insipiens crediderit, aliquid homini secundum vitia
 corporalia accidere, quod Deus nolit. *Ad gloriam numinis cele-
 brandam* Johann. IX. 3. *Ad commiserationem excitandam*, ut homo
 videns coram se cæcum commiseratione ejus tangetur, calami-
 tatis humanæ à primo lapsu attractæ recordetur, sciatque viden-
 di facultatem Deum non jure sibi debere, sed gratis tam corpo-
 ris quàm animi bona conferre universus, quæ cum uni vel alteri
 eripit, non injustè agit, nec enim aufert debita, sed pro suo pla-
 cito non donat gratuita: *Ad peccatorum sufflinationem*. Quàm
 spiritus extulisset Mephiboseth, si Absolomi pulchritudinem ha-
 buisset, quàm depressisset eosdem Absolom, si claudicaret?
 quoties qui periisset, nisi periisset? præstaret divitem epulonem
 fuisse Lazarum, Saulem mansisse Agasnonem (si abusum & pœnam
 intuearis, non si libertatis meliorem usum, & amorem divinum)
Aliis gratia divine donis compensata. Unde in cæcis, surdis, mutis,
 pygmæis, naturæ defectum ingenij præstantia, acumine auditûs,
 imaginatione & memoria exquisitiore, scientia, judicio, facundia,
 prudentia compensari reperimus, & hoc quicquid est aloës alio
 melle dulcorari. *Homerum* cæcum fuisse fatentur omnes, quam-
 vis unde cæcitatem illam contraxerit non satis convenient. Ta-
 men ut Poëta de eo canit:

Hic oculos gessit sub pectore, nobile monstrum;

Omnia qui vidit terramq; hominesq; Deosq;

Omnia qui potuit cernere cæcus erat.

Didymus Alexandrinus, præsul *Cæsariensis*, cæcus fuit à puero,
 nihilominus Dialecticam & Geometriam didicit, scripsitque
 commentarios in Psalmos & alios libros Biblicos, tantaque in
 docendis Sacris literis accuratone pollebat, ut canum Hierony-
 mi caput ad sui auditionem pellegerit. Ita enim præmio Hoseæ
 scribit Hieron. Cum essem *Alexandriæ*, vidi *Didymum*, & eum
 frequenter audiui, virum sui temporis eruditissimum, rogavi-
 que eum, ut quod *Origenes* non fecerat, ipse compleret, & scriberet
 in *Oseam* commentarios, qui tres libros me petente distavit,
 quinque quoque alios in *Zachariam*. Plura *Exempla* de *Diodoro*
Stoico, *Cn. Aufidio*, aliisq; dabit *Textor Offic. cap. 58. p. m.*
 164. seq.

V. *Claudicatione Jacobi posterorum magna patris claudicatio notatur.* Hi enim sincero corde Deo minimè adhærebant. Unde Elias i. Regum XVIII. 21. ita invehitur in populum Israëliticum: Usque quo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et Regnum Israël decem tribuum in specie ita dictum, & à regno Juda distinctum mulieri claudicanti assimilatur Mich. IV. 6. 7. Zeph. III. 19. propter claudicationem ejecta atque afflicta adeo, ut vix incedere possit amplius, & ex debilitate ista, ruina ejus & in æternam damnationem lapsus spontè subsequeretur, nisi ad Christi regnum converteretur. Hinc monet Apostolus: Facite ut recti sint ingressus pedibus vestris, ne claudicatio aberret à via. Ebr. XII. 13. h. e. ne fortè si quis jam claudus est ex pedum infirmitate, novo offendiculo periclitetur, & salutis jacturam faciat. Ita etiam claudicat Schola Syncretica, cum mendacio quovis modo colludens, (*Vid. B. Dn. D. Dannhav. Myster. Syncret. detect. p. m. 5. seqq.*) quâ, quod de Alexandro Severo Imperatore traditur, in eodem larario Christus cum Orpheo, & Apollonio colitur, dicens Ave quibus DEUS Cave Matth. VII. 15. Hanc acerrima Domini interminatio manet, quæ habetur Apocal. III. 15. 16. Scio opera tua; quia neque frigidus es, neque calidus, utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

TANTUM!

SOLI DEO GLORIA!

הללויה

סוף (*) סוף

Qui colluctatus Patriarchæ est, Angelus haud est
Nudus; sed Summi Filius ipse DEI.
Pagina restatur divina: profana faceffant
Somnia Calixti; lucis egena sacræ.
Ut Jacob jam victori benedixit Jova:
Sic adsit studiis gratia dia Tuis!

Abr. Calovius D.

OMnibus est seclis res admiranda: Jacobum
Luctando immensum detinuisse DEUM.
Non TE dimittam, mihi nisi sis fausta precatus:
Vox fidei est; cordi vox imitanda pio.
Detinuit tamen, & retulit quæcunq; petebat;
Det DEUS, ut similis fors Tibi Amice fluat!

Johannes Meisnerus D.

Invasit Dominus Jacob, dum nocte remansit
Solutis relictis omnibus.
Colla diu gravibus postquam tentata lacertis
Pugnante Jacob fortiter.
Ipse Dei Natus voluit certamine totis
Suis nec uti viribus.
Hinc Victor Jacob, stupefactus robore tanto
Homo Deum quo vicerat.
Pugna jam, Pilarik, pandis mysteria, magna
Referre digne præmia.

Johannes Andreas Qvenstedt,
SS. Theol. D. & P. P. h. t. Decanus.

Imbellis bellat Jacob, vincitque potentem
Adversis invictâ mente DEUM, Dominumq.
Detinet usque Auroræ exortum Servus inermis
Infirmis firmæ fidei manibus. Solidentur
Ut promissa sibi, devotô corde precatur.
O miram Fidei vim! Rem dum mente revolvis
Assiduâ, Pilarik, Domini Te gratia dîtet.

*boni ominis causa deproperabat
Witteberge*

D. Joh. Ad. Scherzer / S. S. Th. Prof.
Ord. ingenui Præsulatûs Miss. Canonic.
Acad. Lips. Decem. Vir & Alumnor. Elect.
Ephorus.

Lucta gravis Jacob mysteria magnaprehendit,
Hæc bene scrutari plura monere potest.
Hæc tua nunc cura & meditatio, FAUTOR AMANDE
Pergas scrutari mystica verba Dei.
Hocce pium studium Patria florebit ad usque,
Civibus atq; tuis commoda magna dabis.

Johannes Deutschman D.

Cœlestem pugilem mortalis vicit: Amoris
Vis summa nempe vicerat prius DEUM.
Aurorâ pingente polum decesit arenâ:
Oriens ab alto namq; luce aliâ haud eget.
Hæc qvi proponis, duram sic vince laborem;
Quò luce tandem patriam decores Tuam.

*benivoli affectus testandi ergo
fecit Witteberge,*

Georgius Mœbius, S. S. Theol.
Doct. ejusdemq; in Acad. Lips.
Prof. Publ.

Acto

A Rsto contulerant quondam Iustantia nexū
Pectora pectoribus, Jacob homo, atq; Deus;
Mortali benè cedit opus: succumbit Jōva.
Hæc fidei virtus! vincitur ipse Deus.
Hanc luctam, Pilarik, doctæ dum indagine mentis
Lustras; tergemino dignus honore cluis.

*Andr. Sennertus, P. P. Acad. Sen.
& h. t. Decanus.*

Prodite ruptis nubium claustris Sacræ
Mentes, beato quas fovet, Cælum sinu.
Jacta est palæstra. Qvale non vidit chorus
Effulgurantum siderum, cernet neq;
Certamen oculis nobilem scenam struet.
O res stupenda! debilis Summum DEUM
Aggreditur homo; stupete: *Germani* pavens
Chalybem *Jacobus*, impetu vincit gravi
Pugilem potentem; dexteris plausus date:
Benedictionem præmium *luctæ* refert;
Ovate: Fallor: an rotas roseas quoq;
Morata, tenebras distulit nigras polo
Fugare mater Memnonis? Stellæ ferunt
Terrestitisse, Phosphoro vagum gregem
Cogente. Prodi patrio mihi solo
Amice juncte; pasce pectoris famem
Spectaculo hoc. Quid? pulpitum celeri pede
Jam scandis, ore mysticam pugnam docens
Non indiferto. Panno scilicet cluis.
Arena Martis Hungarus campus paret,
Tinctus Geloni sæpè sanguinis notis:
Industriæ sic Leucoris circus Tuæ;
Isto & rigatus prælio, Victor quò abis.

Ita

Ita vince PILARIK, fulgidæ ut palma decus;
Tandem & Coronam, quam dabit JUDEX, feras!
Gratulantium cholo suspend.

M. Georgius Fridericus Magnus,
Posoniô-Hungarus.

REs miranda! subit durum Jacob Patriarcha
Certamen, solus nocte tacente manens.
Angelus haud nudus, non Dæmon; sed magis almi
Colluctator erat Filius ipse Dei.
Perpendis, Frater, dum talia acumine mentis,
Filius ex alto det bona quæq; Tibi.

Fratri suo gratulab. f.

Esaias Pilarik Matt. Hung.
SS. Th. & Ph. S.

Hactenus ingenio lustrasti sedulus acri
Arcani quicquid sœvada Latina foveat.
Græca Tibi quoq; scripta patent: interprete nullo
Ufus, dilucidas dogmata sancta Dei.
Chaldæi quoq; nomen habes, Arabisq; Syriqve,
Philosophi, docti Teiologi; simul.
Quid multis? Labor ista probat quem mittis in auras
Jacob lucta Tuum dum subis ingenium.
Gratulor inde Tibi, Nostris, Patriæqve, Mihiq;
Perge parata Tibi præmia digna scio.

*Hec Fratri suo Germano, jam secundum Theol.
speciem edenti L. M. Q. ἀντοχέδ.*

Andr. Pilarik Matt.
Hung.

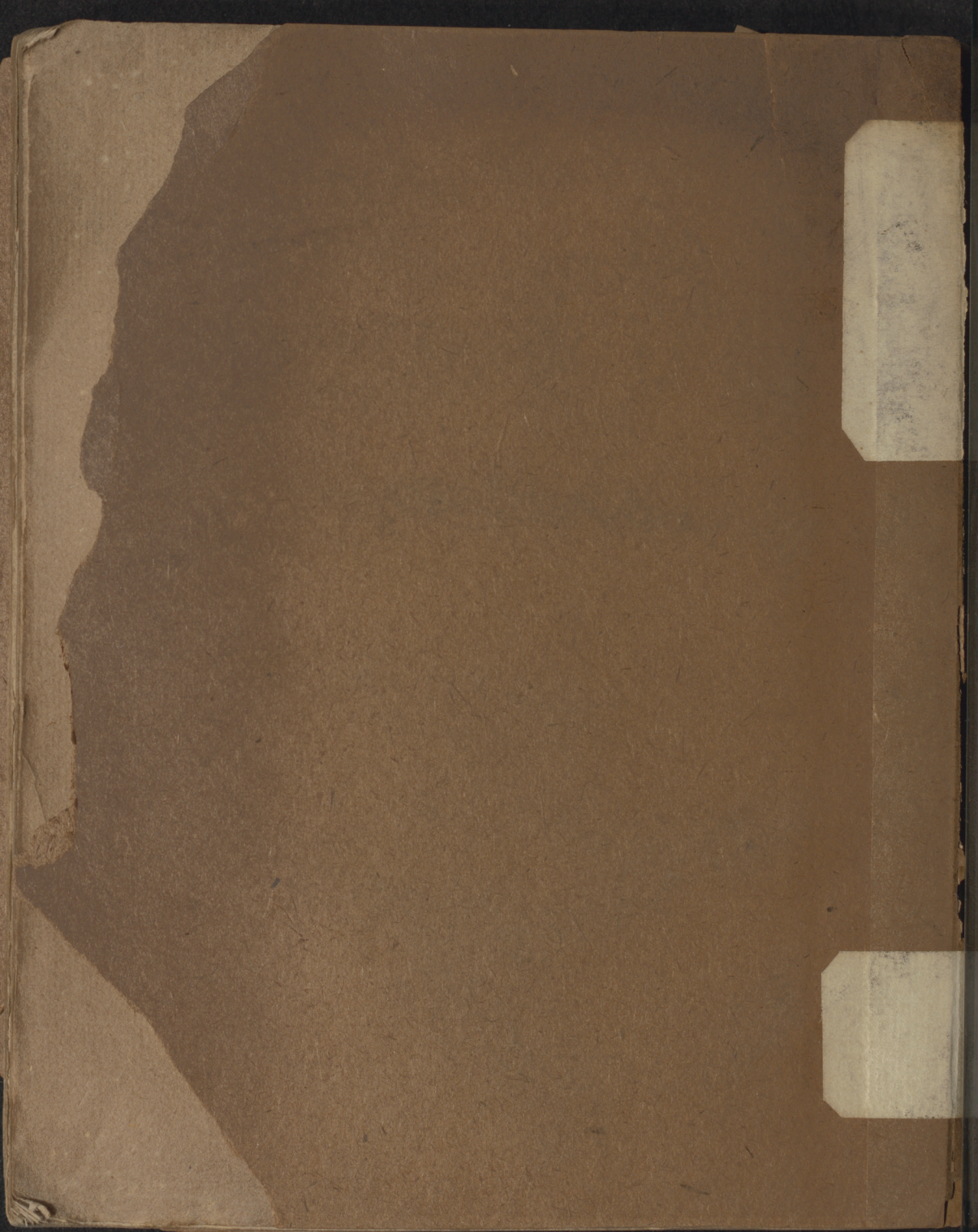
F I N I S.

us,

ng.

beel.

lacc.

Inches 1 2 3 4 5 6 7
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Farbkarte #13

Blue

Cyan

Green

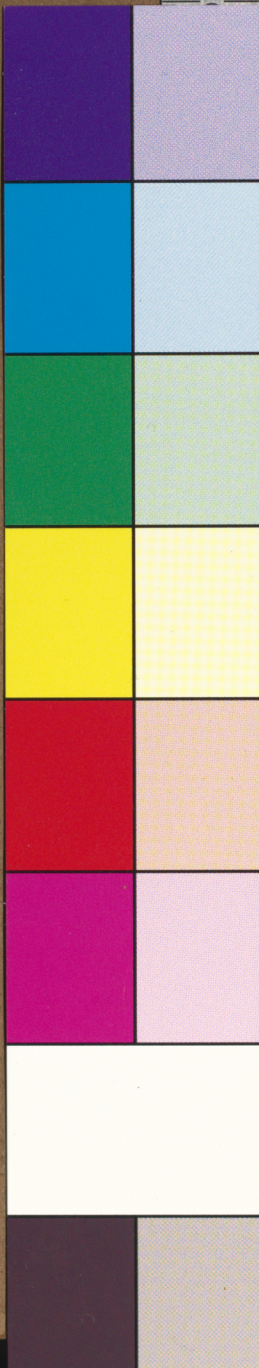
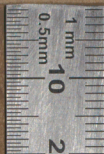
Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

E
111161